

Posjedovanje vatrenog oružja i nasilje u obitelji na zapadnom Balkanu: komparativna studija zakonodavstava i mehanizama za primjenu

SEESAC

South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse
for the Control of Small Arms and Light Weapons

Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) i Pakt za stabilnost jugoistočne Europe (SCSP) povjerili su **Centru za kontrolu lakog naoružanja u jugoistočnoj i istočnoj Europi** (SEESAC) da i dalje podržava sve međunarodne i nacionalne sudjelovatelje, izgradnjom nacionalnih i regionalnih kapaciteta za kontrolu i smanjenje velike rasprostranjenosti i zloupotrebe lakoga i malokalibarskoga oružja, i time doprinese većoj stabilnosti, sigurnosti i razvoju u regiji jugoistočne i istočne Europe.

Za dalje informacija kontaktirati:

**Voditelj ureda, SEESAC
Hadži Milentijeva 30
11000 Beograd
Srbija**

Tel: (+381) (11) 344 6353; 383 6972; 383 6974
Fax: (+381) (11) 344 6356
www.seesac.org

***Posjedovanje vatrenog oružja i nasilje u obitelji na zapadnom Balkanu:
komparativna studija zakonodavstva i mehanizama za primjenu, Beograd, 2007.***

Izrazi zahvalnosti

Ovo izvješće je sastavila i napisala dr. Mirjana Dokmanović, nezavisna istraživačica. Izvješće se zasniva na istraživanjima provedenim u zemljama zapadnoga Balkana i na Kosovu, područje pod privremenom upravom UN-a. Nacionalna istraživanja uradili su Arta Mandro (Albanija), Nikolina Obradović (Bosna i Hercegovina), Snježana Vasiljević (Hrvatska), Jasminka Friščik (BJR Makedonija), Ferdane Osmani (Privremena uprava UN-a na Kosovu), Boban Šaranović (Crna Gora) i Diana Miladinović (Srbija). Urednica i rukovoditeljica projekta je Kira Lokni (Ciara Loughney), službenica za edukaciju SEESAC-a. Dizajn i pripremu za tisak uradila je Katarina Stanković-Bjegović.

© **SEESAC 2007. – Sva prava zadržana**

ISBN: 978-86-7728-087-1

Mišljenja iznesena u ovoj publikaciji su mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stanovište Europske unije, Pakta za stabilnost jugoistočne Europe ili Programa Ujedinjenih nacija za razvoj. Oznake upotrebene u prikazivanju materijala ove publikacije ne odražavaju stavove Europske unije, Pakta za stabilnost jugoistočne Europe ili Programa Ujedinjenih nacija za razvoj u pogledu; 1) pravnog statusa bilo koje zemlje, regije ili područja ili njihovih tijela ili oružanih skupina; ili 2) isctavanja granica ili državnih granica.

Sažetak

Zemlje zapadnoga Balkana¹ suočavaju se sa sve većim nasiljem, kriminalom i općim osjećajem nesigurnosti, što je nasljeđe nedavnih sukoba, političkih previranja i ekonomskih kriza. Rat u bivšoj Jugoslaviji doprinio je povećanju količine i dostupnosti lakoga i malokalibarskoga oružja, kako u legalnom tako i u nelegalnom posjedu, što je doprinijelo povećanju nasilja, ne samo na javnim mjestima, već i unutar obitelji. Ostali faktori vezani za postkonfliktno stanje i tranziciju, kao što su ekonomska i osobna nesigurnost, nezaposlenost, kriminal i netolerancija, takođe su doprinijeli sve češćoj pojavi nasilja u obitelji.

Podaci iz postojećih istraživanja pokazuju da je nasilje u obitelji najčešći vid nasilja širom regije i da su žrtve toga prvenstveno žene. Procjenjuje se da je svaka četvrta žena koja je bila u intimnim odnosima doživjela fizičko ili seksualno nasilje od svog partnera. Ankete provedene uglavnom od strane ženskih nevladinih organizacija, ukazuju na veliki broj neprijavljenih slučajeva nasilja u obitelji, zbog predrasuda koje sprječavaju žene da prijave nasilje u obitelji, i nepostojanja sigurnoga i brzoga pristupa pravdi. Osim toga, istraživanja ukazuju kako žrtve traže pomoć tek nakon dužeg vremena podnošenja nasilja i tek kad zadobiju fizičke povrjede.

Zahvaljujući zalaganju, uglavnom ženskih nevladinih organizacija, posljednjih godina su vlade u regiji učinile izvjestan napredak u pogledu razvijanja zakonodavstva koje se odnosi na problematiku nasilja u obitelji, uvođenja zakonskih mjera i sankcioniranja nasilja u obitelji *ex officio* (po službenoj dužnosti, *prim. prev.*). U većini zemalja nasilje u obitelji je sada posebno kazneno djelo. Skoro sve zemlje su usvojile posebne zakone protiv nasilja u obitelji i zakone o prekršajima koji osiguravaju mjere zaštite za žrtve, među kojima i mogućnost sudskoga naloga za oduzimanje vatrenoga oružja od nasilnika.

Potpuno provođenje zakona, međutim, ometaju praznine između zakonskih odredbi i njihove primjene; nedostatak sveobuhvatne politike koja bi se bavila problemom nasilja u obitelji; nedovoljno razvijene institucije i nedostatak proračunskih sredstava za nacionalne strategije u ovom području. Prisutan je također nedostatak sustavne podrške za nevladine organizacije koje pružaju usluge žrtvama nasilja u obitelji. U svim zemljama regije, usluge zaštite žrtava nasilja u obitelji obično pružaju ženske organizacije, a financiraju ih međunarodni donatori. U posljednje vrijeme, nacionalne vlasti su počele sve više povećavati socijalne usluge u cilju zaštite žrtava nasilja u obitelji, ali vlade još uvijek ne obraćaju gotovo nikakvu pozornost na aktivnosti podizanja svijesti, edukacije za mlade, obuke stručnjaka i druge preventivne mjere. Isto tako, ne postoji dovoljno sveobuhvatnoga i koordiniranoga prikupljanja podataka, istraživanja i praćenja, što ometa razvijanje učinkovite politike.

Da bismo se suprotstavili nasilju u obitelji u postkonfliktnoj situaciji, moramo se pozabaviti pitanjem kontrole malokalibarskoga i lakoga oružja u politikama, strategijama i mjerama usmjerenim k sprječavanju nasilja i zaštiti žrtava. Na području zapadnoga Balkana, međutim, ni vlasti, a velikim dijelom ni civilno društvo, sve donedavno nisu eksplicitno priznavali, da su vatreno oružje i velika rasprostranjenost malokalibarskoga i lakoga oružja faktor rizika za nasilje u obitelji. Stoga nisu povezivane nacionalne strategije i akcioni planovi u oblasti nasilja u obitelji i kontrole malokalibarskoga i lakoga oružja, niti su razvijeni sveobuhvatna politika i mehanizmi nadzora.

Područje u kojem je došlo do međusobnoga povezivanja je zakonodavstvo kojim se uređuje nabava dozvole za vatreno oružje i posjedovanje oružja, ali i dalje postoje praznine kako u zakonodavstvu tako i u njegovoj primjeni u ovom području, koje sprječavaju učinkovitu prevenciju nasilja u obitelji uz upotrebu oružja. Kriteriji za odbijanje zahtjeva za dobivanje dozvole za nabavu oružja su nasilno ponašanje u prošlosti, kao i činjenica da je osoba kazneno gonjena i osuđivana zbog nekog kaznenoga djela, premda su ova ograničenja još uvijek nedovoljno stroga. Nadalje, ne postoje jasni postupci i upute za provjere osoba koje podnesu zahtjev, a obično se ne savjetuju s članovima obitelji i bivšim partnerima o potencijalnom nasilnom ponašanju neke osobe. Dokazi o psihičkom zdravlju i psihološkom stanju osobe koja podnese zahtjev za dozvolu, trenutno nisu obvezni u svim zemljama.

Što se tiče zaštite žrtava, u većini zemalja nisu razvijeni suradnja među različitim sektorima i operativni protokoli svih relevantnih institucija koje se bave nasiljem u obitelji. Po pravilu, država ne provodi redovne i sustavne

¹ Ova studija odnosi se na Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku, bivšu Jugoslavensku Republiku Makedoniju, Crnu Goru, Srbiju i Kosovo – područje pod privremenom upravom UN-a. Misija privremene uprave UN-a na Kosovu (UNMIK) osnovana je 10. lipnja 1999., na osnovu rezolucije Vijeća sigurnosti 1244, i od tada predstavlja administrativnu upravu na Kosovu. UN koristi naziv 'Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija' zbog sukoba između ove zemlje i Grčke oko imena. Za potrebe ovog izvješća koristit ćemo se nazivom 'BJR Makedonija'.

programe edukacije i obuke za policijske djelatnike, suce, tužitelje, socijalne radnike i druge stručnjake koji se bave nasiljem u obitelji. Stručne osobe nisu 'spolno-osetljive' i nisu prošle adekvatnu obuku da bi mogli primjenjivati specifične zakonske propise iz područja nasilja u obitelji, naročito u slučajevima kada postoji rizik od upotrebe vatrenoga oružja. Mehanizmi i strukture primjene uglavnom nisu djelotvorni niti dobro koordinirani. Ne postoji kontinuirana kontrola niti praćenje ponašanja ljudi koji imaju dozvolu za držanje i/ili nošenje oružja.

Preventivne mjere borbe protiv nasilja s upotrebom oružja, također su nedovoljno razvijene. Nacionalni Akcijski planovi za spolnu ravnopravnost sadrže nacionalnu politiku na polju borbe protiv nasilja u obitelji, ali se ne bave pitanjem kontrole oružja. Niti jedna od zemalja koje smo istraživali ne bavi se ovim pitanjem u okviru mehanizama spolne ravnopravnosti. Ne postoji 'spolno-osetljivo' obrazovanje, niti programi edukacije za dječake i muškarce radi sprječavanja nasilja, niti programi rehabilitacije za počinitelje nasilja. Ne postoji sveobuhvatna kampanja podizanja svijesti protiv 'kulta oružja' i mentaliteta držanja oružja u kući.

Kao rezultat toga, žrtve nasilja u obitelji, uključujući i nasilje počinjeno oružjem, i dalje nemaju brz i siguran pristup pravdi niti odgovarajuću zaštitu, usprkos evidentnim pomacima u zakonodavstvu. Vlade moraju poduzeti aktivnosti po tom pitanju, uključujući razvijanje i primjenu preventivnih mjera u cilju uklanjanja svih vidova nasilja, poduzimanje odgovornosti za zaštitu žrtava i razvijanje politike smanjivanja dostupnosti i zloupotrebe vatrenoga oružja. Ženske nevladine organizacije mogu dati važan doprinos postizanju ovoga cilja tako što će pitanje kontrole lakoga i malokalibarskoga oružja uvrstiti u svoje aktivnosti zalaganja i lobiranja.

Kratice

BiH	Bosna i Hercegovina
CEDAW	Konvencija o ukidanju svih vidova diskriminacije žena
CESC	(UN) Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava
CoE	Savjet Europe
ECHR	Europska povelja o zaštiti ljudskih prava i osnovnih ljudskih sloboda
EU	Europska unija
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
BJR Makedonija	Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija
IANSa	Mreža međunarodne akcije za lako naoružanje
KFOR	Mirovne postrojbe KOSOVA (NATO)
MSP	Ministarstvo spoljnih poslova
MLSAEO	Ministarstvo rada, socijalnih pitanja i ekonomskih prilika
MLSP	Ministarstvo rada i socijalne politike
MO	Ministarstvo obrane
MZ	Ministarstvo zdravlja
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MP	Ministarstvo pravosuđa
NVO	Nevladina organizacija
OEBS	Organizacija za europsku sigurnost i suradnju
PAMECA	Misija pomoći Europske zajednice policiji u Albaniji
RS	Republika Srpska
RSD	Srpski dinar
SALW	Lako i malokalibarsko oružje
SCSP	Pakt za stabilnost jugoistočne Europe
SEE	Jugoistočna Europa
SEESAC	Centar za kontrolu lakog naoružanja u jugoistočnoj i istočnoj Europi
UNDP	Program Ujedinjenih nacija za razvoj
UNIFEM	Fond Ujedinjenih nacija za žene
UNMIK	Misija privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu

Sadržaj

Sažetak	i
Kratice	iii
Sadržaj	iv
1 Uvod	1
1.1 Polazna osnova.....	1
1.2 Posebni ciljevi	1
1.3 Metodologija	2
2 Vatreno oružje kao faktor rizika u kontekstu nasilja u obitelji na zapadnom Balkanu	3
2.1 Velika količina vatrenoga oružja u posjedu civila.....	3
2.2 Velika prisutnost nasilja u obitelji	3
2.3 Utjecaj malokalibarskoga oružja na nasilje u obitelji	5
3 Pristup vlada država u regiji borbi protiv nasilja u obitelji	7
3.1 Zakonodavstvo i zakonske odredbe vezane za nasilje u obitelji.....	7
3.2 Mjere zaštite žrtava od nasilja u obitelji i obiteljskoga nasilja uz upotrebu oružja.....	9
3.3 Preventivne mjere na području nasilja u obitelji i obiteljskoga nasilja uz upotrebu oružja	14
3.4 Mehanizmi za primjenu	16
3.5 Sažetak	18
4 Nacionalna uredba o civilnom posjedovanju lakoga i malokalibarskog oružja	19
4.1 Zakonska uredba o nabavi i posjedovanju oružja.....	19
4.2 Mehanizmi za primjenu	22
4.3 Sažetak.....	23
5 Veza između propisa kontrole malokalibarskoga oružja i propisa u oblasti nasilja u obitelji	24
5.1 Zakonodavstvo i praksa	24
5.2 Propusti i primjeri dobre prakse.....	25
5.3 Postojeći prijedlozi za zakonske izmjene i promjene politike.....	28
5.4 Sažetak	28
6 Zaključci	29
7 Preporuke vladama	31
8 Nove aktivnosti i strategije: mogućnosti angažiranja civilnoga društva	34
9 Bit glavnih zaključaka i preporuka vladama zemalja obuhvaćenih nacionalnim istraživanjima	36
Dodatak A – pregled najboljih praksi u svijetu	46
Dodatak B – Bibliografija	51
Dodatak C – kontakt detalji istraživača	62
Dodatak D – Uzorak upitnika/ vodič za intervjuiranje	64

1 Uvod

1.1 Polazna osnova

Zemlje na zapadnom Balkanu imaju dosta toga zajedničkoga u pogledu njihove zajedničke i međusobno povezane prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Sve su to bivše socijalističke zemlje koje su prošle sukobe i dijele iste posljedice nasilnih ratova, političkih previranja, ekonomske krize i tranzicije prema tržišnoj ekonomiji.

Trenutno su sve zemlje zapadnoga Balkana na putu ka integraciji u Europsku uniju i rade na oslobađanju od tereta prošlosti i izgrađivanju politike, zakonodavnih okvira i mehanizama koji će doprinijeti demokratizaciji, vladavini zakona, zaštiti ljudskih prava i spolnoj ravnopravnosti. U tom smislu, zemlje se nalaze u procesu razvijanja, ili su tek razvile, novo zakonodavstvo u području nabave i posjedovanja oružja i nasilja u obitelji. Ovo je dobra prilika za države zapadnoga Balkana da izvuku korist od međusobnih iskustava, kao i od svjetskih dobrih praksi, kako bi donijele najbolje moguće zakone koji će štititi interese države i građana.

Raspoloživi podaci ukazuju da je nasilje u obitelji raširen i ozbiljan problem u regiji, otežan postkonfliktnim tenzijama i problemima. Podaci iz ženskih prihvatilišta (sigurnih kuća, skloništa) pokazuju kako se u velikom broju slučajeva nasilja koristi oružje, bilo kao prijetnja žrtvama ili kao sredstvo povređivanja ili usmrćivanja. Ove informacije potkrepljuju podaci istraživanja urađenih širom regije i medijska izvješća i analize.

Iskustvo iz drugih zemalja ukazuje da je povezivanje zakonodavstva vezanog za civilno posjedovanje i nabavu oružja i nasilje u obitelji znatno doprinijelo smanjenju ubijenih, povrijeđenih žena, kao i onih koje doživljavaju prijetnje oružjem u obiteljskom okruženju.¹

Sve do sada na području zapadnoga Balkana nije izrađeno istraživanje o povezanosti ovih dvaju područja. Ova regionalna studija ima za cilj ispraviti taj propust. Studija utvrđuje u kojoj mjeri su međusobno usklađeni zakoni u oblasti nasilja u obitelji i propisi kontrole oružja u regiji, u cilju davanja preporuka za poboljšanje zakonodavstva i mehanizama primjene, i izgrađivanja platforme za lobiranje s koje će se civilno društvo, koje se već bavi borbom protiv nasilja, moći angažirati i na planu razoružanja. Sam proces istraživanja ove studije, kao i njeni nalazi, doprinijeti će unaprjeđenju kapaciteta civilnoga društva i nacionalnih organa vlasti na polju razoružanja, i to pokretanjem diskusija, izgradnjom mreža i pružanjem informacija i analiza, neophodnih za zalaganje za bolju prevenciju nasilja u obitelji praćenog oružjem i zaštitu žrtava.

1.2 Posebni ciljevi

Osnovni cilj studije je procijeniti veze između propisa o nabavi i posjedovanju oružja i zakona iz područja nasilja u obitelji, kako bi se mogle razviti strategije i preporuke za poboljšanje zakonodavstva i mehanizama primjene radi veće zaštite žrtava nasilja u obitelji i djelotvornije borbe protiv ovoga vida nasilja.

Posebni ciljevi studije su:

- Pokazati postojeće veze, kao i neophodnost daljeg povezivanja zakonodavstva iz područja nasilja u obitelji i posjedovanja i nabave oružja, u cilju smanjenja broja smrtnih slučajeva, povređa i prijetnji vatrenim oružjem u obiteljskom okruženju;
- Stvoriti platformu s koje će se vlade i zakonodavci na zapadnom Balkanu moći zalagati za donošenje ili poboljšanje zakona kojima se uređuje nasilje u obitelji s jedne strane, i nabava i posjedovanje oružja, s druge;
- Podizati svijest vlada i civilnoga društva o načinima na koje se mogu angažirati na smanjenju posljedica upotrebe oružja u obiteljskom okruženju i povećanju i poboljšanju zaštite žrtava takvoga nasilja;
- Podržati procese lobiranja za razoružanje na zapadnome Balkanu, ili tamo gdje oni ne postoje, potaknuti civilno društvo (a naročito ženske nevladine organizacije) ka uključivanju u rasprave o razoružanja i lobiraju za izmjene u zakonodavstvu u području posjedovanja oružja, kao i na polju nasilja u obitelji.

¹ Vidi Dodatak A – Pregled najboljih praksi u svijetu

1.3 Metodologija

Ova studija ima i nacionalni i regionalni karakter. Istraživanje na temu nasilja u obitelji i zakonodavstva i zakonodavnih mehanizama vezanih za lako i malokalibarsko oružje, provedeno je u šest zemalja zapadnoga Balkana, kao i na području pod privremenom upravom UN-a, Kosovu.²

Središnja pitanja nacionalnog istraživanja su bila:

- U kojoj mjeri su povezani propisi o nasilju u obitelji i nacionalne uredbe kontrole oružja?
- Kako na najbolji način povezati regulativu o nabavi i posjedovanju oružja i zakonodavstvo u području nasilja u obitelji, a u cilju smanjenja nasilja nad ženama u privatnoj sferi?

Tražeći odgovor na ova pitanja, lokalni istraživači su proveli i teorijsko i terensko istraživanje. Oni su analizirali postojeće i planirane zakone koji se odnose posebno na nasilje u obitelji i lako i malokalibarsko oružje, kao i relevantne odredbe zakona o spolnoj ravnopravnosti, kaznenoga i obiteljskoga zakona, zakona o javnom redu i miru, kao i relevantne nacionalne strategije i akcijske planove.

Kako bi prikupili informacije o tome kako se ovi zakoni primjenjuju u praksi i kako ih tumače suci, policija, tužitelji, centri za socijalni rad i zdravstvene ustanove, istraživači su obavili razgovore s predstavnicima ovih institucija. Ženske nevladine organizacije koje se bave pitanjem nasilja u obitelji također su bile uključene u anketu. U tu svrhu urađeni su istovjetni upitnici koji su sadržavali pitanja o podacima koji nisu dostupni u službenoj statistici (kao na primjer, broj slučajeva u kojima je počinitelj koristio vatreno oružje da bi prijetio ili napao žrtvu, ili broj povrijeđenih žrtava ili žrtava koje su doživjele prijetnju oružjem, a koje su potražile utočište). Istraživači su postavljali pitanja i o dobroj i lošoj praksi na planu zaštite žrtava i sprječavanja nasilja u obitelji. Nadalje, ispitanici su zamoljeni dati mišljenje o tome šta bi trebalo učiniti na poboljšanju aktualnoga zakonodavstva i prakse u pogledu smanjenja upotrebe vatrenoga oružja u obiteljskom okruženju.

Nacionalna istraživanja su otkrila da su postojeći podaci i informacije o upotrebi vatrenoga oružja u obiteljskom okruženju prikupljani uz pomoć različitih metodologija i uzoraka; da su vezani za različita razdoblja i da su prikupljani na različitim razinama, neki put na nacionalnoj, neki put na regionalnoj razini. Zbog toga ih je teško uspoređivati. Podaci iz nacionalnih izvora i istraživanje provedeno u svakoj zemlji, dakle, korišteni su za regionalno izvješće, a da se nisu pokušali uspoređivati.

Teorijsko i terensko istraživanje obuhvatilo je analizu zakonodavstva, politike i prakse koji postoje u svakoj od zemalja u području nasilja u obitelji i uredbu vezanu za malokalibarsko i lako oružje, analizu tumačenja zakona od strane nadležnih državnih organa i ženskih nevladinih organizacija, kao i utvrđivanje postojećih državnih i nedržavnih struktura zaštite. Istraživači su uradili okvirne preporuke na temu kako vlada svake od ovih zemalja može bolje reagirati i postati odgovornija za problem nasilja u obitelji praćenog oružjem, i jesu li opcije za buduće strategije nevladinih organizacija na ovom planu.

Ovo regionalno izvješće je komparativna studija urađena na osnovu nalaza, zaključaka i preporuka nacionalnih izvješća, kao i pregleda relevantnih slučajeva najbolje prakse u svijetu.³ Regionalno izvješće sadrži opće preporuke za vlade kako da poboljšaju zakone u području nasilja u obitelji i posjedovanja i nabave oružja, i za civilno društvo, kako lobirati i zalagati se po tom pitanju. Dodatak B sadrži bit glavnih zaključaka nacionalnoga istraživanja, kao i ključne preporuke za vlade.

² Misija privremene uprave UN-a na Kosovu (UNMIK) osnovana je na osnovu rezolucije Vijeća sigurnosti 1244 od 10. lipnja 1999., i od tada predstavlja administrativnu upravu na Kosovu.

³ Vidi Dodatak A – Pregled najboljih praksi u svijetu

2 Vatreno oružje kao faktor rizika u kontekstu nasilja u obitelji na zapadnom Balkanu

2.1 Velika količina vatrenoga oružja u posjedu civila

Stopa civilnoga posjedovanja vatrenoga oružja je tradicionalno vrlo visoka u svim zemljama zapadnoga Balkana, zbog ukorjenjene kulturne i povijesne tradicije posjedovanja oružja. Kao nasljeđe oružanih sukoba na području bivše Jugoslavije i civilnih nereda u Albaniji tijekom 1990-ih, broj oružja u legalnom i nelegalnom posjedu građana se dramatično povećao. Postkonfliktna situacija je povećala tenzije i probleme u jednom nestabilnom i stresnom okruženju opterećenom nezaposlenošću, siromaštvom, rastom diskriminacije po osnovu spola i nacionalnosti, kao i kršenjem ljudskih prava. Velika količina oružja koje su nacionalne vlasti uručile civilima i bivšim vojnicima kako bi sudjelovali u sukobima, nije vraćena po završetku rata, i često je oružje doneseno kući kao 'ratni suvenir'. Veliki dio toga oružja je kasnije ozakonjen i popisano.

Velika rasprostranjenost malokalibarskoga i lakoga oružja doprinosi i podstiče nasilje, kriminal i nesigurnost u čitavoj regiji. Nacionalni organi vlasti, podržani od strane međunarodnih organizacija (Ujedinjene nacije, OEBS, EU) i regionalnih sporazuma (Pakt za stabilnost jugoistočne Europe), preuzeli su obvezu izrade politike i poduzimanja mjera za bolju kontrolu dostupnosti, upotrebe i trgovine malokalibarskoga i lakoga oružja.

Danas, nakon više od desetljeća od završetka oružanih sukoba, i dalje postoji vrlo velika količina vatrenoga oružja koje se drži u kući. Nedavna istraživanja o malokalibarskom i lakom oružju⁴ provedena u balkanskim zemljama, pokazuju zabrinjavajuće podatke. Procenjuje se da u Hrvatskoj ima otprilike 968.000 komada vatrenoga oružja u rukama civila, bilo u legalnom bilo u nelegalnom posjedu, u Srbiji 2.047.300; u Albaniji 200.000; 175.000 u Crnoj Gori i 400.000 na Kosovu⁵. U Bosni i Hercegovini popisano je oko 353.000 komada oružja u posjedu civila⁶, u BJR Makedoniji ovaj broj je 140.000. Izuzetno je teško utvrditi broj komada oružja u nelegalnom posjedu. Ova istraživanja pokazala su da na području zapadnoga Balkana, s ukupno 19,6 milijuna stanovnika, ima otprilike 4.280.000 komada oružja u posjedu civila. Budući da je teško procijeniti količinu oružja u nelegalnom posjedu, možda nije pretjerano reći da svako domaćinstvo u regiji ima barem jedno oružje.

Na žalost, većina statističkih podataka vezana za lako i malokalibarsko oružje nije razvrstana prema spolu. Ipak postojeća statistika i istraživanja pokazuju da muškarci daleko prevladavaju i kao žrtve i kao počinitelji nasilja praćenog oružjem i kaznenih djela počinjenim lakim i malokalibarskim oružjem. Većina vlasnika lakoga i malokalibarskoga oružja su muškarci. Na zapadnom Balkanu, muškarci počinju 99 posto kaznenih djela vezanih za vatreno oružje i u 85 posto slučajeva su i žrtve, dok su u 15 posto slučajeva žene žrtve, a samo u jedan posto slučajeva i počinitelji.⁷ Pored toga, muškarci i žene često imaju različit stav prema posjedovanju i upotrebi oružja. Sveprisutni 'kult oružja' u regiji vezan je za tradicionalni, patrijarhalni koncept muškosti i muškarca kao branitelja obitelji i vlasništva. Zbog toga je pitanje lakoga i malokalibarskoga oružja i širje i nasilja praćenog oružjem, vrlo seksistički obojeno, bez obzira na to događa li se u javnom ili privatnom pojasu.

2.2 Velika prisutnost nasilja u obitelji

Podaci širom regije potvrđuju činjenicu da su žrtve obiteljskog nasilja uglavnom žene, a da su počinitelji većinom muškarci. Istraživanja provedena u posljednjih pet godina od strane lokalnih nevladinih organizacija u bivšim jugoslavenskim republikama pokazuju da su od jedne do dvije trećine žena u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini

⁴ Istraživanja o malokalibarskom i lakom oružju u svim državama zapadnoga Balkana mogu se naći na: <http://www.seesac.org>.

⁵ Ovi podaci obuhvaćaju oružje i u legalnom i u nelegalnom posjedu civila. Ne obuhvaćaju brojke o količini oružja u posjedu policije i pripadnika vojske, ili drugih državnih službenika.

⁶ Ove informacije uzete su iz Istraživanja o lakom i malokalibarskom oružju Bosne i Hercegovine, 2004., str. 20-21. Zbog činjenice da ne postoji središnji sustav registracije vatrenoga oružja u BiH, teško je saznati čak i koliko ima komada oružja u legalnom posjedu, a da ne govorimo o nelegalnom oružju.

⁷ Statistički podaci uzeti su iz 'SEESAC-ove Strategije za pitanja različitih spolova na planu kontrole lakoga i malokalibarskoga oružja i aktivnosti AVPP', 30. lipnja 2007. <<http://www.seesac.org/resources>>.

doživjele zlostavljanje u partnerskom odnosu.⁸ Studija Svjetske zdravstvene organizacije pokazuje slične nalaze o nasilju u partnerskom odnosu u Srbiji.⁹ Prema ovoj studiji svaka četvrta žena koja ima ili je ikada bila u partnerskom odnosu, doživjela je fizičko ili seksualno nasilje. Slični rezultati pronađeni su i u istraživanjima drugih zemalja zapadnoga Balkana. Zbog različitih metodologija koje su primijenjene, teško je uspoređivati podatke o prisutnosti ove pojave u različitim zemljama. Ipak, podaci dobiveni na osnovu postojećega istraživanja, koje su provele uglavnom ženske nevladine organizacije, ukazuju na to da je nasilje u obitelji vrlo raširen i ozbiljan problem u čitavoj regiji.¹⁰

Podaci ženskih nevladinih organizacija o visokoj stopi nasilja u obitelji potkrepljeni su brojem policijskih intervencija, koji stalno rastu u posljednjih nekoliko godina. Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Hrvatske, tijekom 2005. godine policija je intervenirala u 15.696 slučajeva obiteljskog nasilja; što predstavlja povećanje od 6 posto u odnosu na 2004. godinu. Bilo je 31 posto više slučajeva pritvora kao mjere zaštite žrtava; 20 posto više prekršajnih prijava vezanih za nasilje u obitelji i 16 posto više kaznenih prijava za isto. Sveukupno, u 2005. godini 22.207 osoba doživjelo je nasilje u obitelji, što je za 14 posto više nego u 2004. godini. Godine 2005. policija je tražila od osnovnog suda donošenje 4.916 mjera opreza vezanih za obiteljsko nasilje.¹¹

U istoj godini u Bivšoj Jugoslavenskoj Republici Makedoniji (BJR Makedonija)¹², Ministarstvo unutrašnjih poslova zabilježilo je 215 kaznenih djela, 1.202 prekršaja i 3.750 optužnica zbog nasilja u obitelji, dok su u razdoblju od lipnja 2005. do lipnja 2006. godine centri za socijalni rad zabilježili 839 slučajeva obiteljskog nasilja. Obiteljsko nasilje počinjeno nad ženama u BJR Makedoniji čini 18 posto ukupnoga broja zabilježenih kaznenih djela u 2005. godini, 19 posto u 2006. godini, i 26 posto u prvoj polovici 2007. godine. Na Kosovu, prema Centru za istraživanja obiteljskog nasilja i zloupotrebe djece, policijske službe, u razdoblju od 2005. do lipnja 2007. godine, prijavljeno je 3.300 slučajeva obiteljskog nasilja. Najveći broj slučajeva zabilježen je 2006. godine (1.371), a najugroženije područje je Priština, s 989 prijavljenih slučajeva.

Na žalost, nasilje u obitelji je još prisutnije nego što pokazuju postojeći podaci. Statistika i podaci koji se odnose na to su parcijalni, loše prikupljeni i nestandardizirani, čak i u zemljama koje su usvojile posebno zakonodavstvo iz ovoga područja.¹³ Pored toga, iskustva NVO-a i stručnjaka koji rade na ovim problemima, pokazuju da se u većini slučajeva nasilje ne prijavljuje. Žrtve vrlo rijetko prijavljuju nasilje nakon prvoga ispada; obično ga prijave tek nakon godina i godina zlostavljanja. Također je moguće da žrtva nasilja praćenog oružjem, neće prijaviti upotrebu vatrenoga oružja za vršenje pritiska ili prijetnje zbog straha da to oružje neće biti oduzeto i da može biti ponovno upotrebjeno. Zbog toga veliki broj slučajeva obiteljskoga nasilja ostane nezabilježen. Procjene 'sivih brojeva' (neprijavljenih slučajeva) govore da na svaki prijavljen slučaj ima od tri do deset neprijavljenih¹⁴.

⁸ "NVO u bivšim jugoslavenskim republikama bave se edukacijom mladih kako bi promijenili poslijeratnu kulturu nasilja", 9. lipnja 2007., pročitano 4. listopada 2007., http://www.stopvaw.org/NGOs_in_the_Former_Yugoslav_Republics_Focus_on_Education_Youth_to_Change_Post-War_Culture_of_Violence.html.

⁹ Svjetska zdravstvena organizacija, "WHO Multi-country study on Women's Health and Domestic Violence against Women: Serbia and Montenegro Fact Sheet" ["Komparativna studija SZO o ženskom zdravlju i nasilju nad ženama u obitelji: prikaz situacije u Srbiji i Crnoj Gori"], 2005., http://www.who.int/gender/violence/who_multicountry_study/fact_sheet/SerbiaandMontenegro.pdf, 21. rujna 2007.

¹⁰ Nikolić-Ristanović, Vesna i Dokmanović Mirjana, Međunarodni standardi o nasilju u obitelji i njihova primjena na zapadnom Balkanu. Beograd: Prometej, 2006. str. 21-24.

¹¹ Izvor: Savjet Europe, Generalna uprava za ljudska prava, "Zakonodavstvo u državama članicama Savjeta Europe na polju nasilja protiv žena", siječnja 2007., http://www.coe.int/t/e/human_rights/equality, str.119, od 1. oktobra 2007.

¹² UN koristi naziv 'Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija' zbog spora između ove zemlje i Grčke oko imena. Za potrebe ovoga izvješća koristit ćemo se nazivom 'BJR Makedonija'

¹³ Na primjer, u završnim komentarima na izvješće za Bosnu i Hercegovinu, CEDAW Komitet izrazio je zabrinutost zbog "odsustva statističkih podataka o djelima obiteljskog nasilja nad ženama, i zbog toga što se takva djela i dalje nedovoljno prijavljuju i smatraju osobnim stvarima". Završni komentari Komiteta za uklanjanje diskriminacije nad ženama: Bosna i Hercegovina, 35. sjednica, 15. svibnja - 02. lipnja 2006., CEDAW/C/BIH/CO3, stav 25.

¹⁴ "Studija o nasilju u obitelji u Bosni i Hercegovini - odlomak", Banja Luka: Helsinki Citizens' Assembly Banja Luka, ženska organizacija "Lara", Bijeljina i udruženje "Žene ženama", Sarajevo, svibnja 2006., str.11-12.

Mnogi faktori doprinose rastu obiteljskog nasilja u postkonfliktnoj situaciji, uključujući društveno-ekonomske faktore vezane za tranziciju i nedavni rat,¹⁵ kao što su sve veća ekonomska i osobna nesigurnost, izloženost siromaštvu, nezaposlenost, kriminal, nasilje i netolerancija. Politička, društvena i ekonomska previranja, oružani sukobi, etnička čišćenja, migracije seoskog stanovništva i veliki broj izbjeglica i raseljenih osoba doprinijeli su destabilizaciji obitelji i izazvali visoku razinu društvenog stresa. Posljedice rata u bivšoj Jugoslaviji još uvijek su vidljive i doprinose velikoj prisutnosti svih vidova nasilja. Mnogi, naročito bivši vojnici i žrtve rata, još uvijek pate od trauma izazvanih ratom. Svi ovi faktori čine veliki utjecaj na socijalni status muškarca i njegovu muškost, uništavajući njegovo samopouzdanje i identitet. U mnogim slučajevima posljedice ovih velikih trauma trpi obitelj, što dovodi do pogoršanja bračnih i obiteljskih odnosa i povećava rizik nasilja u obitelji.

Nasilje u obitelji je najčešći vid nasilja i diskriminacije žena. Međunarodna zajednica, uključujući i najutjecajnije međunarodne organizacije (kao što su Ujedinjene nacije), priznaje nasilje u obitelji kao kršenje ljudskih prava žena i zabranjuje ga u međunarodnim sporazumima o ljudskim pravima.¹⁶ Kao vid nasilja vezan za spolno-zasnovanu diskriminaciju, nasilje u obitelji na zapadnom Balkanu raspirivano je sve većom općom netolerancijom i diskriminacijom prema manjinama i marginaliziranim skupinama u svim dijelovima regije. Spolno-zasnovano nasilje provocira povratak tradicije različitih uloga muškaraca i žena u društvu u unutar obitelji, sve veći utjecaj crkve i tradicije i povratak patrijarhalnih vrijednosti. Svi ovi faktori doprinose tome da su žene i djeca sve više izloženi raznim vrstama nasilja.

2.3 Utjecaj malokalibarskoga oružja na nasilje u obitelji

Usprkos očiglednoj činjenici da se stavovi muškaraca i žena prema lakom i malokalibarskom oružju znatno razlikuju, do sada se tom pitanju nije pridavao dovoljan značaj, niti je ono povezivano s obiteljskim nasiljem. Službena statistika o nasilju, praćenom oružjem u obiteljskom okruženju, kao i o slučajevima povrjeđivanja vatrenim oružjem u zemljama regije, uglavnom nije dostupna, tako da se ne može provesti pouzdano istraživanje o tome.

Jedino istraživanje koje se posebno bavilo utjecajem lakoga i malokalibarskoga oružja na nasilje prema ženama i u okviru toga obiteljsko nasilje, provedeno je u Crnoj Gori.¹⁷ Podaci dobiveni od Policijske uprave u Podgorici, pokazuju da je 2006. godine protiv 49 žena počinjeno kazneno djelo ugrožavanja života i fizičke nepovrjedivosti, a 14 posto su bile žrtve nasilja uz upotrebu vatrenoga oružja. Rezultati istraživanja, koje je obuhvatilo 1.500 žena koje su potražile utočište u sigurnoj kući (skloništu), pokazuju da su u 90 posto slučajeva žrtve doživjele prijetnje vatrenim oružjem od strane njihovih partnera, a 27 posto žrtava izjavilo je da je nasilnik sudjelovao u ratu.

Slične procjene o velikoj prisutnosti obiteljskoga nasilja praćenog oružjem dala su ženska prihvatilišta u Bosni i Hercegovini. Sigurna kuća (sklonište) u Modriči vodi evidenciju o svojim štíćenicama, u kojoj se nalaze slučajevi prijetnji i napada vatrenim oružjem. Godine 2006., 70 posto od ukupno 206 žrtava nasilja u obitelji koje su se obratile za pomoć, doživjele su prijetnje smrću, u nekim slučajevima i prijetnje vatrenim oružjem. U prvoj polovici 2007. godine, 74 posto od ukupno 127 žrtava nasilja u obitelji, doživjelo je nasilje oružjem. Na žalost, većina prihvatilišta ne vode statistiku o tome. Usprkos podacima koje dobivaju od sigurnih kuća (skloništa) koje vode ženske NVO-a, centri za socijalni rad i druge državne ustanove u Bosni i Hercegovini, uglavnom zanemaruju problem obiteljskoga nasilja praćenog oružjem.¹⁸ Oni ne vode evidenciju o upotrebi vatrenoga oružja u slučajevima obiteljskoga nasilja, a socijalni radnici čak nisu ni obvezni pitati žrtve je li nasilnik koristio vatreno ili neko drugo oružje.

¹⁵ Popa, Raluca Maria, *Odbacivanje nasilja u obitelji u južnoistočnoj Europi i Turskoj: Ka regionalnoj strategiji akcije*, Bratislava: UNIFEM CEE, 10. srpnja 2007., str. 45.

¹⁶ "Nasilje nad ženama u obitelji", izveštaj specijalnog izveštaca o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama, Radhika Coomaraswamy, dostavljen u skladu s rezolucijom Komisije za ljudska prava 1995/85, E/CN.4/1999/68 10. ožujak 1999. Generalna preporuka 19 CEDAW Komiteta ističe da definicija diskriminacije u CEDAW-u "podrazumijeva djela nanošenja fizičkog, psihičkog ili seksualnog bola ili patnje, prijetnje s tim u vezi, prisiljavanje i drugi vidovi lišavanja slobode", U.N.DocA/47/38 (1992.).

¹⁷ Krkeljić, Ljiljana, *Oružje u spolno zasnovanom nasilju u Crnoj Gori – Istraživanje*, Beograd: SEESAC, 2006.

¹⁸ Na primjer, prema rukovoditelju Centra za socijalni rad u istočnom Sarajevu, akti nasilja u obitelji su veoma rijetki, dok slučajevi u kojima se koristi vatreno oružje gotovo da i ne postoje. U posljednje dvije godine prijavljena su samo dva slučaja nasilja u obitelji. Centar se uglavnom bavi održavanjem brakova.

U Crnoj Gori, u razdoblju od 2002. do 2007. godine, 1.223 žena obratilo se SOS telefonu u Podgorici radi zaštite od nasilnika u obiteljskom okruženju ili partnerskom odnosu. Od ovog broja 190 žena doživjelo je prijetnje smrću, a 9 posto njih prijetnje vatrenim oružjem. Crnogorski Ženski lobi zabilježio je da u tijeku ovih pet godina od 2001. do 2006. godine, 30 posto od ukupno 637 žrtava obiteljskoga nasilja doživjelo prijetnje smrću. Ova nevladina organizacija također vodi evidenciju o medijskim izvještajima i bilježi da je u istom razdoblju (2001. do 2006.) 12 žena stradalo od vatrenoga oružja koje su koristili njihovi članovi obitelji ili partneri.

Službeni podaci prikupljeni na osnovu nacionalnog istraživanja u Hrvatskoj pokazuju da se malokalibarsko oružje koristi samo u malom broju slučajeva obiteljskoga nasilja, dok se mnogo češće koriste noževi. Policijska statistika u Hrvatskoj pokazuje da se 2006. godine 27 posto ubojstava i 11 posto pokušaja ubojstva dogodilo u obiteljskom okruženju/partnerskom odnosu. U najvećem broju slučajeva (40 posto) počinitelj je bio muž. U većini slučajeva korišteno je hladno oružje, rijetko vatreno. Intervjuirani suci su izrazili mišljenje da ne postoji jaka veza između posjedovanja vatrenoga oružja (bilo legalnog ili nelegalnog) i upotrebe ovoga oružja od strane počinitelja obiteljskoga nasilja. Međutim, razlog za ovakvo mišljenje je možda nedovoljno razumijevanje prirode nasilja u obitelji od strane ovih profesionalaca. Što se tiče niske statistike koja je zabilježena, ženske nevladine organizacije koje se bave žrtvama obiteljskoga i seksualnoga nasilja, veruju da su te brojke mnogo niže od realnih, jer upotreba vatrenoga oružja smanjuje vjerojatnost da će žrtva prijaviti ispad zbog straha da oružje neće biti oduzeto od nasilnika i da ga on može ponovo upotrijebiti.

Istraživanje koje je provelo Viktimološko društvo Srbije 2001. godine sadrži odjeljak koji se posebno bavi utjecajem malokalibarskoga oružja na nasilje u obitelji.¹⁹ Otkriveno je da je 7 posto žena koje su doživjele nasilje u obitelji, bilo napadnuto ili doživjelo prijetnje vatrenim oružjem ili drugim opasnim oružjem ili alatima. U 27 posto zabilježenih slučajeva fizički napadi s ili bez opasnoga oružja, ponovili su se više od pet puta. Najrasprostranjeniji oblik nasilja praćenog oružjem je upotreba hladnoga oružja, uglavnom noža (u 34 slučajeva), dok je vatreno oružje korišteno u 11 slučajeva, uglavnom u cilju prijetnji ženskom članu obitelji. Prema analizi natpisa u tisku, koju su uradile ženske nevladine organizacije u Srbiji, za potrebe nacionalne kampanje za borbu protiv nasilja u obitelji, 2003. godine, pod nazivom 'Zašto nisu s nama', te godine su 31 ženu ubili njihovi muževi ili partneri, dok je 60 posto svih ubojstava počinjeno protiv nekoga člana obitelji.

Istraživanje urađeno na Kosovu pokazalo je visoku stopu obiteljskoga nasilja praćenog oružjem. Ispitanici iz Centra za dobrobit žena iz Peći ukazuju na usku povezanost obiteljskoga nasilja i posjedovanja vatrenoga oružja od strane nasilnika, i vjeruju da je razina posjedovanja vatrenoga oružja na Kosovu vrlo visoka, dok je broj slučajeva oduzimanja oružja od strane policije vrlo mali. U prvoj polovici 2007. godine, ova nevladina organizacija zabilježila je 33 slučaja nasilja praćenog oružjem, uključujući i četiri slučaja seksualnog nasilja. U 17 slučajeva žrtvama se prijetilo vatrenim oružjem, dok su u četiri slučaja žrtve – žene stvarno i povrijeđene ovim oružjem. Zaposleni u nevladinoj organizaciji Liria kažu da su žrtve nasilja u obitelji iz Gnjilana, koje su im se obratile za pomoć, izjavile da u većini slučajeva nasilnici imaju vatreno oružje, ali da policija ne oduzima to oružje.

Dokazi o upotrebi vatrenoga oružja u slučajevima nasilja u obitelji se propisno ne bilježe ni u jednoj od ustanova koje rade s počiniteljima i žrtvama. Zbog toga se postojeći podaci ne mogu smatrati pouzdanim pokazateljem upotrebe vatrenoga oružja u slučajevima obiteljskog nasilja. Može se pretpostaviti da oni pokazuju samo vrh ledenog brijega. Praksa vođenja evidencije o ovim slučajevima je tek u začetku. Imajući na umu veliki broj neprijavljenih slučajeva obiteljskoga nasilja, realno je zaključiti da je učestalost upotrebe vatrenoga oružja od strane nasilnika u cilju pretnji i vršenja pritiska na druge članove obitelji mnogo veća nego što službeni podaci pokazuju. Kao što je istraživanje ženskih nevladinih organizacija o rasprostranjenosti obiteljskog nasilja pokazalo, u svim zemljama obuhvaćenim istraživanjem, žene rjeđe prijavljuju počinitelje, naročito ako se boje za vlastiti život, nakon što su doživjele prijetnje opasnim oružjem ili vatrenim oružjem.

¹⁹ Vidaković, Ivana, *Rasprostranjenost nasilja u obitelji, Nasilje u obitelji u Srbiji*, izd. Vesna Nikolić-Ristanović, Beograd: Viktimološko društvo Srbije & Prometej, 2002. str. 49-59. Istraživanje je urađeno na uzorku od 700 starijih od 18 godina u šest gradova Srbije, 74,4 posto živi u gradu, a 25,6 posto na selu.

3 Pristup vlada država u regiji borbi protiv nasilja u obitelji

3.1 Zakonodavstvo i zakonske odredbe vezane za nasilje u obitelji

Tijekom proteklog desetljeća, vlade svih zemalja zapadnoga Balkana su učinile znatan napredak u području sankcioniranja nasilja u obitelji i uvođenja zakonskih mjera zaštite žrtava. Ovaj napredak rezultat je usklađivanja nacionalnog zakonodavstva s međunarodnim standardima o ljudskim pravima i zalaganja kampanja ženskih nevladinih organizacija. Zemlje obuhvaćene istraživanjem su države članice svih ključnih međunarodnih konvencija Ujedinjenih nacija o ljudskim pravima, uključujući Konvenciju o odbacivanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)²⁰ i njen Opći protokol. S obzirom na to da sve zemlje, sa izuzetkom Bosne i Hercegovine,²¹ imaju monistički pristup međunarodnom pravu, ratificirani međunarodni sporazumi postaju sastavni dio nacionalnog zakonodavstva i mogu se izravno primjenjivati. To znači da su države u obvezi poštivati međunarodne standarde u području ljudskih prava u pogledu borbe protiv obiteljskoga nasilja.

Ova obveza proizlazi iz činjenice da se nasilje u obitelji priznaje kao kršenje ljudskih prava i kao jedna od najrasprostranjenijih oblika nasilja i diskriminacije žena.²² Međunarodni dokumenti iz područja ljudskih prava zabranjuju nasilje u obitelji kao vid kršenja osnovnih ljudskih prava i sloboda koje jamči Opća deklaracija o ljudskim pravima, uključujući i pravo na život, slobodu i sigurnost osoba, pravo na jednakost, i zabranu mučenja i surovog ili ponižavajućeg postupka.²³ Osim toga, sve države u regiji su članice Savjeta Europe i potpisale su Europsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Savjet Europe ima impresivan spisak dokumenata i uputstava kojima se utvrđuju standardi i obveze država članica na polju borbe protiv obiteljskoga nasilja. Kao države članice UN-a i Savjeta Europe, vlade su u obvezi brinuti i u dobroj vjeri provoditi dokumente o ljudskim pravima.

Sve zemlje u regiji su integrirale osnovna ljudska prava u svoje ustavne odredbe, jamčeći time ženama i muškarcima, devojkicama i dječacima, između ostaloga, jednaku zaštitu države od obiteljskoga nasilja. Nacionalni ustavi jamče ljudska prava i osnovne slobode kao nedjeljive, neotuđive i nepovrjedive. Zajamčena je i jednakost pred zakonom, a spolno zasnovana diskriminacija se zabranjuje, kao i mučenje i neljudsko i surovo postupanje.

U načelu, pravni okviri koji podržavaju aktivnosti i mjere borbe protiv nasilja u obitelji, obuhvaćaju, pored ustavnih odredbi, i posebne zakone protiv obiteljskoga nasilja, zakone o spolnoj ravnopravnosti,²⁴ kaznene zakone, zakone o obiteljskim odnosima i zakone o javnom redu.

Zakon o spolnoj ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini zabranjuje sve spolno zasnovane oblike nasilja kako u javnoj tako i u privatnoj sferi, i propisuje kaznu zatvorom u trajanju od šest meseci do pet godina za takva djela. Ova odredba ne postoji u zakonima o spolnoj ravnopravnosti Albanije, Hrvatske i Kosova. Posebni zakoni koji se bave pitanjem obiteljskoga nasilja usvojeni su u Albaniji (2006.), Hrvatskoj (2003.) i u oba entiteta Bosne i Hercegovine (Federacija Bosne i Hercegovine (2005.), i Republika Srpska (2005.)). Oni uređuju pojam nasilja u obitelji, osobe koje se smatraju članovima obitelji i oblike zaštite za članove obitelji. Osnovni koncept ovih

²⁰ Konvencija o odbacivanju svih oblika diskriminacije žena, <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>, od 10. listopada 2007.

²¹ Bosna i Hercegovina je složena država čiji je ustavni, zakonski i politički okvir utvrđen Daytonskim mirovnim sporazumom (1995.); sastoji se od dva entiteta (Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska) i jedne autonomne oblasti (Brčko), koji imaju različite pravne sustave, a povrh toga zajednički federalni pravni sustav. Federalna država je decentralizirana i ima nekoliko razina: lokalnu razinu, razinu kantona, distrikta Brčko, razinu entiteta i razinu države. Prema Ustavu Bosne i Hercegovine (čl. 2), Država izravno provodi ljudska prava i slobode koje jamči Europska povelja o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (ECHR) i njeni protokoli, koja ima prioritet nad nacionalnim zakonima. Pored toga, država i njeni entiteti dužni su osigurati provođenje svih ljudskih prava i sloboda koje priznaju glavni međunarodni sporazumi (uključujući CEDAW) bez diskriminacije, za sve građane (Daytonski mirovni sporazum, Dodatak 6).

Ustav Republike Crne Gore ne sadrži odredbe o odnosu između međunarodnog i nacionalnog zakona. Član 44, međutim, jamči građanima pravo da se obrate međunarodnim institucijama radi zaštite njihovih ustavnih prava. Nacrt novog Ustava predviđa primat međunarodnog prava.

²² "Nasilje nad ženama u obitelji", Izveštaj specijalnog izveštača o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama, Radhika Coomaraswamy, dostavljen u skladu s rezolucijom Komisije za ljudska prava 1995/85, E/CN.4/1999/68 od 10. ožujka 1999.

²³ Analiza uloge međunarodnog prava u borbi protiv nasilja u obitelji, i lista međunarodnih standarda iz ovoga područja može se pročitati u: Nikolić-Ristanović, Vesna i Mirjana Dokmanović, *Međunarodni standardi o nasilju u obitelji i njihova primjena na zapadnom Balkanu*. Beograd: Prometej, 2006. str. 33-71 i str. 153-175.

²⁴ Zakoni o spolnoj ravnopravnosti postoje u Bosni i Hercegovini (2003.), Hrvatskoj (2003.), Albaniji (2004.) i na Kosovu (2004.). U Srbiji se trenutno radi na izradi Zakona protiv diskriminacije i Zakona o spolnoj ravnopravnosti.

zakona je pružiti zaštitu žrtvama uklanjanjem nasilnika iz mjesta stanovanja žrtve, i nalaganjem obveznog psihosocijalnog ili liječenja vezanog za njega.

Posebne zakonske odredbe su na snazi i na Kosovu, prema Uredbi UNMIK-a 2003/12 o zaštiti protiv nasilja u obitelji. U Crnoj Gori je urađen nacrt posebnog zakona o prevenciji nasilja u obitelji, ali još nije usvojen. Sve zemlje obuhvaćene istraživanjem, uključujući i one koje imaju posebne zakone o obiteljskom nasilju, donijele su zakonske odredbe koje se odnose na nasilje u obitelji u kaznenom zakonu i zakonu o obiteljskim odnosima. Rješavajući slučajeve nasilja u obitelji, sudovi se pozivaju i na zakon o javnom redu.

Primjena zakona koji se bave pitanjem obiteljskoga nasilja vrši se odvojeno od zakona za kazneno gonjenje počinitelja. Ovi posebni zakoni osiguravaju mjere zaštite i razdvajanja, a nasilje u obitelji tretiraju kao prekršaj. Kazne su obično novčane i kraće zatvorske kazne za počinitelje (Hrvatska, Bosna i Hercegovina). Zakoni se drže koncepta neposredne zaštite žrtve od daljeg nasilja osiguravajući fizičko uklanjanje nasilnika i razdvajanje od žrtve. Ovi zakoni omogućavaju žrtvama da same pokrenu prekršajni postupak. Oni ne uključuju kaznene sankcije i ne osiguravaju usluge podrške, kao što su prihvatilišta (sigurne kuće/skloništa).

Nasilje u obitelji je proglašeno posebnim kaznenim djelom u Hrvatskoj, Crnoj Gori i Srbiji, kao i u oba entiteta Bosne i Hercegovine i u Distriktu Brčko. U svim zemljama, za ovo djelo se pokreće postupak *ex officio*. U Albaniji i na Kosovu, nasilje u obitelji se goni ne kao posebno kazneno djelo, već pod općim kaznenim djelom napada, nanošenja fizičkih povreda ili silovanja. U BJR Makedoniji, nasilje u obitelji je izmjenama kaznenog zakonodavstva 2004. godine kriminalizirano u okviru jednog broja kaznenih djela: ubojstvo, 'ubojstvo iz nehata', nanošenje tjelesne povrede, teže tjelesne povrede, prisiljavanje, nezakonito lišavanje slobode, ugrožavanje sigurnosti drugih ljudi ili podvođenje na prostituciju i seksualno zlostavljanje djece. Kazneni zakon sadrži definiciju nasilja u obitelji i propisuje ozbiljnije kazne ako se ova djela čine protiv članova obitelji (npr. kod ubojstva i nanošenja težih tjelesnih povreda).

Sankcije koje se propisuju su novčane i zatvorske kazne.²⁵ Zatvorske kazne se razlikuju od zemlje do zemlje: do godinu dana u Brčko Distriktu, Crnoj Gori i Srbiji; do dvije godine u Republici Srpskoj i do tri godine u Federaciji Bosne i Hercegovine i Hrvatskoj. Također, postoje i teži oblici nasilja u obitelji koji podliježu ozbiljnijim kaznama. Kazneni zakoni Srbije (član 194.2) i Crne Gore (član 220) propisuju ozbiljnije kazne ako je došlo do upotrebe opasnog oružja: do tri godine zatvora. U BJR Makedoniji, višestruko korištenje vatrenoga oružja radi prijetnji ili prisiljavanja, može se smatrati otežavajućom okolnošću prilikom donošenja presude u slučajevima obiteljskoga nasilja, ali ono automatski ne povlači za sobom strožiju kaznu. U oba bosanska entiteta i u Brčko Distriktu, zakon propisuje teže kazne za nasilje u obitelji uz upotrebu oružja, samo u slučaju ako žrtva zadobije teže tjelesne povrede ili ako povrede ozbiljno naruše zdravlje ili imaju koban ishod.

Pojedine države nisu izvršile reviziju i/ili povećale kaznene mjere tijekom provođenja nedavnih zakonskih promjena. Na primjer, umjesto da poveća kazne za nasilje u obitelji, Srbija ih je nedavno umanjila u izmjenama Kaznenog zakona od 2005. godine (od maksimum tri godine zatvora na jednu godinu zatvora).²⁶

Primjenu zakona o nasilju u obitelji u Bosni i Hercegovini ometa neusklađenost različitih zakonskih odredbi u Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovine.²⁷ Postoji pravna dvosmislenost u pogledu definiranja kada će se slučaj nasilja u obitelji smatrati kaznenim djelom (na koje se primenjuje kazneno pravo), a kada će se smatrati prekršajem (na koji se primenjuje poseban zakon o zaštiti od nasilja u obitelji). Sudovi često terete nasilnike za prekršaje, propisujući im lakše kazne kao što su novčane. Reagirajući na ovakve situacije, Komitet UN-a za ekonomska, socijalna i kulturna prava apelirao je na Bosnu i Hercegovinu 'da osigura usklađivanje odredbi kaznenog zakona oba entiteta i Brčko Distrikta za kazneno djelo nasilja u obitelji s Državnim zakonom o spolnoj ravnopravnosti, kao i da osigura da se one primenjuju od strane sudaca, tužitelja i policije', kao i da 'poduzme mjere da se policijske službene osobe i javnost senzibiliziraju o uzrocima i kriminalnoj prirodi čina nasilja u

²⁵ U Srbiji, međutim, se u praksi najčešće donose uslovne kazne. Izvor: Savjet Europe, "Zakonodavstvo u zemljama članicama Savjeta Europe na području nasilja nad ženama", siječnja 2007, http://www.coe.int/t/e/human_rights/equality, od 01. listopada 2007.

²⁶ CEDAW Komitet je izrazio zabrinutost zbog smanjenja kazni za nasilje u obitelji. Završni komentari Komiteta za odbacivanje diskriminacije nad ženama: Srbija, 35. sjednica, 14. svibnja – 01. lipnja 2007., CEDAW/C/SCG/CO/1, stav 21.

²⁷ Popa, Raluca Maria, *Odbacivanje nasilja u obitelji u jugoistočnoj Europi i Turskoj: K regionalnoj strategiji akcije*, Bratislava: UNIFEM CEE, 10. srpnja 2007., str. 12.

obitelji, kao i o posebnim potrebama žrtava'.²⁸ Komitet UN-a za odbacivanje svih oblika diskriminacije žena je oblikovao sličnu preporuku, apelirao na državu članicu da 'usklađi zakone dva entiteta i da ubrza oblikovanje i usvajanje podzakonskih akata i osnivanje relevantnih struktura i institucija za primjenu istih'.²⁹

3.2 Mjere zaštite žrtava od nasilja u obitelji i obiteljskoga nasilja uz upotrebu oružja

Države obuhvaćene istraživanjem su relativno slične kada su u pitanju institucionalizirane strukture za zaštitu žrtava obiteljskoga nasilja, većinom žena. Regionalni obrazac pružanja usluga zaštite žrtava obiteljskoga nasilja predviđa sigurne kuće/skloništa, SOS linije, savjetovanje i besplatnu pravnu pomoć, što uglavnom osiguravaju ženske nevladine organizacije. Sve zemlje su uvele zakonske zaštitne mjere usmjerene na zaštitu žrtava za vrijeme kaznenoga postupka i za vrijeme trajanja naloga o zabrani pristupa žrtvama. Analiza je, međutim, pokazala da se u praksi *de iure* i *de facto* stanja znatno razlikuju.

Pružanje usluga zaštite

Nacionalna istraživanja su pokazala da žrtve obično traže pomoć tek nakon dužeg vremena podnošenja nasilja i tek nakon zadobijanja ozbiljnih fizičkih povreda.³⁰ Sigurne kuće/skloništa, SOS linije i savjetovaništa za žrtve nasilja postoje u svakoj promatranoj zemlji, ali u nedovoljnom broju da bi se zadovoljile sve potrebe.³¹ U Hrvatskoj postoji deset sigurnih kuća/skloništa i 24 SOS linije, u Srbiji devet sigurnih kuća i 39 SOS linija, u Bosni i Hercegovini sedam prihvatilišta te vrste, a u Crnoj Gori dvije sigurne kuće. Interventna središta postoje samo na Kosovu i BJR Makedoniji. Sigurne kuće/skloništa nisu uvijek dostupne u smislu geografske distribucije i uglavnom se nalaze u gradskim zonama. Prihvatilišta i savjetovaništa još uvijek uglavnom vode ženske nevladine organizacije, a većinom ih financiraju međunarodni donatori. Države pružaju djelomičnu podršku sigurnim kućama/skloništima, ali bez sustavnih strategija. Državna prihvatilišta postoje u BJR Makedoniji (šest) i Albaniji (jedno).

Telefonske linije koje pružaju psihološku podršku i pravnu pomoć također većinom vode ženske nevladine organizacije. Jedan broj SOS linija u Srbiji vode centri za socijalni rad. Ne postoje programi rehabilitacije za žene i djecu, niti pristup specijaliziranim službama, izuzeće su one koje su dostupne svima.

Posljednjih godina, nacionalne vlasti su počele povećavati učešće socijalnih usluga za zaštitu žrtava nasilja u obitelji. U tom smislu najveći uspjeh ostvarila je BJR Makedonija. Na nacionalnoj razini, Ministarstvo za rad i socijalnu politiku ima ovlaštenje osnivati i koordinirati službama zaštite žrtava nasilja u obitelji, kao i predlagati privremene mjere pravne zaštite. Na lokalnoj razini djeluje 27 centara za socijalni rad koji se bave slučajevima nasilja u obitelji. Oni su obvezni osiguravati zaštitu pružanjem usluga i podnošenjem zahtjeva sudovima da donesu privremene mjere zaštite. Ministarstvo za rad i socijalnu politiku izdvaja sredstva za podršku državnim prihvatilištima, za vođenje nacionalne SOS linije i za druge aktivnosti borbe protiv obiteljskoga nasilja.³² Na lokalnoj razini, imenovan je inspektor za maloljetničku delikvenciju, u svakoj upravi unutrašnjih poslova, koji koordinira mjerama borbe protiv obiteljskoga nasilja koje zahtijevaju intervenciju policije.

U Srbiji postoji nekoliko sigurnih kuća/skloništa u okviru partnerskih projekata nevladinih organizacija i državnih centara za socijalni rad. One dobivaju donacije za projekte od Fonda za socijalne inovacije u okviru Ministarstva

²⁸ E/C.12/BIH/CO/1, Završna razmatranja UN-ovog Odbora za ekonomska, socijalna i kulturna prava, stav 43.

²⁹ Završni komentari Komiteta za odbacivanje diskriminacije nad ženama: Bosna i Hercegovina, 35. sjednica, 15. svibnja – 2. lipnja 2006., CEDAW/C/BIH/CO3.

³⁰ Istraživanje provedeno u Bosni i Hercegovini pokazalo je da žrtve obično pretpostave da im nitko neće vjerovati da su zlostavljane ako su dobile 'malo batina'.

³¹ Nakon razmatranja periodičnih izvještaja Hrvatske, CEDAW komitet je izrazio svoju zabrinutost "zbog visoke stope nasilja u obitelji, malog broja sigurnih kuća/skloništa koje bi bile na raspolaganju žrtvama nasilja u obitelji, i nedovoljno jasnih procedura, ili protokola za provođenje zakona, kao i medicinskog osoblja koje bi reagiralo u slučajevima nasilja u obitelji". CEDAW Komitet apelira na državu članicu da osigura dovoljan broj prihvatilišta za žene žrtve nasilja u obitelji. Završni komentari Komiteta za odbacivanje diskriminacije nad ženama: Hrvatska, 32. sjednica, 10-28 siječnja 2005., CEDAW/C/CRO/CC/2-3, stav 31-32. Slične preporuke dobila je i Srbija. Završni komentari Komiteta za odbacivanje diskriminacije nad ženama: Srbija, 35. sjednica, 14. svibnja – 01. lipnja 2007. CEDAW/C/SCG/CO/1, stav. 22.

³² Popa, Raluca Maria, *Odbacivanje nasilja u obitelji u jugoistočnoj Europi i Turskoj: Ka regionalnoj strategiji akcije*, Bratislava: UNIFEM CEE, 10. srpnja 2007., str. 16.

za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku.³³ S tim u vezi, u posljednje vrijeme došlo je do pozitivnih reformi u srpskoj Autonomnoj pokrajini Vojvodini. Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i spolnu ravnopravnost inicirao je izgradnju sigurne kuće/skloništa u Novom Sadu, u suradnji s Izvršnim vijećem Vojvodine. Ovo prihvatilište financijski podržava grad Novi Sad, a vodi ga centar za socijalni rad. Osim toga, Izvršno vijeće Vojvodine je izdvojilo sredstva za učešće u izgradnji prihvatilišta u Zrenjaninu, a ima još nekoliko inicijativa za osnivanje sigurnih kuća/skloništa na razini općina (Subotica, Sombor, Pančevo). Odluka o spolnoj ravnopravnosti Skupštine Vojvodine³⁴ u članu 15. koji se odnosi na socijalnu i zdravstvenu zaštitu, sadrži preporuku da centri za socijalni rad osnivaju SOS linije i prihvatilišta za žrtve nasilja u obitelji i u partnerskim odnosima.

U načelu, države ne ispunjavaju u potpunosti svoju obvezu podržavanja nevladinih organizacija u njihovoj borbi protiv obiteljskoga nasilja i u pružanju usluga zaštite žrtava. Vlade su tek nedavno počele podržavati nevladine organizacije koje vode sigurne kuće/skloništa i SOS linije, ali ta podrška je na *ad hoc* bazi.

Reakcija policije

U većini proučavanih zemalja policija je obvezna po zakonu postupati prema istim procedurama i reagirati na isti način na slučajeve nasilja praćenog oružjem, bilo da se događaju kod kuće ili na javnom mjestu. Kada je pozovu na uviđaj poslije obiteljskoga nasilja uz upotrebu oružja, policija obavlja rutinsku provjeru postoji li oružje u kući. Ako nije upotrebjeno oružje, policija će napraviti pretres samo ako je dobila informaciju o prisustvu nelegalnog vatrenoga oružja ili o nedozvoljenoj upotrebi oružja u legalnom posjedu. Ako pronađe vatreno oružje, policija ga zapljenjuje i potom nastavlja s drugim policijskim aktivnostima i istražnim postupcima.³⁵ Ako počinitelj ima dozvolu za posjedovanje vatrenoga oružja, policijske službene osobe oduzimaju dozvolu i to unose u svoje izvješće.

U Albaniji, to ide još dalje i Komisija za dozvole za vatreno oružje policijskoga Komesarijata, koji se bavi kaznenom istragom, oduzima počinitelju pravo posjedovanja oružja. Zaplijenjeno oružje oduzima vlada (ili se ono prodaje na aukciji ako se radi o lovačkim puškama).

Policija u Crnoj Gori nije obvezna po zakonu provjeravati postoji li vatreno oružje i dozvola za njega na uviđaju nakon incidenta obiteljskoga nasilja. Praksa je da se provjeravaju podaci o počinitelju u policijskom dosjeu (posjeduje li ta osoba vatreno oružje i/ili dozvolu za njega, je li osuđivano, je li se nasilnički ponašala u prošlosti itd). Pravilnik o proceduri sprječavanja i otkrivanja kaznenoga djela nasilja u obitelji i postupcima zaštite žrtava, koji još nije usvojen,³⁶ uvodi obvezu da policijski službenici provjere postojanje oružja na uviđaju nakon izgreda obiteljskog nasilja.

U Srbiji policija ima ovlaštenje privremeno oduzeti oružje za vrijeme istrage ako bi posjedovanje toga oružja moglo dovesti do kaznenoga djela ili prekršaja, ako je to neophodno radi javne sigurnosti ili ako je osoba u pritvoru i ima oružje koje se može upotrijebiti za samopovređivanje, napad ili bijeg. Policija uvijek provjerava bazu podataka o posjedovanju oružja prije intervencija, u slučajevima obiteljskoga nasilja i prije nego što dođe na mjesto stanovanja počinitelja. Policija može pretražiti kuću ili stan počinitelja jedino ako ima nalog za to. U slučaju da policija oduzme vatreno oružje, ono će biti zadržano u sudskom pretincu do okončanja kaznenoga postupka. Policija je u obvezi dostaviti službeni dopis o privremeno oduzetom predmetu. Ako se osoba oslobađa bez podizanja optužnice, oduzeti predmet će biti vraćen.

U Bosni i Hercegovini, policija i tužilaštvo istražuju posjeduje li počinitelj vatreno oružje jedino ako imaju 'dobar razlog' to učiniti. Policija ne može izvršiti pretres da bi ustanovila postoji li vatreno oružje u kući prilikom uviđaja na sceni obiteljskoga nasilja ako nema dobar razlog za taj pretres, kao što je, primjera radi, prijava žrtve ili svjedoka da je upotrebjeno oružje. U slučajevima kada se prijavi upotreba vatrenoga oružja, policija oduzima to oružje i privremeno oduzima dozvolu za njega, ako ista postoji. Ako počinitelj podnese zahtjev za dobivanje

³³ "Nasilje nad ženama: Brine li Vlada Srbije? NVO prikaz reakcije države", 2006., Institut otvorenog društva http://www.stopvaw.org/sites/3f6d15f4-c12d-4515-8544-26b7a3a5a41e/uploads/SERBIA_VAW_FACT_SHEET_2006_3.pdf, 05. travnja 2007.

³⁴ "Službeni glasnik" Autonomne Pokrajine Vojvodina, br. 14/04.

³⁵ Istraživanje u Albaniji navodi postupke kao što su pretres ako je počinitelj sakrio vatreno oružje, ili zahtjevanje od počinitelja da dobrovoljno uruči oružje policiji; zapljena i oduzimanje oružja; poduzimanje mjera da bi se spriječio gubitak otisaka prstiju i drugi dokazi koji se nađu na površini oružja; provođenje svih neophodnih postupaka ako je dozvolu za oružje izdala državna policija.

³⁶ Ovaj policijski dokument potpisuje i odobrava ministar unutrašnjih poslova, ali mora ga usvojiti Vlada da bi stupio na snagu.

dozvole za oružje tokom krivičnog postupka, taj zahtjev će se odbiti po ovom osnovu. Dozvole za oružje oduzet će se od osoba koje su osuđivane za kaznena djela i prekršaje, uključujući i djelo nasilja u obitelji, počinjene u posljednje tri godine.³⁷

Postignut je napredak u pogledu uvođenja obveze za državne djelatnike da reagiraju na nasilje u obitelji. Zakonodavstvo u Hrvatskoj, Srbiji, Federaciji Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, naglašava obvezu djelatnika da prijave nasilje u obitelji. Medicinsko osoblje, djelatnici koji rade u ustanovama socijalne pomoći, psiholozi, socijalni radnici, socijalni pedagozi i prosvjetni radnici dužni su prijaviti policiji ili javnom tužitelju ako posumnjaju da se radi o nasilju u obitelji u tijeku obavljanja svojih djelatnih dužnosti. Ako to ne učine, smatra se da čine prekršaj u smislu ovih odredbi.

Praksu policije je, međutim, potrebno još poboljšati. Ženske nevladine organizacije u Bosni i Hercegovini izvještavaju da policija obično ne pravi službeni zapisnik kada žrtva pretrpi lakše tjelesne povrede i /ili prijavi nasilje po prvi put. Policija obično čeka da se izgredi ponove nekoliko puta prije nego što uzme službenu izjavu od žrtve i počinitelja. Još uvijek ima slučajeva kada se nasilje u obitelji tretira kao kršenje Zakona o javnom redu i miru, jer je takva bila praksa prije uvođenja Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. Posljedice toga su da se od suda ne mogu tražiti nikakve mjere zabrane viđanja žrtve. Stoga žrtva ostaje i dalje izložena pretnjama počinitelja.

Slučajevi obiteljskoga nasilja koji se smatraju ozbiljnijim jer su počinitelji koristili vatreno oružje, rijetko se prijavljuju policiji. Jedan od razloga je što se žrtve plaše osvete svog nasilnog partnera i ne vjeruju da će mu vatreno oružje biti oduzeto. Tako ove žrtve obično ne iskoriste zaštitne mjere koje bi jamčile njihovu sigurnost. Vrlo često, usprkos hitnoj potrebi, žrtve ne bivaju smještene u sigurne kuće/skloništa zbog njihovih ograničenih kapaciteta. Također je primijećeno da žrtve često nisu zdravstveno osigurane i zbog toga ne mogu potražiti liječničku pomoć ako su povrijeđene. Zdravstvene ustanove zato nemaju uvida u te slučajeve, što umanjuje prilike da se oni zabilježe u službenoj statistici.

Mjere zaštite koje izriču sudovi

Žrtve obiteljskoga nasilja imaju pristup pravdi u svim promatranim državama, ali on nije toliko siguran i brz kao što to zahtijevaju međunarodni standardi. Kazneni postupak obično dugo traje, što djeluje obeshrabrujuće na žrtve. Jedan broj žrtava nikad ne iskoristi zakonske mogućnosti zbog neznanja i neobaviještenosti, iz straha od nasilnika (što ima veze s nedostatkom djelotvornih mjera zaštite), zbog nespremnosti da svoje osobne stvari iznose u javnost, nedostatka povjerenja u kažnjavanje počinitelja, zbog blagih sankcija i neizvjesnosti ishoda kaznenoga postupka.³⁸ Osim toga, nacionalna istraživanja pokazuju da samo mali broj slučajeva koji se prijavi policiji, završi na sudu.

Sve zemlje u regiji donijele su zakone koji predviđaju mjere zaštite za žrtve obiteljskoga nasilja, ali se one razlikuju u pogledu dometa, djelokruga i djelotvornosti. To mogu biti zabrana uznemiravanja žrtve, kojom se zabranjuje nasilniku da dolazi u kontakt sa žrtvom ili da joj se približava; tzv. nalog o okupaciji, kojom se štite prava žrtve i prava djece da ostanu u kući, ili kojom se ograničava pravo nasilnika da boravi ili ponovo useli u kuću; i sudske zabrane, kao što je oduzimanje oružja. Oduzimanje dozvole za vatreno oružje u svim zemljama obuhvaćenim istraživanjem je u nadležnosti Ministarstva unutrašnjih poslova ili odsjeka za izdavanje dozvola i vođenje evidencije o izdatim, privremeno oduzetim i poništenim dozvolama, kao i o oduzetom, pronađenom i dobrovoljno predanom oružju. Osnova ovih mjera zaštite su uglavnom posebni Zakoni o obiteljskom nasilju, Zakon o kaznenom postupku i/ili Zakon o obiteljskim odnosima. U mjere zaštite spada obvezno liječenje osoba ovisnih alkoholu i drogí. Ove mjere su privremenog karaktera (traju do godinu dana), i propisuju se u okviru sudskog postupka kao mjere koje treba hitno provesti.

UNMIK-ova Uredba o zaštiti od obiteljskoga nasilja na Kosovu³⁹ predviđa širok raspon mjera zaštite koje sudovi mogu izreći. U njih spadaju mjere zaštite, hitne mjere zaštite i privremene mjere zaštite. Cilj ovih mjera je prvenstveno fizičko razdvajanje nasilnika od žrtve i zaštita žrtve od mogućnosti da bude izložena nasilju ili

³⁷ Na žalost, istraživanje u Bosni i Hercegovini naglašava da ova mjera ne može dovoljno jamčiti zaštitu žrtve, zbog velike dostupnosti nelegalnog vatrenog oružja u zemlji.

³⁸ Nikolic-Ristanović, Vesna i Mirjana Dokmanović, *Međunarodni standardi o nasilju u obitelji i njihova primjena na zapadnom Balkanu*. Beograd: Prometej, 2006., str. 97-98, 106-107.

³⁹ UNMIK/REG/2003/12.

prijetnjama nasiljem. Shodno tome, sud može narediti oduzimanje vatrenoga oružja, uključujući i lovačko i sportsko oružje (član 2.1h), a može naložiti policijskom načelniku privremeno oduzimanje ili povlačenje dozvole za vatreno oružje izdanu shodno Uredbi UNMIK-a 2001/7 o ovlaštenju za posjedovanje oružja na Kosovu (član 2.1o). Oduzimanje vatrenoga oružja može se izreći kao hitna mjera. Sud može izreći sve druge mjere koje smatra neophodnim u cilju zaštite sigurnosti, zdravlja ili dobrobiti žrtve i/ ili svih osoba s kojima žrtva živi u zajedničkom domaćinstvu (član 2.1p). Osim žrtve i njezinog/njegovog zakonskog zastupnika ili odvjetnika, zahtjev za oduzimanje oružja može podnijeti i centar za socijalni rad, osoba s kojim žrtva živi u istom domaćinstvu ili osoba koja zna za zlostavljanje žrtve. Sud donosi rješenje o ovom zahtjevu po hitnom postupku. Mjera zaštite može trajati do godinu dana. Kršenje ove mjere smatra se kaznenim djelom i kažnjava se zatvorom u trajanju do šest mjeseci. U dane kada sud ne radi, policija može izdati privremeni nalog u cilju zaštite (član 13). Ona međutim ne može izreći privremenu mjeru oduzimanja oružja.

U Srbiji i BJR Makedoniji za vrijeme trajanja kaznenog postupka, sudovi uvijek provjeravaju postoji li oružje i naređuju njegovo oduzimanje od nasilnika, shodno odredbi o 'oduzimanju predmeta koji je upotrijebljen, ili se namjerava upotrijebiti u kaznenom djelu'. Predmeti se mogu oduzeti i kad postoji samo sumnja da bi se mogli ponovo upotrijebiti za neko drugo kazneno djelo. Sudovi vode evidenciju o svim pronađenim ili oduzetim predmetima, uključujući i vatreno oružje. Potvrda o oduzimanju sadrži tehničke karakteristike vatrenog oružja. Nakon donošenja presude, oružje postaje vlasništvo države. Ako je presuda oslobađajuća, oduzeto vatreno oružje se vraća vlasniku. U Srbiji je kršenje mjera zaštite kažnjivo po Kaznenom zakonu, a kazne mogu biti novčane ili zatvorske u trajanju do šest mjeseci. Usprkos ovoj odredbi, u praksi sudovi još uvijek ne koriste redovno mjere zaštite.

U Crnoj Gori, policija nema pravo zahtijevati mjere zaštite; to je u nadležnosti suda. Policija je nedavno uvela novi obrazac za informiranje odsjeka za izdavanje dozvola za oružje o svim kaznenim djelima za koje je pokrenut kazneni postupak po službenoj dužnosti, jer se dozvola ne može izdati osobi protiv koga je pokrenut takav postupak. Ako se vatreno oružje koristi za činjenje krivičnoga djela, u praksi ga policija privremeno oduzima i prosljeđuje čitavi postupak odgovornom administrativnom tijelu koji će je trajno oduzeti u slučaju da se počinitelj proglašiti krivim, ili će je vratiti počinitelju, ako je presuda oslobađajuća ili sud odbaci kaznenu optužnicu. U Crnoj Gori sudovi traže podatke o vatrenom oružju samo ako je korišteno ili se namjerava koristiti za vršenje kaznenoga djela. Obvezna mjera oduzimanja oružja, koje može biti i vatreno oružje, izriče se kao mjera sigurnosti samo ako se počinitelj proglašiti krivim. Zakonodavstvo Crne Gore ne predviđa oduzimanje oružja kao mjeru zaštite, već samo kao mjeru sigurnosti.

U Bosni i Hercegovini, sud nalaže oduzimanje vatrenog oružja ako žrtva prijavi nasilje u obitelji u okviru kojega je upotrebjeno oružje.

Za vrijeme kaznenog postupka, sud može narediti da se optuženi udalji iz sudnice, ali ta mjera obično nije dovoljna za zaštitu žrtve. Sud može naložiti privremeno uhićenje nasilnika u cilju zaštite žrtve, ali to je kratkoročna mjera (na primjer u Hrvatskoj do 15 dana) i rijetko se koristi u slučajevima obiteljskoga nasilja. Premda teret dokazivanja za seksualna nasilja ne bi trebao biti veći nego u slučajevima drugih kaznenih djela, sudska praksa još uvijek je daleko iza zakona. Teret dokazivanja je posebno težak i bolan za žrtve bračnog silovanja i seksualnog zlostavljanja.

U slučajevima kada žrtve učine kazneno djelo reagirajući na nasilje u obitelji, mogu navesti samoobranu kao osnovu za izbjegavanje kazne, ali na sudovima je da odluče o svakom pojedinačnom slučaju. Nacionalna istraživanja, međutim, pokazuju da u praksi sud nije naklonjen ženama žrtvama obiteljskoga nasilja, koje su ubile svoje muževe nasilnike, naročito ako su pritom koristile oružje (nož ili vatreno oružje), kako bi se obranile od dugogodišnjeg zlostavljanja. U takvim slučajevima sudovi obično ne smatraju da je ubojstvo počinjeno u samoobrani i propisuju stroge kazne zatvora.

Po pravilu, zakonski okviri kaznenog i građanskog prava u zemljama obuhvaćenim istraživanjem, nisu odgovarajuće usklađeni. Ipak, postoji jedan primjer dobre prakse u Srbiji, u smislu interakcije kaznenih i građanskih propisa, prema kojoj za kršenje sudske mjere zaštite, u okviru Obiteljskoga zakona, počinitelj može dobiti novčanu ili kaznu zatvora u trajanju do šest mjeseci.

Programi rehabilitacije za nasilnike

Programi rehabilitacije za počinitelje nasilja u obitelji uglavnom ne postoje, čak ni u zemljama gde su oni obvezni po zakonu, kao što je to slučaj u Bosni i Hercegovini i BJR Makedoniji. Samo nekoliko nevladinih organizacija se bavi ovim aktivnostima, ali ne na sustavan način. U Hrvatskoj, rad nevladinih organizacija u ovom području djelomično financira vlada. U Srbiji, centri za socijalni rad su započeli eksperimentalne programe rehabilitacije, ali su oni zaustavljeni zbog nedostatka sredstava.

Mehanizmi prijavljivanja nasilja u obitelji u okviru sustava zdravstvene zaštite

U svim zemljama obuhvaćenim istraživanjem zakon predviđa mehanizme prijavljivanja ovakvih djela u okviru zdravstvenog sustava. Zdravstveni radnici su po zakonu obvezni policiji prijaviti svaku ozbiljniju tjelesnu povredu ili slučaj nasilja uz upotrebu oružja. Kao što su nacionalna istraživanja pokazala, međutim, zdravstveni radnici ne obraćaju dovoljno pozornosti na razgovore sa žrtvama da bi dobili informacije o povijesti nasilja i okolnostima pod kojima se nasilno ponašanje očitovalo. U Albaniji zdravstveni radnici nemaju zakonsku obvezu pitati svoje pacijente o uzrocima njihovih povreda, niti bilježiti odgovore u karton pacijenata.⁴⁰ Isto tako, ne postoje jasni protokoli za arhiviranje prijava. U načelu, potrebno je educirati osoblje zdravstva o potrebi dogovaranja s pacijentima i vođenja evidencije o dobivenim informacijama.

Međuresorna suradnja

U cilju razvijanja bolje suradnje među stručnjacima u oblasti obiteljskoga nasilja, u Hrvatskoj i Crnoj Gori usvojeni su operativni protokoli suradnje između svih relevantnih institucija. Hrvatski Protokol o postupanju sadrži listu obveza svih nadležnih tijela koja se bave utvrđivanjem i odbacivanjem nasilja i pružanjem pomoći i zaštite žrtvama obiteljskoga nasilja. U Crnoj Gori su 2003. godine policija, sudovi, tužilaštva, centri za socijalni rad, lokalna administracija, SOS linije i zdravstvene ustanove potpisale Memorandum o razumijevanju i Sporazum o suradnji u pet od ukupno 21 općine u toj zemlji. Na lokalnoj razini osnovani su multidisciplinarni timovi, ali oni nisu još postali djelotvorni.

2005. godine, Ured pokrajinskog pučkog pravobranitelja u srpskoj pokrajini Vojvodina osnovao je mrežu 'Život bez nasilja',⁴¹ koja je obuhvatila sve relevantne institucije (centre za socijalni rad, policiju, sudove, tužilaštva, zdravstvene ustanove itd.) koje se bave pitanjem nasilja u obitelji. Članovi Mreže potpisali su Memorandum o suradnji na pokrajinskoj i lokalnoj razini. Na osnovu ovog Memoranduma, u skoro svih 45 općina, koliko ih ukupno ima u Vojvodini, osnovani su lokalni timovi koji će se baviti problemom obiteljskoga nasilja i pružati zaštitu žrtvama.

Specijalne policijske jedinice koje reagiraju u slučaju obiteljskoga nasilja postoje samo na Kosovu. U Hrvatskoj i Crnoj Gori su postavljeni policijski djelatnici koji se bave ovim slučajevima. U Srbiji na lokalnoj razini (u somborskoj općini) osnovan je interdisciplinarni mobilni tim koji je 24 sata dnevno spreman intervenirati u slučajevima obiteljskoga nasilja, kao plod partnerstva između centra za socijalni rad i lokalne policije – što se pokazalo kao uspješna praksa. Bilo je i pokušaja osnivanja specijalna medicinske službe koja bi izvodila sustavne preglede žrtava seksualnog nasilja.

Obuka za stručnjake

Po pravilu, obuka policijskih djelatnika, sudaca, tužitelja, socijalnih radnika i drugih stručnjaka koji se bave nasiljem u obitelji, nije obvezna i ne izvodi je država. Programi obuke postoje u svim zemljama, ali se ne izvode redovno i sustavno i obično ih organiziraju nevladine organizacije. Samo na Kosovu se od policijskih djelatnika zahtijeva pohađanje ovoga programa. Policijske akademije u Hrvatskoj i Crnoj Gori su nedavno u svoje nastavne programme uvele osposobljavanje budućih policijskih djelatnika za probleme obiteljskoga nasilja. U BJR Makedoniji država je financirala nekoliko obuka iz područja obiteljskoga nasilja.

⁴⁰ Samo 13 posto zdravstvenih službi prijavljuje zabilježene slučajeve nasilja, od čega samo četiri posto prijavljuju i slučaj i uzrok nasilja. U studiji albanskog Nacionalnog udruženja socijalnih radnika (2006.), pismeni odgovori zdravstvenih radnika (37 posto) pokazuju da oni ne priznaju nasilje po osnovu spola, i smatraju nasilje u obitelji privatnim stvarima svake obitelji.

⁴¹ Autonomna Pokrajina Vojvodina, pokrajinsko pučko pravobraniteljstvo, "Izvjješće pokrajinskog pučkog pravobranitelja za 2005.", Novi Sad, 2006., str. 132-138.

3.3 Preventivne mjere na području nasilja u obitelji i obiteljskoga nasilja uz upotrebu oružja

Prema nacionalnim istraživanjima, vlade u regiji su se vrlo malo, nesustavno i površno angažirale na donošenju politike i mjera za sprječavanje obiteljskoga nasilja. Najveći korak je ostvaren uspostavljanjem mehanizama za spolnu ravnopravnost. Oni sada postoje u svim zemljama u vidu vladinih i parlamentarnih organa, imaju različite nazive i djelokrug nadležnosti, ali u načelu svi rade na uspostavljanju sustavnog pristupa u cilju unaprjeđenja ženskih prava i spolne ravnopravnosti.

U skladu s time, sve zemlje su ostvarile napredak u smislu izrade nacrtu ili usvajanja zakona o spolnoj ravnopravnosti i nacionalnih akcijskih planova i strategija koji se bave, između ostaloga i pitanjem nasilja u obitelji. Angažiranjem vlade na polju sprječavanja obiteljskoga nasilja, međutim, još uvijek je vrlo slabo, i daleko zaostaje iza preuzetih obveza svake države. U novije vrijeme bilo je inicijativa da se u redovni nastavni program uvrste i teme spolne ravnopravnosti i da se izbace stereotipi o ulogama muškaraca i žena, ali su ovi koraci tek u povoju. Aktivnosti vlade na podizanju svijesti javnosti na temu obiteljskoga nasilja, kao i kampanje protiv kulture nasilja, još uvijek su vrlo rijetke. Pored toga, gotovo nikakva pozornost se ne pridaje vatrenom oružju kao faktoru rizika, niti se povezuje zakonodavstvo na području uredbe o lakom i malokalibarskom oružju i nasilju u obitelji.

Nacionalni akcijski planovi i strategije

Posebna Nacionalna strategija o zaštiti od obiteljskoga nasilja (za 2005. – 2007.) postoji samo u Hrvatskoj, dok se u Albaniji upravo radi na njoj. Hrvatska strategija, usvojena 2004. godine, trenutno se nalazi u fazi implementacije i sadrži 27 kratkoročnih i dugoročnih mjera prevencije i zaštite. Ove mjere ističu potrebu izmjene zakonodavstva, kao i sudskih i policijskih postupaka i prakse, obrazovanja, pravosudnog sustava, kao i potrebu za podizanjem svijesti javnosti. Ova Strategija uvodi obvezu za sve relevantne institucije da istražuju, rade na prevenciji i pokreću sudski postupak u slučaju svih vidova nasilja u obitelji. Provođenje Nacionalne strategije koordinira specijalno odjeljenje Ministarstva obitelji, koje ima vlastiti proračun. U aktivnosti koje financira država u cilju podrške angažiranju da se učini kraj obiteljskom nasilju u Hrvatskoj, spadaju kako mjere intervencije (policije) tako i mjere zaštite (pružanje usluga). Za sigurne kuće/skloništa koje vode nevladine organizacije trenutno se izdvajaju određena sredstva iz vladinog i lokalnih fondova, ali konkretni uvjeti se razlikuju od jedne županije do druge. Većinu usluga ženama koje su žrtve obiteljskoga nasilja i dalje pružaju NVO, koje pruža pravne savjete, psihološku podršku i prihvatilišta. U strategiji nema riječi o kontroli i pravnom reguliranju lakoga i malokalibarskoga oružja.

U Albaniji, Nacrt nacionalne strategije i akcijskog plana za spolnu ravnopravnost i iskorjenjivanje obiteljskoga nasilja (2007. – 2010.)⁴² ima za cilj usklađivanje čitavog zakonskog okvira s međunarodnim i EU standardima u ovom području, stvaranje prostora za provođenje mjera vezanih za spolnu ravnopravnost u javnoj politici i smanjenje nasilja u obitelji. Nacrt nacionalne strategije bavi se prevencijom i ispituje korijene obiteljskoga nasilja. Jedan od ciljeva ove strategije je veće političko angažiranje svih aktera na sprječavanju i odbacivanju obiteljskoga nasilja. Ističući nedostatak učinkovitih mjera na planu borbe protiv obiteljskoga nasilja, ova strategija ističe preventivne mjere koje bi albanska vlada trebala poduzeti u svim najvažnijim područjima života, odnosno obrazovanju, pravosudnom sustavu, zdravstvenom sustavu, sektoru socijalnog rada i podizanju svijesti javnosti. U okviru dužnosti policije u pogledu provođenja mjera zaštite koje izriču sudovi, okvirna strategija naglašava obvezu oduzimanja svakoga oružja koje se pronađe za vrijeme policijskih kontrola. Ovaj dokument ne bavi se pitanjem kontrole vatrenoga oružja.

U drugim zemljama regije, vladini akcijski planovi iz ovoga područja definirani su u okviru općih Nacionalnih akcijskih planova za spolnu ravnopravnost⁴³, u posebnom poglavlju koje se bavi nasiljem nad ženama, uključujući i nasilje u obitelji. Nacionalna istraživanja pokazuju da postoje ozbiljni propusti u provođenju ovih dokumenata. Na primjer, premda je Savjet ministara Bosne i Hercegovine usvojio Gender akcijski plan 2006. godine, s posebnim odjeljkom o nasilju u obitelji, do dana današnjeg nije urađena strategija ili akcijski plan posvećen ovim problemima.

⁴² Ovaj strateški dokument je dio Nacionalne strategije za razvoj i integracije.

⁴³ Nacionalni planovi u području spolne ravnopravnosti su urađeni u Crnoj Gori i Srbiji, ali još uvijek nisu usvojeni.

U Crnoj Gori, borba protiv nasilja u obitelji dio je općeg Nacionalnog plana za sprječavanje nasilja, usvojenog 2003. godine u suradnji s nevladinim organizacijama. Glavni ciljevi ovog plana su poboljšanje zakonodavstva; podizanje razine obrazovanosti po tom pitanju; uspostavljanje multidisciplinarnе suradnje između svih sudionika, uključujući i sektor civilnoga društva; poboljšanje položaja žena, omladine, djece i starih; iskorjenjivanje siromaštva i unaprjeđenje kapaciteta zdravstvenih ustanova da bi mogle bolje reagirati na nasilje u obitelji.

Nasuprot tome, srpski prednacrt Nacionalne strategije za borbu protiv nasilja, urađen 2005. godine, ne priznaje dimenziju spolno-zasnovanog nasilja. Srbija nema nacionalnu strategiju borbe protiv nasilja u obitelji, ali u rujnu 2007. godine počela je izrada strategije na razini pokrajine Vojvodine pod pokroviteljstvom Sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost spolova. Cilj strategije je izgraditi učinkovit okvir za borbu protiv obiteljskoga nasilja i to uvođenjem sveobuhvatnih dugoročnih i kratkoročnih mjera na pokrajinskoj i lokalnoj razini. Za provođenje strategije bit će otvorena posebna proračunska linija.

Niti jedan od postojećih nacionalnih akcijskih planova (ili nacрта istih) ne bavi se pitanjem obiteljskoga nasilja u okviru kojega je upotrebljeno oružje, vatrenoga oružja kao faktora rizika u obiteljskom nasilju, ili povezanosti s propisima o lakom i malokalibarskom oružju.

Proračunska podrška

U načelu, zemljama u regiji nedostaju posebni proračuni za aktivnosti na polju sprječavanja obiteljskoga nasilja. Dosljedno tome, većina aktivnosti koje su definirane strateškim dokumentima još uvijek nije provedeno. Izuzetak od ovoga je BJR Makedonija (gde postoji proračun za borbu protiv obiteljskoga nasilja u okviru proračuna Ministarstva za rad i socijalna pitanja, u kategoriji 'socijalne isključenosti'), u Hrvatskoj (u okviru Ministarstva obitelji postoji posebno odjeljenje koje se bavi obiteljskim nasiljem) i na Kosovu (Kosovska policija ima proračunsku liniju za financiranje operacija specijalne jedinice osnovane u te svrhe⁴⁴). U Srbiji, Fond za socijalne inovacije pri Ministarstvu za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku dodjeljuje sredstva za inovativne projekte u području socijalne zaštite, uključujući i partnerstva između države i nevladinih organizacija. U srpskoj pokrajini Vojvodini, Sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost spolova redovno financijski podržava rad nekoliko SOS linija u okviru centara za socijalni rad, kao i pojedine posebne projekte nevladinih organizacija namijenjenih borbi protiv obiteljskoga nasilja. Zahvaljujući inicijativi pokrajinskog Pučkog pravobranitelja, nekoliko pokrajinskih sekretarijata su 2007. godine izdvojili posebna sredstva za podršku aktivnosti na polju sprječavanja obiteljskoga nasilja.⁴⁵ Postoji inicijativa da se ustanovi stalna proračunska podrška programima koji imaju za cilj borbu protiv obiteljskoga nasilja, osnivanje SOS linija, sigurnih kuća/skloništa i organiziranje kampanja podizanja svijesti.

U Albaniji ne postoji proračunska linija odvojena u ove svrhe, ali Strategija o socijalnim uslugama predviđa povećanje proračuna za podršku ovim uslugama i nevladinim organizacijama koje pružaju usluge žrtvama obiteljskoga nasilja. Nacrt nacionalne strategije o spolnoj ravnopravnosti i obiteljskom nasilju predviđa i proračun za provođenje iste.

Kampanje podizanja svijesti

Po pravilu, vlade zemalja u regiji ne pokreću kampanje podizanja javne svijesti o problemu nasilja u obitelji. Nositelji ovih kampanja su još uvijek ženske grupe i ženske nevladine organizacije koje organiziraju nacionalne kampanje kao dio međunarodne kampanje '16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama'. Vladine kampanje su još uvijek vrlo rijetke. One nemaju dugoročne ciljeve i svode se na angažiranje pojedinačnih državnih organa, kao što je, primjera radi, Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Crne Gore. Izuzetak od ove raširene prakse zanemarivanja važnosti podizanja svijesti je BJR Makedonija. U ovoj zemlji tri ministarstva⁴⁶ pvela su nacionalnu kampanju za borbu protiv obiteljskoga nasilja 2005. i 2006. godine.

⁴⁴ "Nasilje nad ženama: Brine li vlada na Kosovu? NVO prikaz reakcije države", 2006., Institut otvorenog društva, http://www.stopvaw.org/sites/3f6d15f4-c12d-4515-8544-26b7a3a5a41e/uploads/KOSOVO_VAW_FACT_SHEET_2006_3.pdf, 6. travnja 2007.

⁴⁵ Na primjer, pokrajinski Sekretarijat za zdravlje i socijalna pitanja osnovao je fond za specifično obrazovanje socijalnih radnika i dobrovoljaca, za smještaj žrtava nasilja u obitelji itd.

⁴⁶ Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo zdravlja i Ministarstvo za rad i socijalnu politiku su nositelji ove nacionalne kampanje, zajedno s udruženjem građana Akcija Združenka, Udruženjem za emancipaciju, solidarnost i ravnopravnost žena – ESE, Nacionalnom SOS linijom skopske organizacije žena, Kriznim centrom – Nada i Sigurnom kućom.

Primjere pozitivne prakse možemo naći i u srpskoj pokrajini Vojvodina, gde se Sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost spolova redovno pridružuje i podržava ove kampanje. Pokrajinske i lokalne institucije, članovi mreže 'Život bez nasilja' (pokrajinski pučki pravobranitelji, centri za socijalni rad, sudovi, tužilaštva, predstavnici policije, zdravstvene ustanove itd.), također se pridružuju aktivnostima podizanja svijesti. Državnim ustanovama predloženo je više inicijativa, u koje spadaju: osnivanje Fonda za brzo reagiranje u cilju pomoći žrtvama obiteljskoga nasilja; osposobljavanje policije, sudaca i tužitelja kako bi reagirali u slučajevima obiteljskoga nasilja; izrada protokola postupanja u slučajevima nasilja u obitelji na nacionalnoj razini; informiranje stručnjaka i državnih službenika o međunarodnim standardima iz ovoga područja; uspostavljanje mehanizma za praćenje (monitoring); prikupljanje statističkih i drugih podataka i redovno informiranje i podizanje svijesti javnosti o važnosti borbe protiv obiteljskoga nasilja i odbacivanja diskriminirajuće prakse prema ženama.

Medijsko praćenje slučajeva obiteljskoga nasilja u okviru kojeg je upotrebljeno oružje, je obično senzacionalističkog karaktera, a osnovni cilj im je privlačenje pozornosti čitalačke publike, umjesto isticanje ozbiljnosti, rasprostranjenosti i uzroka ovih pojava. Nisu poduzete nikakve djelotvorne mjere kako bi se osiguralo medijsko promoviranje poštovanja prema ženama i odbacivanje stereotipa o različitim ulogama muškaraca i žena, kao i predrasude u medijskim izvješćima.

Do sada niti jedna od ovih preventivnih aktivnosti na području obiteljskoga nasilja nije obuhvatila pitanje razoružanja i kontrole oružja. Ova pitanja ne pokreću čak ni kampanje koje vode ženske grupe i nevladine organizacije.

Obrazovanje djece i mladih

U većini zemalja ove regije, spolno osjetljivi nastavni programi u školama u kojima nema spolnih stereotipa i predrasuda počinju se razmatrati, ali još nisu uvedeni. Nacionalni akcijski planovi za unaprjeđenje položaja žena i zakoni o spolnoj ravnopravnosti, usvojeni u većini zemalja obuhvaćenim istraživanjem, predviđaju uvođenje tema o spolnoj ravnopravnosti u osnovne, srednje i više/visoke škole. Programi edukacije koji bi bili namijenjeni mladićima i dječacima u cilju sprječavanja nasilja i odbacivanje stereotipa, još uvijek nisu koncipirani. U Albaniji, vlada je napravila reviziju udžbenika za nekoliko razreda osnovne škole, i utvrdila kriterije za reviziju udžbenika iz perspektive spolne ravnopravnosti. Ovo nalaže i zakon u Bosni i Hercegovini, ali još uvek nije proveden.

3.4 Mehanizmi za primjenu

Međunarodni dokumenti u području ljudskih prava ukazuju na vlade kao osnovne aktere koji su obvezni provoditi međunarodne standarde iz ovoga područja u dobroj vjeri i s dužnom savješću. Oni su odgovorni za primjenu ovih principa u pogledu borbe protiv i sprječavanja obiteljskoga nasilja, koje se prema međunarodnim normama smatra javnom brigom. U načelu, posljednjih godina, vlade zemalja zapadnoga Balkana su ostvarile vidljiv napredak na planu ispunjavanja svojih obveza koje proizlaze iz CEDAW-a i drugih dokumenata iz područja ljudskih prava u pogledu obiteljskoga nasilja i uspostavile su više mehanizama za provođenje obveza iz ovoga područja. Međutim, do dana današnjeg u praksi se ovi mehanizmi nisu pokazali dovoljno djelotvornima. Još uvijek ima ogromnih propusta, posebno kada je riječ o prikupljanju podataka i praćenju.

Na nacionalnoj razini uspostavljeni su mehanizmi za provođenje mjera zaštite i preventivnih mjera u području nasilja u obitelji na osnovu zakona iz specifičnih područja, kao što je Kazneni zakon, Obiteljski zakon, Zakon o kaznenom postupku, Zakon o javnom redu i miru, Zakon o spolnoj ravnopravnosti, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji itd. Mehanizmi provođenja zakona koji se odnose na borbu protiv obiteljskoga nasilja i zaštitu žrtava, nalaze su u okviru određenih ministarstava u okviru izvršne vlasti: Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo pravosuđa i Ministarstvo za rad i socijalnu politiku⁴⁷. Nadalje, ima nekoliko ministarstava koja su nadležna za provođenje preventivnih mjera iz ovoga područja, kao što je npr. Ministarstvo obrazovanja.

U okviru posebnih strategija za sprječavanje obiteljskoga nasilja, tamo gdje one postoje, i drugih relevantnih strateških dokumenata (kao što je Nacionalni akcijski plan za unaprjeđenje položaja žena), imenuju se ministarstva i drugi državni organi za provođenje svake od ovih aktivnosti. Neki od ovih dokumenata predviđaju

⁴⁷ Ministarstva koja imaju isti djelokrug nadležnosti mogu imati različite nazive. Na primjer, u Hrvatskoj nadležna ministarstva su Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite, dok je u Makedoniji i Srbiji nadležno Ministarstvo rada i socijalne politike.

posebno nadzorno tijelo. Na primjer, crnogorski Nacionalni plan za prevenciju nasilja (2003.) predviđa osnivanje Koordinacijskog savjeta, kao tijela koje će vršiti nadzor, i koje će se sastojati od članova vlade, nadležnih ministarstava, policije i drugih državnih ustanova i vladinih tijela, kao i od predstavnika nevladinih organizacija. Koordinacijski savjet ima vlast osnivati multisektoralne timove na lokalnoj razini.

Na polju nadzora i predlaganja izmjena u politici, mehanizmi za spolnu ravnopravnost imaju određena ovlaštenja. U Bosni i Hercegovini to su centri i parlamentarna povjerenstva za spolnu ravnopravnost; u Hrvatskoj je to Pravobranitelj za ravnopravnost spolova, a u Crnoj Gori Ured za ravnopravnost spolova. U Srbiji su mehanizmi za spolnu ravnopravnost osnovani na nacionalnoj, pokrajinskoj i lokalnoj razini, a komisije/odbori za spolnu ravnopravnost postoje u formi vladinih i skupštinskih tijela. Oni su međutim, prvenstveno savjetodavna tijela, bez značajnijeg utjecaja na vladinu politiku. Izuzetak je Vojvodina, gdje je Sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost spolova dio izvršne vlasti, dok Ured pučkog pravobranitelja ima zamjenika za spolnu ravnopravnost. U Vojvodini je nedavno osnovan Zavod za spolnu ravnopravnost, prvi ove vrste u čitavoj regiji.

U svim zemljama centri za socijalni rad, kao državne ustanove koje rade sa žrtvama obiteljskoga nasilja, imaju značajnu ulogu i utjecaj.

Prikupljanje podataka i praćenje

Usprkos izvjesnom napretku na polju usuglašavanja zakonodavstva s međunarodnim standardima u području prevencije i borbe protiv nasilja u obitelji, sve države u regiji su slabe kada je u pitanju prikupljanje podataka, istraživački rad i nadgledanje. Podaci se uglavnom prikupljaju na parcijalni i nesvakidašnji način, bez jasne strategije ili sustavnog i sveobuhvatnog pristupa, dok državno nadgledanje ne postoji. U posljednje vrijeme, međutim, ostvaren je izvjestan napredak na ovom planu. Na primjer, policija u Republici Srpskoj počela je voditi evidenciju o upotrebi vatrenoga oružja u slučajevima nasilja u obitelji, a tužilaštva su počela unositi nasilje u obitelji u svoja statistička izvješća.

Državna statistika o prijavama obiteljskoga nasilja, podignutim kaznenim optužnicama i presudama postoji u nekim zemljama. U Srbiji ove podatke prikuplja Zavod za statistiku, dok je u Hrvatskoj to posao državnog tužilaštva. U BJR Makedoniji, Ministarstvo za rad i socijalnu politiku prikuplja podatke od centara za socijalni rad, koristeći identične metode prikupljanja podataka svaka tri mjeseca. U parametre za prikupljanje podataka spadaju, između ostalog, završeni /riješeni slučajevi, slučajevi prijavljeni od strane drugih ustanova/organizacija; nacionalnost, spol i godine starosti žrtve; tip intervencije poduzete od strane centara za socijalni rad; policijska intervencija; predložene privremene mjere zaštite i broj zahtjeva dostavljenih u cilju izricanja takvih mjera. Makedonska nacionalna SOS linija je također u obvezi prikupljati podatke i redovno izvještavati Ministarstvo o broju poziva i pruženoj zaštiti. Ipak, malo ima podataka o obiteljskom nasilju praćenom upotrebom vatrenog oružja, zbog različitih metodologija prikupljanja i bilježenja podataka koje koriste različite državne ustanove, i nedovoljne koordinacije između ovih institucija.

U Srbiji, BJR Makedoniji, Hrvatskoj i Republici Srpskoj moguće je dobiti podatke o nasilju u obitelji od Ministarstva unutrašnjih poslova. U Bosni i Hercegovini, godišnja statistika o spolnim pitanjima Agencije za statistiku još uvijek ne sadrži podatke o nasilju nad ženama, kao ni o upotrebi oružja u okviru obiteljskoga nasilja, premda Zakon o ravnopravnosti spolova propisuje da svi podaci i evidencije državnih tijela, javnih službi, institucija i privatnih firmi moraju biti razvrstani prema spolu i dostupni javnosti. Hrvatska još nije uspostavila integrirani sustav prikupljanja podataka o obiteljskom nasilju. U Hrvatskoj, institucije koje se bave pitanjima obiteljskoga nasilja prikupljaju podatke svaka za sebe. Policija ima obvezu voditi evidenciju o nasilju u obitelji prema spolu, vidu nasilja i zadobivenim povredama. Bolnice su također nedavno počele podnositi izvješća o slučajevima obiteljskoga nasilja. Nevladine organizacije vode vlastitu evidenciju.

U cilju lakšega pregleda djelotvornosti zakonskih mjera, u nekim državama (npr. u Srbiji i u Crnoj Gori) policija i/ili sudovi uveli su sustav bilježenja koji omogućava laku identifikaciju slučajeva obiteljskoga nasilja, kao i prikupljanje većeg broja podataka o ovim slučajevima nego što je uobičajeno za kaznena djela uopće.

Institucije koje provode zakone u svim zemljama u regiji nemaju dovoljno podataka o nasilju u obitelji u kojem je upotrebjeno oružje, odnosno o prijavljenim slučajevima takvog nasilja, podignutim optužnicama i presudama za

iste, kao i podatke o žrtvama, počiniteljima, o tome je li upotrebljeno oružje i koje vrste. Također, ni zdravstvene ustanove i centri za socijalni rad nemaju dovoljno podataka.

3.5 Sažetak

Zahvaljujući zalaganju ženskih pokreta, posljednjih godina vlade na zapadnom Balkanu uvele su pozitivne promjene na polju usklađivanja zakonodavstva na planu borbe protiv nasilja u obitelji sa standardima postavljenim međunarodnim pravom. Ustavi ovih zemalja zabranjuju mučenje i surovo postupanje i spolno zasnovanu diskriminaciju. Razvijaju se mehanizmi i zakoni za spolnu ravnopravnost, a na planu sankcioniranja obiteljskoga nasilja učinjen je pozitivan korak naprijed. Sve zemlje u regiji kazneno gone nasilje u obitelji *ex officio*. Većina država definira ovaj čin kao posebno kazneno djelo. Skoro sve države su usvojile posebne zakone o zaštiti od nasilja u obitelji. Ukoliko je korišteno vatreno oružje, policija ga je u obvezi oduzeti od počinitelja. Sudovi mogu narediti oduzimanje oružja kao mjeru zaštite, no ono se vraća počinitelju u slučaju oslobađajuće presude ili obustavljanja postupka zbog nedostatka dokaza. Upotreba oružja smatra se otežavajućom okolnošću.

Postoje, međutim, očigledne praznine u provođenju ovoga zakonodavstva. Posebni zakoni o nasilju u obitelji ga tretiraju kao prekršaj, te tako nastaje pravna dvosmislenost kada ove slučajeve treba smatrati prekršajima, a kada kaznenim djelima. Kazne za počinitelje su obično blage, postupak je dugačak, a mjere zaštite neadekvatne, te su zbog toga žrtve obeshrabrene obratiti se sustavu pravde. Sigurne kuće/skloništa, savjetodavne i druge službe za žrtve još uvijek uglavnom osiguravaju ženske nevladine organizacije. Vlade još uvijek rijetko podržavaju mjere zaštite i ne obraćaju dovoljno pozornosti preventivnoj politici u ovom području, čak i kada postoje nacionalne strategije ili akcijski planovi. Prikupljanje podataka i nadgledanje se uglavnom izvode djelimično i nesvakidašnje, bez sustavnog i jednoobraznog pristupa.

4 Nacionalna uredba o civilnom posjedovanju lakoga i malokalibarskog oružja

4.1 Zakonska uredba o nabavi i posjedovanju oružja

U zemljama zapadnog Balkana, nabava i posjedovanje lakoga i malokalibarskog oružja uređeni su odgovarajućim Zakonima o oružju.⁴⁸ Ovi zakoni⁴⁹ određuju uvjete za nabavu, posjedovanje i nošenje oružja i strjeljiva od strane civila i osoblja privatnih preduzeća koja pružaju usluge osiguranja.⁵⁰ Zemlje u regiji imaju dvije različite vrste dozvola za oružje: dozvolu za posjedovanje i za posjedovanje i nošenje. Postupak izdavanja dozvole izvodi se u dvije faze: u prvoj se mora dobiti odobrenje od nadležne policijske uprave, nakon čega se može nabaviti vatreno oružje u odgovarajućem vremenskom roku. Oružje se mora upisati kod odgovarajućeg policijske uprave u propisanom roku (obično osam dana) od dana nabave.

Albanija je jedina zemlja u kojoj civilima zakonom nije dopušteno posjedovati i nositi vatreno oružje, izuzev lovačkog. Jedinke osobe koje imaju ovlaštenje držati oružje su osobe na državnom i partijskom položaju, prema Zakonu o oružju. Nakon napuštanja toga položaja, oduzima im se pravo nošenja oružja, i moraju ga vratiti odgovarajućem tijelu javnoga reda.⁵¹

Komparativna analiza zahtjeva za dobivanje dozvole pokazuje da se nacionalni propisi iz ovoga područja dosta razlikuju:⁵²

Godine starosti
Minimalan uzrast za dobivanje dozvole za vatreno oružje je 18 godina u BJR Makedoniji, Srbiji i Bosni i Hercegovini, 21 godina u Crnoj Gori i Hrvatskoj i 22 godine u Albaniji.
Zdravstveno stanje i sposobnost za posjedovanje i nošenje oružja
Makedonski, crnogorski, hrvatski, bosanski i albanski zakoni zahtijevaju da osoba koja podnese zahtjev za dobivanje dozvole obavi liječnički pregled i dobije potvrdu o zdravstvenoj sposobnosti u obliku liječničkog uvjerenja. Test psihičkog i psihološkog stanja, međutim, nije uvijek obavezan. Ministarstvo zdravlja (zajedno s Ministarstvom unutrašnjih poslova u BJR Makedoniji i Hrvatskoj) nadležno je za određivanje vrste liječničkog pregleda i načina na koji se obavlja u cilju procjene sposobnosti neke osobe za posjedovanje i nošenje vatrenoga oružja, kao i za određivanje liste bolesti i zdravstvenog stanja koje čini neku osobu nesposobnom za posjedovanje i nošenje vatrenoga oružja. Samo albanski zakon jasno zahtijeva uvjerenje o nepostojanju psihičkih problema, pored potvrde o zdravstvenoj sposobnosti (tjelesnom zdravlju). U Srbiji institucija nadležna za izdavanje dozvola traži liječničko uvjerenje samo ako se u tijeku postupka izdavanja dozvole pojavi sumnja da kandidat nije u stanju rukovati oružjem. ⁵² Novi hrvatski Zakon o oružju predstavlja unaprijeđenje predhodnog, zahtijevajući da nadležna tijela provjere zdravlje kandidata prije isteka dozvole za oružje. Liječničko uvjerenje vrijedi samo pet godina i mora se obnoviti ako osoba želi zadržati dozvolu, koja se izdaje na deset godina. Nadležna tijela donose konačnu odluku o tome može li se dozvola obnoviti.

⁴⁸ Zbog složenosti pravnog sustava u Bosni i Hercegovini, ova zemlja ima posebne zakone iz ovoga područja za Republiku Srpsku i Brčko Distrikt, i zakone na kantonskoj razini u Federaciji Bosne i Hercegovine. Na Kosovu, civilno posjedovanje lakoga i malokalibarskoga oružja regulirano je UNMIK-ovom Uredbom 2001/7.

⁴⁹ U Hrvatskoj, novi Zakon o oružju stupio je na snagu 1. rujna 2007. On je ukinuo određene propise kao napr. mogućnost dobivanja dozvole za suvlasnika oružja, koju trenutno ima 5.000 osoba. Dozvole za oružje koje se čuva kao 'suvenir iz rata' će također biti ukinute, a osobe koje imaju takvu dozvolu će dobiti rok od dva mjeseca da deaktiviraju, registriraju u skladu s propisima za dobivanje redovne dozvole, prodaju ili poklone oružje državi.

⁵⁰ Nošenje oružja od strane pripadnika vojske, policije i državnih službenika obično je uređeno posebnim zakonom.

⁵¹ Kada je riječ o slučaju Albanije, nabrojani zahtjevi iz ovog odjeljka odnose se samo na osobe koje imaju ovlaštenje za posjedovanje oružja u skladu s albanskim Zakonom o oružju.

⁵² Nakon nedavnog događaja masovnog ubojstva od strane psihičkog bolesnika u istočnoj Srbiji u kolovozu 2007., zatraženo je dodavanje ove odredbe i izbila je javna rasprava o propisima vezanim za nabavu i posjedovanje oružja. Pokrenuto je pitanje ozbiljnije kontrole svih vlasnika oružja, koje bi podrazumijevalo i obavezan psihološki pregled.

Potvrda o nekažnjavanju osobe
<p>Ovo je uvjet za dobivanje dozvole za oružje koji propisuju sve zemlje obuhvaćene istraživanjem. Zakoni se neznatno razlikuju u oblikovanju ovoga uvjeta. U BJR Makedoniji, osoba koja podnese zahtjev za dobivanje dozvole ne smije predstavljati opasnost za javnu sigurnost ili, drugim riječima, ne smije biti osuđivana za neko kazneno djelo ili za narušavanje javnoga reda i mira s elementima nasilja. U Hrvatskoj osoba može dobiti dozvolu pod uvjetom da nije osuđivana za kazneno djelo protiv života ili tijela, ili za druga djela s elementima nasilja, ili pak za prekršaj, odnosno da protiv njega nije pokrenut postupak zbog zloupotrebe oružja. Crnogorski zakon zahtijeva da protiv osobe nije pokrenut postupak za kazneno djelo učinjeno na dužnosti.</p> <p>U Zakonu o oružju i strjeljivu Srbije nabrojana su kaznena djela koja predstavljaju prepreku za dobivanje dozvole. U okviru tih djela ne navodi se posebno nasilje u obitelji, premda se ono smatra kaznenim, djelom po Kaznenom zakonu. Može se pretpostaviti, međutim, da vlasti neće izdati dozvolu osobi koja je osuđivana za djelo nasilja u obitelji, jer se za ovo djelo pokreće postupak <i>ex officio</i>. Osim toga, kaznena djela koja se nabrajaju u zakonu o oružju mogu se dovesti u kontekst obiteljskoga nasilja, kao npr. ubojstvo, teže tjelesne povrede, lakše tjelesne povrede, silovanje, ugrožavanje nečijega života opasnim oružjem za vrijeme tuče ili svađe, i nasilno ponašanje. Zahtjev za izdavanje dozvole bit će odbijen ako postoji potreba da se štiti osobna sigurnost drugih osoba.</p> <p>U Srbiji i Bosni i Hercegovini jedan od uvjeta za dobivanje dozvole je da osoba nije osuđivana na kaznu zatvorom zbog prekršaja ili kršenja zakona o javnom redu i miru u prethodne tri godine (u Srbiji i Republici Srpskoj) odnosno pet godina (u Sarajevskom kantonu).</p> <p>Budući da se nasilje u obitelji kazneno goni <i>ex officio</i> u svim zemljama regije, može se pretpostaviti da se dozvola za nabavu, posjedovanje i nošenje oružja neće izdati osobama koje su osuđivane ili protiv kojih je pokrenut kazneni postupak za čin nasilja u obitelji. Ako se, međutim, kazneni postupak obustavi zbog nedostatka dokaza, ili se optužnica odbaci, ili se počinitelj proglasi nevinim, dozvola će se izdati.</p>
Opravdan razlog
<p>U Grnoj Gori, Hrvatskoj, BJR Makedoniji i Bosni i Hercegovini kandidat za dobivanje dozvole mora dokazati da ima opravdan razlog za nabavu i posjedovanje oružja. U BJR Makedoniji kandidat mora dokazati da je njegova/njezina osobna sigurnost ili sigurnost obitelji ili svojine ozbiljno ugrožena, dok je u Bosni i Hercegovini dovoljno navesti razlog podnošenja zahtjeva za dozvolom, koji policija vrlo rijetko preispituje. U Hrvatskoj i na Kosovu, građanima se može izdati odobrenje za nabavu oružja samo u svrhe samoobrane. Osobnu ugroženost treba dokazati i to na osnovu, između ostalog, informacija iz policijskih izvješća. Nadalje, u Hrvatskoj se dozvole izdaju u svrhe lova i strjeljaštva, a na Kosovu za potrebe registriranih tjelohranitelja.</p>
Evidencija o narušenim obiteljskim odnosima
<p>U Crnoj Gori, Hrvatskoj i BJR Makedoniji zakon propisuje da se mora dokazati da ne postoje okolnosti koje bi ukazivale na zloupotrebu oružja, uključujući i dokaze o narušenim obiteljskim odnosima. U BJR Makedoniji, nadležno tijelo dužno je potražiti je li određena osoba u evidenciji kao osoba s narušenim obiteljskim odnosima.</p>
Stručno znanje o pravilnoj upotrebi, skladištenju i održavanju vatrenoga oružja i o propisima vezanim za oružje
<p>U BJR Makedoniji, Crnoj Gori, Hrvatskoj i Srbiji kandidat mora dokazati, na osnovu uvjerenja izdatog od nadležne ustanove, da je prošao/prošla obuku za pravilno korištenje, skladištenje i održavanje vatrenoga oružja.</p>
Drugo
<p>Zakon Srbije zabranjuje izdavanje dozvole osobi lišenoj poslovne sposobnosti. Na sličan način, u BJR Makedoniji zakon nalaže da osoba ne smije imati smanjenu ili ograničenu sposobnost za rad. Ovo bi trebalo dokazati na osnovu uvjerenja koje izdaje centar za socijalni rad, prema odluci suda. Pored toga, u BJR Makedoniji osoba mora dokazati da on/ona ima državljanstvo te zemlje, ili ako se radi o strancu, da ima dozvolu stalnog boravka.</p> <p>Datum istjecanja dozvole za vatreno oružje u Crnoj Gori i Srbiji je pet godina, a u Hrvatskoj i BJR Makedoniji deset (u BJR Makedoniji pet godina za osobe starije od 65). U Republici Srpskoj dozvola u svrhe osobne sigurnosti se izdaje na pet godina, a u drugim slučajevima na neodređeno vrijeme. U kantonima Federacije Bosne i Hercegovine dozvola se izdaje na neodređeno vrijeme. Razdoblje valjanosti dozvole za vatreno oružje najkraći je na Kosovu, gdje iznosi samo godinu dana.</p> <p>Na osnovu zahtjeva, dozvola se može produžiti za isto vremensko razdoblje, pod istim uvjetima kao kada se prvi put dobiva. U BJR Makedoniji, prije produženja dozvole, nadležno tijelo mora provjeriti je li ispunjen uvjet da podnositelj zahtjeva ne predstavlja opasnost po javni red. Osim toga, ako ima više od 65 godina, dužan/dužna je podnijeti liječničko uvjerenje koje vrijedi do godinu dana.</p>

Provjere podnositelja zahtjeva

Analiza zakonodavstva o lakom i malokalibarskom oružju na zapadnom Balkanu pokazuje da su u svim zemljama kaznene presude za djela koja se gone *ex officio* kriterij za odbijanje zahtjeva za dobivanje dozvole za oružje ili za oduzimanje oružja i dozvole. Dozvola se neće izdati ako je protiv kandidata pokrenut kazneni postupak. Prema tome, nasilje u obitelji, kao kazneno djelo protiv kojega se pokreće kazneni postupak *ex officio* u svim zemljama obuhvaćenim istraživanjem, predstavlja prepreku za dobivanje dozvole za posjedovanje oružja. Uz to, u Hrvatskoj, BJR Makedoniji i Crnoj Gori postoji još jedan dodatni uvjet – da podnositelj zahtjeva nema ozbiljno narušene obiteljske odnose. Kako su nacionalna istraživanja pokazala, međutim, ne postoje detaljne provjere koje uzimaju u obzir ispade obiteljskoga nasilja koji nisu došli do suda, dobivena upozorenja i tome slično. Postupak provjere podnositelja zahtjeva ne podrazumijeva uvijek obavješćavanje članova obitelji u tijeku postupka izdavanja dozvole. Istraživanje u Bosni i Hercegovini ističe činjenicu da, s obzirom na to da samo mali broj slučajeva obiteljskoga nasilja dospije do suda, može se pretpostaviti da je većina počinitelja obiteljskoga nasilja u stanju dobiti dozvolu za vatreno oružje. Općenito uzeto, trebalo bi uvesti restriktivnije provjere kako bi se smanjio utjecaj vatrene oružja u kontekstu obiteljskoga nasilja, ograničavanjem količine oružja u posjedu civila.

Ministarstvo unutrašnjih poslova u BJR Makedoniji vrši provjere kako bi utvrdilo da podnositelji zahtjeva 'ne predstavljaju opasnost za javni red', ali ne postoje podaci o tome da li nadležna tijela konzultiraju članove obitelji u tijeku ovoga postupka.

U Srbiji, praksa policije je razgovarati sa susjedima, kolegama i članovima obitelji podnositelja zahtjeva za dozvolu. Na sličan način, u Albaniji, policijski djelatnici ispituju njegovu osobnost propitivanjem njegovog/njezinog bračnog partera ili bivšeg partnera. Policija u Crnoj Gori je nedavno uvela novi obrazac za informiranje odsjeka za izdavanje dozvola za oružje, o svim krivičnim djelima za koje je pokrenut kazneni postupak po službenoj dužnosti, jer se dozvola ne može izdati osobi protiv koje je pokrenut takav postupak.

Propisi o lakom i malokalibarskom oružju na Kosovu propisuju postupke rutinske provjere koje izvodi policija UNMIK-a i KFOR-a. Ova istraga obuhvaća, između ostaloga, provjeru ima li podnositelj zahtjeva kazneni dosije, uključujući i bilo kakvu kaznenu istragu; provjeru evidencije o mentalnim zdravstvenim problemima koji bi utjecali na sposobnost podnositelja zahtjeva da drži oružje; provjeru evidencije o pozivima policiji zbog nereda koje je izazvao kandidat ili bilo koje druge žalbe na njegovo asocijalno ponašanje; provjera evidencije o pružanju otpora prilikom uhićenja i evidencije o nasilničkom ponašanju, u koju spada i evidencija o djelima nasilja u obitelji.

U svim zemljama izuzevši Kosova, prema propisima o lakom i malokalibarskom oružju nadležno državno tijelo izdaje odobrenje za posjedovanje oružja ako kandidat prođe sve rutinske provjere i ispuni sve uvjete koje propisuje zakon. Na Kosovu, načelnik policije UNMIK-a ima diskrecijsko pravo odbiti zahtjev za izdavanjem dozvole. Ona se neće izdati osobama koja po mišljenju načelnika policije nisu sposobna za držanje oružja iz nekog razloga, čak i ako ispunjavaju sve uvjete propisane zakonom.

Propisi vezani za lako i malokalibarsko oružje predviđaju uvjete za privremeno oduzimanje oružja, strjeljiva i dozvole. Ako se podigne kaznena optužnica protiv nositelja dozvole za oružje zbog nekog kaznenog djela ili prekršaja u domenu javnog reda i mira s elementima nasilja, nadležna tijela donose odluku o privremenom oduzimanju dozvole, dok sud ne donese pravorijek, i sud se obavještava o tome.

U svim zemljama obuhvaćenim istraživanjem, sudska presuda za nasilje u obitelji je osnova za poništavanje dozvola za oružje i za oduzimanje istoga. Privremena mjera zabrane posjedovanja oružja za počinitelja se izriče kao mjera zaštite sve dok ne budu ispunjeni uvjeti za izdavanje/odbijanje zahtjeva za izdavanje dozvole. Ovu mjeru izriče sud u tijeku kaznenog postupka i ona vrijedi sve do njegovog okončanja. Sud izriče ovu mjeru kao stalnu ako se počinitelj proglašava krivim i osudi za neko kazneno djelo (u nekim zemljama i za prekršaj). U Hrvatskoj se dozvola poništava ako osoba ima dosije nasilničkog ponašanja, zlostavljanja, alkoholizma ili sličnog negativnog ponašanja. Na Kosovu se dozvola može privremeno oduzeti ili poništiti ako nadležno tijelo dobije informaciju, koja prema mišljenju načelnika policije UNMIK-a, utječe na sukladnost nositelja dozvole da poseduje oružje, ili iz bilo kojega drugoga razloga. U tom slučaju oružje se oduzima. Prijava o prijetnji vatrenim oružjem je osnova za oduzimanje istoga na Kosovu, u Albaniji i Hrvatskoj. Privremene mjere zaštite, međutim, koje zabranjuju

posjedovanje ili nalažu privremeno oduzimanje oružja, ne predstavljaju osnovu za odbijanje zahtjeva za izdavanje dozvole.

Nelegalno posjedovanje vatrenoga oružja

U većini zemalja obuhvaćenim istraživanjem, nelegalno posjedovanje vatrenoga oružja tretira se i kao prekršaj (i smatra se kršenjem Zakona o oružju) i kao kazneno djelo (koje uređuje Kazneni zakon). Ako se smatra prekršajem, kazne su novčane (Hrvatska⁵³, Srbija⁵⁴, Republika Srpska⁵⁵) i/ ili zatvorske, u trajanju od 30 do 45 dana u Hrvatskoj, i do 60 dana u Srbiji i Republici Srpskoj.

Nezakonito držanje i trgovina vatrenim oružjem kažnjivo je i smatra se kaznenim djelom. U Srbiji i u Crnoj Gori kazne su zatvorske u trajanju do tri godine; u BJR Makedoniji kazne su mnogo strožije, od jedne do deset godina za osnovno djelo, i minimum pet godina ako kazneno djelo podrazumijeva veliku količinu oružja. Po mišljenju nevladinih aktivista i stručnjaka, ove kazne nisu dovoljno stroge.

Međunarodni sporazumi i nacionalne strategije

Sve zemlje u regiji su obvezane Akcijskim programom UN-a za lako i malokalibarsko oružje⁵⁶. Shodno tome, jedan broj zemalja je osnovao Nacionalna povjerenstva za lako i malokalibarsko oružje i uradio ili izrađuje odgovarajuće Nacionalne strategije. Međutim, kako nacionalna istraživanja naglašavaju, nijedna nacionalna strategija ne uključuje nikakvu spolno specifičnu akciju ili aktivnosti, niti sustavna rješenja za smanjenje upotrebe lakoga i malokalibarskoga oružja u slučajevima obiteljskoga nasilja. Spolna perspektiva nije uvrštena u nacionalne strategije, iako one ističu važnost kontrole lakoga i malokalibarskoga oružja u cilju poboljšanja javne i osobne sigurnosti.

4.2 Mehanizmi za primjenu

Postoji više državnih mehanizama nadležnih za provođenje propisa o lakom i malokalibarskom oružju. Pored Ministarstva unutrašnjih poslova, to su obično Ministarstvo obrane, Ministarstvo vanjskih poslova i Ministarstvo za integracije (nadležno za usklađivanje s EU standardima). Policija je nadležna struktura za provođenje zakonodavstva.

Prikupljanje podataka i praćenje/monitoring

Podatke o lakom i malokalibarskom oružju obično prikuplja registar, nadležno tijelo Ministarstva unutrašnjih poslova. On daje smjernice za vođenje evidencije o prijavljenim kaznenim djelima, dok Ministarstvo pravosuđa daje smjernice za unošenje podataka o kaznenim djelima i postupcima na sudovima i tužilaštvima. Statistički podaci se smatraju javnim i mogu se dostaviti svim zainteresiranim stranama. Oni se periodično objavljuju i dostupni su na web-adresi Ministarstva unutrašnjih poslova. Pojedinačni podaci o individualnim slučajevima se mogu učiniti dostupnim samo ovlaštenim tijelima prema Zakonu o zaštiti osobnih podataka.

Kada je riječ o praćenju slučajeva nasilja u kojemu je upotrebljeno oružje, bolnice, liječnici opće prakse i ostale zdravstvene ustanove dužni su bilježiti i prijavljivati sve povrede nanijete malokalibarskim oružjem Ministarstvu unutrašnjih poslova. Ministarstvo vodi registar takvih povrjeda, koji se redovno obnavlja. Premda više relevantnih institucija vode ovu statistiku, ne postoji sustavna analiza podataka u jedinstvenom okviru. Nije bilo raspoloživih podataka o financijskim resursima izdvojenim za prikupljanje i analizu podataka o nasilju uz upotrebu oružja.

Nacionalna istraživanja pokazuju da postoji velika potreba za poboljšanjem prikupljanja podataka i praćenjem, naročito u pogledu žrtava i počinitelja oružanoga nasilja u obitelji, kao i postupaka za sprječavanje takvog nasilja,

⁵³ Do 6.500 eura.

⁵⁴ Do 50.000 RSD (oko 625 eura).

⁵⁵ U Republici Srpskoj i većini kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine, nelegalno posjedovanje oružja smatra se prekršajem. Samo u kantonu Sarajevo se to tretira kao kazneno djelo i kažnjava kaznom zatvora u trajanju do godine dana.

⁵⁶ Program aktivnosti Ujedinjenih Nacija za sprječavanje, borbu protiv i zaustavljanje nelegalne trgovine malokalibarskim i lakim naoružanjem u svim njegovim aspektima (UN Dokument A/CONF, 192/15), <http://disarmament.un.org/cab/poa.html>, od 12. srpnja 2007.

kažnjavanja počinitelja i zaštite žrtava. Najvažnija od svega je potreba za preciznijom i jedinstvenom bazom podataka na nacionalnoj razini koja bi prikupljala sve relevantne podatke vezane za nabavu, posjedovanje i poništenje/oduzimanje oružja i dozvole, uključujući i podatke iz sudova. U tom smislu, od posebne važnosti je imati preciznu bazu podataka o kaznenim djelima razvrstanim prema različitim tipovima, uključujući i nasilje u obitelji.

Propisi o praćenju i njegovoj primjeni također nisu dovoljno sređeni. Bosna i Hercegovina se posebno susreće s teškoćama i propustima na ovom planu, zbog složenosti svog pravnog sustava i neusklađenih zakona na razini kantona i entiteta. Ova zemlja nema poseban i jedinstven sustav unošenja podataka o nasilju u obitelji. Ovaj bi sustav trebao sadržavati precizne podatke i informacije od svih relevantnih struktura (sudovi, policija, tužilaštva, centri za socijalni rad, zdravstvene ustanove, sigurne kuće/skloništa itd.). Istraživanje u Bosni i Hercegovini pokazalo je da nitko ne zna koliko je dozvola za vatreno oružje izdano, niti koliko se komada oružja nalazi u nelegalnom posjedu civila.

Uočavajući propuste u ovom području, pojedine zemlje su uvele aktivnosti koje imaju za cilj poboljšanje prikupljanja podataka i praćenja. U BJR Makedoniji, očekuje se uskoro početak djelovanja novoga sustava bilježenja podataka o oružju. On će sadržati podatke o dozvolama za oružje izdanim fizičkim osobama. Bilo je također pokušaja da se poboljša unošenje podataka o kaznenim djelima, policijskim izvješćima i sudskoj statistici u Albaniji. Istraživanje u Srbiji ukazuje na to da bi se osnivanjem Jedinice za kliničku sudsku medicinu, koja bi bila specijalizirana za vođenje kaznene medicinske dokumentacije, popravila djelotvornost vođenja evidencije o tjelesnim povredama u velikom broju kaznenih djela. Bolja evidencija o kaznenim djelima i prekršajima bi također omogućila bolju kontrolu nad postupkom izdavanja dozvola.

4.3 Sažetak

Zakonska uredba nabavljanja i posjedovanja lakoga i malokalibarskoga oružja u zemljama zapadnoga Balkana donekle priznaje problematiku nasilja u obitelji. Dozvola se ne izdaje osobama s kaznenim dosijeom, uključujući i nasilje u obitelji i nasilno ponašanje u obitelji. Pojedine zemlje traže da podnositelj zahtjeva nema povijest ozbiljno narušenih obiteljskih odnosa. Neki od propisanih uvjeta su liječnički pregled, dokaz o opravdanom razlogu za nabavu oružja i obučenosť za pravilno rukovanje i skladištenje oružja. Zakoni također predviđaju i rutinske kontrole.

U pogledu reguliranja stjecanja dozvole za nabavu lakoga i malokalibarskog oružja, međutim, postoji više propusta. Zdravstveni pregled mentalnog zdravlja i test ovisnosti alkoholu i drogí nisu obvezni u svakoj zemlji. Rutinske provjere ne podrazumijevaju uvijek savjetovanje s članovima obitelji i bivšim partnerima o potencijalnom nasilnom ponašanju kandidata za dozvolu. Ovim provjerama obično nedostaju jasne upute i postupci. Nelegalno držanje vatrenog oružja se kažnjava i kao kazneno djelo i kao prekršaj.

Propisi o lakom i malokalibarskom oružju predviđaju uvjete za privremeno oduzimanje oružja, strjeljiva i dozvole. Ako se protiv vlasnika oružja pokrene kaznena optužnica, oružje se oduzima do donošenja sudskog pravorijeka. Sudski pravorijek za nasilje u obitelji je osnova za oduzimanje oružja i dozvole. Privremena mjera zabrane posjedovanja vatrenoga oružja počinitelju, koristi se kao mjera zaštite koju izriče sud dok ne budu ispunjeni uvjeti za izdavanje ili odbijanje dozvole za vatreno oružje.

U skladu sa Akcijskim programom UN-a o lakom i malokalibarskom oružju, vlade su uradile ili su u postupku izrade nacionalnih akcijskih planova na području kontrole lakoga i malokalibarskoga oružja. Međutim, do sada nijedan od ovih strateških dokumenata nije analiziran iz spolne perspektive, a pitanje obiteljskoga nasilja uz upotrebu oružja je izostavljeno. Isto tako, evidentni su propusti u prikupljanju podataka, vođenju evidencije i nadgledanja provođenja uredbe vezane za lako i malokalibarsko oružje.

5 Veza između propisa kontrole malokalibarskoga oružja i propisa u oblasti nasilja u obitelji

5.1 Zakonodavstvo i praksa

Ni u jednoj od zemalja obuhvaćenih istraživanjem ne postoji snažna veza između propisa vezanih za lako i malokalibarsko oružje i prevencije nasilja u obitelji. Nedostatak pouzdanih podataka i bilježaka o slučajevima obiteljskoga nasilja, i upotrebe lakog i malokalibarskog oružja u privatnoj sferi znatno ometa svaki napredak na polju borbe protiv nasilja u obitelji uz upotrebu oružja. Postoji samo jedno istraživanje urađeno na temu povezanosti između propisa kontrole lakoga i malokalibarskog oružja i propisa u oblasti obiteljskoga nasilja, koje je provedeno u Crnoj Gori.⁵⁷

Nacionalna istraživanja su utvrdila da postoje veze između ova dva zakonska okvira u pogledu:

- a) zakonskih uvjeta neophodnih za dobivanje dozvole za vatreno oružje; i
- b) zakonskih osnova za oduzimanje vatrenog oružja i/ili privremeno oduzimanje dozvole za oružje.⁵⁸

Nacionalni zakoni o borbi protiv obiteljskoga nasilja i zaštiti žrtava ne stavljaju naglasak na oružje i vatreno oružje prilikom određivanja mjera zaštite. Primjer dobre prakse je albanski Zakon o mjerama borbe protiv nasilja u obiteljskim odnosima. On obvezuje policijske djelatnike da oduzmu svaki komad oružja koji pronađu za vrijeme pretresa ili da naredi počinitelju da preda sve oružje koje posjeduje.

Upotreba oružja, uključujući vatreno, za prijetnje i narušavanje fizičke nepovrjedivosti člana obitelji ili neke druge osobe koje se nalazi u partnerskom odnosu, smatra se otežavajućom okolnošću prilikom donošenja pravorijeka za počinitelja. Prijetnja da će se upotrijebiti oružje također se smatra otežavajućom okolnošću. Albanski Kazneni zakon propisuje zatvorsku kaznu od pet do 15 godina u slučaju posebnog djela 'seksualnog ili homoseksualnog napada uz prijetnje vatrenim oružjem'. Kazne propisane zakonom su mnogo strožije ako dođe do povrjeda i smrti. Na primjer, u Crnoj Gori i Srbiji, ako je počinitelj koristio oružje, dobit će zatvorsku kaznu od tri mjeseca do tri godine, a u slučaju kobnog ishoda, od tri do 12 godina. Po mišljenju ženskih nevladinih organizacija, međutim, postoji jaz između zakona i prakse. Upotreba vatrenoga oružja se rijetko uzima kao otežavajuća okolnost u kaznenom postupku u slučajevima nasilja u obitelji, pa i onda su prosječne kazne blage.⁵⁹

Istraživanja širom regije pokazuju da je hitno potrebno poboljšati aktuelno zakonodavstvo i praksu u pravcu smanjenja upotrebe vatrenoga oružja u obiteljskom nasilju. Utvrđeno je više aktivnosti kao preduvjet za postizanje ovoga cilja:

- a) Obuka stručnjaka za ispravnu primjenu posebnih zakonskih propisa vezanih za nasilje u obitelji i kazneni zakon, naročito u slučajevima kada postoji rizik od upotrebe vatrenoga oružja;
- b) Izgradnja operativnih, dobro obaviještenih i koordiniranih struktura radi boljeg provođenja postojećeg zakonodavstva;
- c) Osposobljavanje policijskih djelatnika kako bi mogli obavljati detaljne rutinske provjere prilikom izrade izvješća o karakteru podnositelja zahtjeva za dozvolu za vatreno oružje.

Također je potrebno uvesti izmjene u zakonu kako bi fizičkim osobama bilo još teže posjedovati oružje. Pojedini od ovih dodatnih uvjeta mogla bi biti obvezna provjera evidencije djela nasilja u obitelji, ne samo u sudovima, policiji, centrima za socijalni rad, već i u razgovoru s članovima obitelji, bivšim partnerima, susjedima itd, i obvezna provjera ima li osoba kazneni dosijer za nasilna djela. Evidencija o slučajevima nasilja u obitelji trebalo bi se razmjenjivati u oba sudska postupka (kaznenom i građanskopravnom), kako bi se spriječilo dalje nasilje. To se može učiniti osnivanjem specijalnog sustava unošenja podataka o nasilju u obitelji.

⁵⁷ Krkeljić, Ljiljana, *Oružje u spolno zasnovanom nasilju u Crnoj Gori – istraživačka studija*, Beograd: SEESAC, 2006.

⁵⁸ Detaljnije o kriterijima za dobivanje dozvole za oružje i oduzimanje oružja ili dozvole može se pročitati u poglavlju 4; odjeljak 4.1 Zakonodavstvo o nabavi i posjedovanju oružja.

⁵⁹ Prema nacionalnom istraživanju Srbije, prosječne sankcije u slučajevima ozbiljne tjelesne povrjede kreću se do maksimumu godinu dana zatvora. Ženske NVO u Bosni i Hercegovini primjećuju da se slučajevi nasilja u obitelji ozbiljnije shvaćaju samo kada se zdravlje žrtve ozbiljno naruši.

Prema nalazima nacionalnih istraživanja, najbolji načini povezivanja legislative o nasilju u obitelji i propisa o lakom i malokalibarskom oružju su:

- a) Pravilno provođenje i povezivanje zakona i podzakonskih akata za davanje dozvole za nošenje vatrenoga oružja i zakonskih propisa o nasilju u obitelji, kako bi se postiglo da nitko s dosijeom nasilja u obitelji ne može posjedovati vatreno oružje;
- b) Pooštavanje uvjeta za izdavanje dozvole za vatreno oružje. Jedan od uvjeta bi trebao biti mišljenje (određenih) članova obitelji koji žive s osobom koja je uložila zahtjev za dozvolu;
- c) Ograničavanje uvjeta za dobivanje dozvole za lovačko oružje; (Postoje slučajevi u kojima je nasilje u obitelji počinjeno lovačkim oružjem);
- d) Oštrije kazne u slučajevima kada se vatreno oružje upotrebljava kao sredstvo prijetnje, vršenja pritiska i ugrožavanja žrtve. Svaki vid zloupotrebe oružja u kontekstu obiteljskoga nasilja treba smatrati za otežavajuću okolnost i sukladno zakonski urediti;
- e) Provođenje kampanja podizanja svijesti protiv mentaliteta držanja oružja u kući i protiv 'kulta oružja';
- f) Neprekidan nadzor nad ponašanjem osoba koje imaju dozvolu za držanje i/ ili nošenje oružja;
- g) Obvezno testiranje mentalnog zdravlja i psihološkog stanja podnositelja zahtjeva za dozvolu i vlasnika dozvole.

Trebalo bi pooštriti kriterije za predlaganje i izricanje privremenih mjera oduzimanja oružja, kako bi se smanjio broj slučajeva nasilja u obitelji u kojima je upotrebjeno oružje. Primjera radi, trebalo bi omogućiti nalaganje mjera zaštite u slučajevima prijetnji, ako počinitelj pokazuje sklonost nasilnom ponašanju, ili ako je ovisnik o alkoholu ili drogi. Postupak provođenja ove mjere trebalo bi brže izvršavati, što može zahtijevati od sudova izricanje ove mjere prije nego što im bude upućen zahtjev za to, a od policije da je djelotvornije provode.

Kada je riječ o sudskoj praksi, ako se u nekom slučaju obiteljskoga nasilja upotrebi nepopisano vatreno oružje, pored toga što se protiv počinitelja podnese krivična prijava za djelo nasilja, podnosi se i optužnica za nelegalno posjedovanje oružja. Nacionalna istraživanja pokazuju da kazneni zakoni obično propisuju strožije kazne za nelegalno držanje oružja nego za nasilje u obitelji. Primjera radi, u Crnoj Gori kazna za držanje nelegalnog oružja je zatvor u trajanju do tri godine, dok su u slučaju nasilja u obitelji, kazne novčane ili zatvorske u trajanju do godinu dana. Ako je upotrijebljeno vatreno oružje, kazne se kreću od tri mjeseca do tri godine zatvora. Kao što crnogorsko istraživanje pokazuje, sudska praksa prati zakon i veće kazne se propisuju za nelegalno posjedovanje oružja nego za nasilje u obitelji.⁶⁰ U hrvatskom istraživanju se navodi da, po mišljenju tužitelja i sudaca, nelegalno posjedovanje vatrenoga oružja ima istu težinu kao i kazneno djelo obiteljskoga nasilja.

5.2 Propusti i primjeri dobre prakse

Propusti

Najveći izazov koji ometa napore da se učini kraj obiteljskom nasilju na zapadnom Balkanu jeste jaz između zakonodavstva i obveza vlade. Relevantne zakonske odredbe se često ne provode, ne provode se pravilno ili se ne tumače pravilno od strane vlade i odgovarajućih državnih institucija (policije, sudova, tužitelja, centara za socijalni rad itd.). Svim zemljama u regiji nedostaju učinkoviti akcijski planovi ili nacionalne strategije za borbu protiv nasilja u obitelji i posebno nasilja u kojem je upotrijebljeno oružje. Usprkos nedavnom napretku u pogledu razvijanja zakonskih okvira usmjerenih na odbacivanje obiteljskoga nasilja, ne postoji sveobuhvatna politika koja bi podržala zakone na svim razinama.

U načelu, ne postoji dovoljna proračunska podrška za provođenje zakona i zakonskih i političkih mjera, kao ni dovoljno obučanih stručnjaka iz ovoga područja. U pojedinim zemljama, kao što je Bosna i Hercegovina, problem nasilja u obitelji uz upotrebu oružja još je uvijek ignoriran od strane svih relevantnih institucija, premda su usvojeni posebni zakoni o nasilju u obitelji. Vladama još uvijek nedostaje senzibilitet da prepoznavanje nasilja

⁶⁰ Na primjer, u 25 slučajeva nasilja u obitelji sud u Podgorici, Crna gora, donio je samo šest presuda sa zatvorskim kaznama, dok su sve druge bile oslobađajuće ili uvjetne kazne.

u obitelji kao predmet brige koja zaslužuje njihovu pozornost, kao i da uoče njegove veze s rasprostranjenošću vatrenoga oružja.

Pored toga, još uvijek postoje propusti kako u pogledu zakonskog okvira koji uređuje problem obiteljskoga nasilja i posjedovanja oružja tako i u pogledu njegovog provođenja. To je naročito vidljivo na sljedećim razinama:

- a) *Provođenje privremenih mjera zaštite uopće*: vlade se rijetko angažiraju na stvaranju ili održavanju uvjeta za provođenje mjera zaštite za koje su neophodna ulaganja i resursi, kao što su napr. sigurne kuće/skloništa i privremena alimentacija za žrtve; policijski djelatnici, suci, tužitelji i druge djelatne osobe nisu uvijek svjesni da je žrtvama potrebna zaštita; žrtve nisu uvijek, ili nisu pravilno obaviještene unaprijed o mogućnosti zahtjevanja određene mjere zaštite; nema dovoljno učinkovitih mjera zaštite u toku kaznenoga postupka; teret dokaza leži na žrtvama; nema dovoljno učinkovitih i brzih postupaka, čak ni u tijeku kaznenog postupka;
- b) *Provođenje mjera zaštite u smislu oduzimanja oružja i/ili poništenja dozvole za oružje*: po pravilu, sudovi i policija ne vrše obvezne provjere posjeduje li počinitelj ili nelegalno drži vatreno oružje; oružje se oduzima samo ako žrtva ili neko drugi prijavi da je ono upotrijebljeno; kazneni postupak je spor i nije siguran za žrtvu; provođenje sudskih naredbi je također sporo; oružje se vraća počinitelju ako se postupak obustavi zbog nedostatka dokaza;
- c) *Kažnjavanje počinitelja*: budući da se nasilje u obitelji pravno uređuje i kao kazneno djelo i kao prekršaj, postoji pravna nejasnoća u definiranju slučajeva kada ga treba smatrati kaznenim djelom, a kada prekršajem. S tim u vezi, javni tužitelji nailaze na teškoće prilikom utvrđivanja kvalifikacije čina nasilja u obitelji, odnosno kada ono prestaje biti prekršaj i postaje kazneno djelo. Praksa je da tužitelji češće pokreću postupak za nasilje u obitelji kao prekršaj i stoga određuju blaže kazne za počinitelje; sudovi ne prihvaćaju uvijek kao otežavajuću okolnost upotrebu vatrenoga oružja kao sredstva prijetnje ili vršenja pritiska na žrtvu;
- d) *Provođenje i tumačenje od strane stručnjaka*: nema dovoljno obučениh stručnjaka koji se bave slučajevima i žrtvama obiteljskoga nasilja; nema dovoljno specijalnih policijskih jedinica; nema dovoljno žena policajaca; stručnjaci nisu dovoljno osjetljivi za spolna pitanja; nema dovoljno učinkovitih policijskih protokola za slučajeve obiteljskoga nasilja uz upotrebu vatrenoga oružja; ne postoji koordinacija između svih relevantnih učesnika i institucija, kao ni dopunski pravni akti za provođenje postupaka od strane relevantnih institucija;
- e) *Provođenje zakonskih odredbi koje se odnose na zahtjeve za izdavanjem dozvole za vatreno oružje*: ne postoje jasne upute o tome kako policija treba vršiti rutinske provjere kandidata za dozvolu; ovim provjerama obično nije obuhvaćen bivši bračni ili vanbračni partner;
- f) *Provođenje zakona ako su počinitelji pripadnici policije, vojske ili drugih državnih institucija i imaju ovlaštenje za posjedovanje vatrenoga oružja*: postoji nakana zataškavanja djela obiteljskoga nasilja, ako ih učine navedeni državni djelatnik; nema dovoljno podataka o djelima obiteljskoga nasilja koja su učinjena od strane policijskih i vojnih djelatnika (stoga je nemoguće procijeniti učestalost obiteljskoga nasilja u njihovim domovima); ne postoje programi psihološke podrške koji bi pomogli ovim djelatnim osobama da se izbore s negativnim utjecajima koji doprinose nasilju, kao što je stres i izlaganje traumama;
- g) *Prevencija*: ne postoje programi rehabilitacije za počinitelje; nema dovoljno podataka o upotrebi oružja u kontekstu obiteljskoga nasilja; ne postoji statistika i usklađene evidencije pravosudnog sustava i drugih državnih institucija, kako na lokalnoj tako i na nacionalnoj razini; nema dovoljno istraživanja; nema dovoljno kampanja podizanja svijesti; nema dovoljno programa edukacije u oblasti ljudskih prava, ženskih prava, spolne ravnopravnosti, mirnog rješavanja sukoba i nema dovoljno kampanja protiv kulture nasilja.

Nacionalna istraživanja pokazuju da su navedeni propusti rezultat nedostatka podzakonskih akata i uputa potrebnih za provođenje zakona o nasilju u obitelji, kao i nedostatka sveobuhvatne politike, proračunske podrške i obučenog kadra.

Kada je u pitanju borba protiv nasilja u obitelji, postoje sljedeći evidentni propusti u zakonodavstvu vezanom za vatreno oružje:

- a) Liječnički pregled ne obuhvaća uvijek testiranje mentalnog zdravlja kandidata ili psihološki test;
- b) Ne postoji obavezan liječnički pregled, koji obuhvaća i psihološki test, za vrijeme trajanja dozvole za oružje;⁶¹
- c) Rok trajanja dozvole za oružje je obično previše dug (pet godina i više);
- d) Rutinska provjera obiteljskih odnosa nije uvijek obavezna; ne postoje jasne upute o tome kako je treba vršiti ili koga bi trebalo ispitati;
- e) Ne postoje precizne i jedinstvene baze podataka koje bi sadržavale podatke ne samo iz sudova i policije, već i iz zdravstvenih ustanova i centara za socijalni rad;
- f) Ne postoje obvezne rutinske provjere razloga koji je naveo kandidat za dozvolu kako bi opravdao potrebu posedovanja i/ili nošenja oružje; policija vrlo rijetko preispituje valjanost navedenog razloga;
- g) Ne postoji sukladna kontrola nad civilnim posjedovanjem oružja;
- h) Kazne za nelegalno posjedovanje oružja su male;
- i) Ne postoji ograničenje u pogledu broja oružja koje može posjedovati fizička osoba ni u jednoj od zemalja obuhvaćenih istraživanjem.

Primjeri dobre prakse

Jedna od najvažnijih mjera zaštite, kada je u pitanju borba protiv nasilja u obitelji, je obvezno oduzimanje oružja u slučajevima kada je ono uporabljeno u kontekstu obiteljskoga nasilja; ovo je hitna mjera zaštite, uvedena u Albaniji na osnovu novousvojenog Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.

Na Kosovu, dozvola se neće izdati osobi koje ima dosije nasilničkog ponašanja, uključujući i nasilje u obitelji. Medicinski karton s psihičkim problemima je također prepreka za dobivanje dozvole. U Hrvatskoj, BJR Makedoniji i Crnoj Gori, policija mora provjeriti postoje li okolnosti koje ukazuju na zloupotrebu vatrenoga oružja, uključujući i ozbiljno narušene obiteljske odnose. U Crnoj Gori uveden je novi obrazac prijavljivanja kaznenih djela protiv kojih se pokreće postupak *ex officio*, a koji omogućava rutinske provjere posjeduje li počinitelj vatreno oružje, ima li kazneni dosije itd.

Novousvojeni Zakon o oružju u Hrvatskoj uvodi obavezan liječnički pregled za fizičke osobe koje imaju dozvolu za držanje oružja, a koji se mora obaviti dok dozvola vrijedi; dozvola vrijedi deset godina, dok liječnički pregled ističe za pet godina. Osim toga u Hrvatskoj policijski djelatnici u svim stanicama i specijalnim odsjecima policijskih uprava unose podatke o kaznenim djelima u bazu podataka. Podaci prikupljeni na nacionalnoj razini nadovezuju se na jedinstvenu praksu prikupljanja podataka o kaznenim djelima u čitavoj zemlji. Hrvatski sustav policijskih obavijesti pokazuje neobičnu razinu opširnosti kada je u pitanju nasilje počinjeno vatrenim oružjem. Ovaj sustav sadrži baze podataka s obavijestima od prije 30 godina, što omogućava analizu sljedećih faktora: u koliko od ukupnog broja svakog tipa kaznenoga djela je uporabljeno lako i malokalibarsko oružje; kojega spola je najčešće žrtva ili počinitelj; koja starosna skupina je najčešće žrtva ili počinitelj; čine li kaznena djela više ili manje siromašni, nacionalne manjine, izbjeglice ili druge skupine; koja vrsta oružja se najčešće koristi za svaki pojedinačni tip kaznenoga djela; koliko kaznenih djela je rezultat različitih ispada; u kojem području su najzastupljenija kaznena djela vezana za uporabu oružja; na kojim lokacijama se najčešće događaju ova djela (kod kuće, na radnom mjestu, u školi itd.); u koje doba dana/tjedna/ mjeseca/ godine se najčešće događaju kaznena djela; koje varijacije u tipovima kaznenih djela postoje u zavisnosti od različitih područja, i povezuje li se učestalost kaznenih djela vezanih za oružje sa zloupotrebom određenih supstancija.

⁶¹ S izuzetkom Hrvatske, gdje dozvola traje deset godina, ali liječničko uvjerenje vrijedi samo pet godina.

5.3 Postojeći prijedlozi za zakonske izmjene i promjene politike

I dan danas vlade i nevladine organizacije u regiji nisu svjesne međusobne povezanosti rasprostranjenosti vatrenoga oružja i nasilja u privatnoj sferi. Zbog toga je do sada dan samo jedan prijedlog za povezivanje zakonodavstva iz ova dva područja u cilju povećanja osobne sigurnosti i smanjenja nasilja u obitelji. Radi se o inicijativi pokrenutoj od strane Viktimološkog društva Srbije 1998. godine. Ova nevladina organizacija je uradila i objavila novi model pravne zaštite od nasilja u obitelji, koji uključuje prijedlog izmjene Zakona o oružju i strjeljivu. Predloženo je da se odbije zahtjev za dobivanje dozvole za vatreno oružje, ako je to neophodno radi očuvanja osobne sigurnosti nekoga od članova obitelji, ili ako to zahtijeva član obitelji koji je žrtva nasilja. Ova inicijativa je objavljena za vrijeme javne rasprave o predloženom novom modelu zaštite od obiteljskoga nasilja, ali je vlada nije usvojila.

Trenutačno postoje prijedlozi za zakonske izmjene nasilja u obitelji u Republici Srpskoj, ali one se ne odnose na povezivanje režima lakoga i malokalibarskoga oružja sa zakonodavstvom o nasilju u obitelji. U srpnju 2007. godine, ženske nevladine organizacije i Helsinški parlament građana iz Banja Luke, dostavile su svoje preporuke za izmjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji Gender Centru i Ministarstvu pravosuđa. Oni su predlagali, između ostaloga, brisanje iz Zakona odredbe koje određuju nasilje u obitelji kao prekršaj; osiguranje da se žrtva u pratnji policije ili socijalnih radnika smjesti u sigurnu kuću/sklonište i da joj se produži boravak u prihvatilištu pod specijalnim okolnostima, ili do završetka sudskoga postupka. Vlada Republike Srpske je također podnijela Skupštini nacrt izmjena Zakona o nasilju u obitelji. Najvažnije predložene izmjene vezane su za financiranje sigurnih kuća/skloništa iz općinskih i gradskih proračuna počevši od 2009. godine, dok bi u fazi tranzicije, u razdoblju od 2007. do 2008, ova prihvatilišta financirala vlada entiteta.

5.4 Sažetak

Zemljama zapadnog Balkana nedostaje relevantno istraživanje o povezanosti pravne uredbe lakog i malokalibarskog oružja i nasilja u obitelji. Analiza zakonodavstva iz ova dva područja pokazala je da postoje dodirne točke u zakonskim uvjetima koje je potrebno ispuniti da bi se dobila dozvola za oružje i u pravnom osnovu za oduzimanje oružja i/ ili privremenom oduzimanju dozvole. Nacionalni propisi o lakom i malokalibarskom oružju zahtijevaju da osoba koja podnese zahtjev za dobivanje dozvole za oružje, nema kazneni dosije, niti povijest obiteljskoga nasilja. Upotreba oružja, uključujući i vatreno, kao sredstva prijetnje i narušavanja fizičke nepovrjedivosti člana obitelji ili druge osobe koja se nalazi u partnerskom odnosu, smatra se otežavajućom okolnošću prilikom donošenja pravorijeka protiv počinitelja.

Vidljiv napredak u razvijanju zakonskog okvira za borbu protiv obiteljskoga nasilja narušava jaz između zakona i njegove primjene. Zakonske odredbe, naročito one koje se odnose na zaštitu žrtava i sprječavanje obiteljskoga nasilja uz upotrebu oružja, često se nepravilno provode od strane relevantnih državnih institucija. Pored toga, ne postoji dovoljna proračunska podrška za provođenje zakonskih i političkih mjera, niti dovoljno obučениh stručnjaka iz ovoga područja.

Nacionalna istraživanja pokazala su da je potrebno poboljšati aktuelno zakonodavstvo i praksu u cilju smanjenja upotrebe vatrenog oružja u kontekstu obiteljskoga nasilja. Stručnjake bi trebalo dodatno obučiti kako bi bolje provodili posebne zakone iz područja nasilja u obitelji. Policija se mora osposobiti kako bi obavljala detaljne rutinske provjere prilikom pripreme izvješća o procjeni karaktera kandidata za dozvolu. Uvjeti za dobivanje dozvole moraju biti strožiji kako bi se izbjegla zloupotreba oružja. Vlade bi trebale biti odgovornije u provođenju zakona, kažnjavanju zloupotrebe oružja, vođenju kampanja za podizanje svijesti i uvođenju izmjena u zakon. Trenutačno ne postoji nijedan prijedlog ili inicijativa za izmjene u zakonu i politici u ovim dvama područjima.

6 Zaključci

Rasprostranjenost i dostupnost lakog i malokalibarskog oružja na zapadnom Balkanu, kao nasljeđe nedavnih konflikata, burne povijesti i tradicije 'kulta oružja', doprinose širenju nasilja, nesigurnosti i kriminala, kako u javnoj tako i u privatnoj sferi. Nasilje u obitelji je najrašireniji oblik nasilja u svim zemljama u regiji, a broj ispada i dalje raste. I korištenje lakoga i malokalibarskoga oružja i nasilje u obitelji su spolni fenomeni; vlasnici lakoga i malokalibarskoga oružja i počinitelji obiteljskoga nasilja su uglavnom muškarci, dok su žrtve uglavnom žene.

Posljednjih godina zemlje u regiji su ostvarile izvjestan napredak na polju provođenja međunarodnih standarda na području borbe protiv nasilja u obitelji. Sve države ga sada kazneno gone *ex officio*. Većina je usvojila posebne zakone, a posebni nacionalni akcijski planovi i strategije su u postupku izrade. Zakonom su uvedene mjere zaštite za žrtve, kao što su npr. sudske naredbe. Državni djelatnici su dužni prijaviti nasilje u obitelji i zaštititi žrtve.

Potpuno provođenje zakonodavstva, međutim, onemogućava nedostatak politike koja se bavi nasiljem u obitelji, nedovoljno razvijene institucije iz ovoga područja i vrlo ograničena podrška za nevladine organizacije koje se bave obiteljskim nasiljem. Sigurne kuće/skloništa, savjetodavne i druge službe za zaštitu žrtava još uvijek uglavnom osiguravaju nevladine organizacije. Vlade se vrlo malo sustavno uključuju na poduzimanju preventivnih mjera, kao što su kampanje podizanja svijesti, programi edukacije za mlade i obuka za stručnjake. Institucionalizirani programi rehabilitacije za počinitelje ne postoje. Međuresorna suradnja je još uvijek nedovoljno koordinirana. Nacionalni akcijski planovi i strategije ili nisu usvojeni, ili se, tamo gdje postoje, provode ili slabo podržavaju. Ne postoji sustavno prikupljanje podataka, istraživački rad i praćenje, posebno kada je riječ o obiteljskom nasilju uz upotrebu oružja.

Usprkos značajnoj ulozi vatrenoga oružja u poticanju nasilja uopće, međusobna povezanost i odnos između uredbe kontrole lakoga i malokalibarskoga oružja i nasilja u obitelji do sada nisu analizirani, niti je pitanje vatrenoga oružja uzeto u obzir kao faktor rizika u obiteljskom nasilju. Ove teme jedva da pokreću čak i ženske nevladine organizacije.

Postoje izvjesne dodirne točke između pravne uredbe lakoga i malokalibarskoga oružja i nasilja u obitelji, koje se odnose na zakonske uvjete za dobivanje dozvole za oružje i pravna osnova za oduzimanje vatrenoga oružja i/ ili poništavanje dozvole za njega. Ono što je pozitivno je to da nacionalni propisi o lakom i malokalibarskom oružju predviđaju da osoba koja uloži zahtjev za dobivanje dozvole ne smije biti gonjena ili osuđivana za neko kazneno djelo, između ostaloga, za nasilje u obitelji i nasilničko ponašanje. Pored toga, zakoni u Crnoj Gori, Hrvatskoj i BJR Makedoniji zahtijevaju da kandidati nemaju ozbiljno narušene obiteljske odnose. Liječnički pregled psihičkog zdravlja, dokaz o opravdanom razlogu za nabavu oružja i uvjerenje koje potvrđuje da je kandidat obučan za pravilno rukovanje i skladištenje oružja nisu propisani kao uvjeti za dobivanje dozvole u svim zemljama. Rutinske provjere ne podrazumijevaju uvijek razgovore s članovima obitelji, bivšim partnerima i susjedima o potencijalnom nasilničkom ponašanju podnositelja zahtjeva, ili o zloupotrebi alkohola ili droga. Praksa pokazuje da se rutinske provjere ne izvode uvijek pravilno, i da im nedostaju jasne upute i postupci.

Najznačajniji izazov koji kvari napore da se učini kraj nasilju u obitelji je jaz između zakona i angažiranja vlade. Najalarmantniji primjer je Bosna i Hercegovina, gdje relevantne institucije još uvijek ignoriraju nasilje u obitelji uz upotrebu oružja, premda su usvojeni posebni zakoni koji se odnose na zaštitu od obiteljskoga nasilja.

U kaznenom postupku upotreba vatrenog oružja kao sredstva prijetnje i narušavanja fizičke nepovrjedivosti člana obitelji ili neke druge osobe koja se nalazi u partnerskom odnosu, smatra se otežavajućom okolnošću. Usprkos tome, kazne su obično blage. U većini zemalja, sudovi mogu oduzeti oružje i poništiti dozvolu počinitelju. Međutim, ako se donese oslobađajuća presuda ili se povuče optužnica zbog nedostatka dokaza, oduzeto oružje bit će vraćeno vlasniku. Nacionalna istraživanja pokazuju da kazneni postupak u slučajevima nasilja u obitelji nije dovoljno djelotvoran ni siguran; mjere zaštite se rijetko izriču ili nisu učinkovite, a kazne su obično male, što sve doprinosi da žrtve odustanu tražiti pravdu i zaštitu.

Vlade u regiji slabo rade na stvaranju ili održavanju uvjeta za provođenje mjera zaštite koje zahtijevaju ulaganja i resurse, poput sigurnih kuća/skloništa i obveznog liječenje počinitelja koji imaju problem ovisnosti. Policajci, suci, tužitelji i druge djelatne osobe nisu uvijek svjesni potrebe zaštite žrtve od nasilnika. Djelatne osobe ne

provjeravaju uvijek posjeduje li počinitelj nelegalno nabavljeno oružje. Žrtve nisu uvijek ili nisu pravilno unaprijed obaviještene o svom pravu zahtijevati određene mjere zaštite.

U zemljama u kojima je nasilje u obitelji uređeno i kao kazneno djelo i kao prekršaj, javni tužitelji imaju teškoće prilikom kvalifikacije čina nasilja u obitelji, odnosno u određivanju kada ono prestaje biti prekršaj i postaje kazneno djelo. Praksa je da tužitelji češće pokreću postupak za nasilje u obitelji kao prekršaj što povlači za sobom lakše kazne za počinitelje.

Ovi propusti su uglavnom rezultat nedostatka sveobuhvatnih i sustavnih napora vlada na poduzimanju općih mjera prevencije po pitanju nasilja u obitelji uz upotrebu oružja. Rezultat toga je niz nedostataka uočenih u svim državama obuhvaćenim istraživanjem. Oni uključuju nedostatak dovoljno obučениh i spolno osjetljivih stručnjaka; nedostatak dovoljno specijalnih policijskih jedinica; nedovoljno žena policajaca; nedostatak učinkovitih policijskih protokola za slučajeve obiteljskoga nasilja uz upotrebu oružja; nepostojanje koordinacije između svih relevantnih sudionika i institucija i nedostatak dopunskih pravnih uredba za provođenje postupaka od strane relevantnih institucija.

Države su sklone zataškavati i/ili potiskivati evidentiranje slučajeva nasilja u obitelji koje čine policijske i vojne djelatne osobe, čija profesija dopušta posjedovanje oružja. Ne postoje podaci o činovima obiteljskoga nasilja unutar njihovih obitelji. Stoga učestalost nasilja u njihovim domovima ostaje nepoznat i van dohvata politike zaštite i prevencije.

Postoje također očigledni propusti i u uredbi kontrole lakoga i malokalibarskoga oružja. Liječnički pregled neophodan za dobivanje dozvole za oružje ne podrazumijeva uvijek ispitivanje mentalnog zdravlja ili psihološki test. Razdoblje valjanosti dozvole za oružje je obično predugačak (pet godina i više). Ni u jednoj zemlji ne postoje precizne i jedinstvene baze podataka koje sadrže podatke iz sudova i policije, kao i iz zdravstvenih ustanova i centara za socijalni rad. Nacionalni akcijski planovi za unaprjeđenje položaja žena, spolnu ravnopravnost i za borbu protiv obiteljskoga nasilja, tamo gdje postoje, ne bave se problemom kontrole vatrenoga oružja. Ovaj problem nije na dnevnom redu nijednog mehanizma za spolnu ravnopravnost ni u jednoj zemlji obuhvaćenoj istraživanjem.

Vlade bi trebale učiniti više na ispravljanju ovih propusta i razvijanju učinkovite politike i mjera koje bi učinile kraj svim vidovima nasilja, uključujući i nasilje u obitelji. Povezivanje ovih politika s uredbama kontrole lakog i malokalibarskog oružja doprinijelo bi boljem razumijevanju uzroka nasilja i definiranju najboljih strategija za smanjenje nasilja.

7 Preporuke vladama

Iako su mnoge vlade zemalja u regiji ostvarile napredak posljednjih godina na planu unaprjeđenja zakonskoga okvira kojim se uređuje kako posjedovanje vatrenoga oružja tako i nasilje u obitelji, ostalo je još dosta toga za uraditi. U nastavku su dane opće preporuke na uvid zemljama u regiji, u zavisnosti od razine ostvarenog napretka. Poglavlje 9 sadrži sažetak posebnih zaključaka i preporuka za svaku pojedinačnu zemlju.

Nacionalne strategije i opća politika

- Priznati da je nasilje u obitelji specifičan oblik spolno zasnovanog nasilja koji sprječava žene da uživaju svoja osnovna ljudska prava i slobode; da je ono javna briga i da zahtijeva intervenciju od strane tijela vlasti.
- Koristiti međunarodne standarde iz ove oblasti (UN, CoE, EU i OEBS) i slučajeve najbolje prakse u svijetu kao osnovu za izradu, usvajanje i provođenje sveobuhvatnog zakonodavstva, međusektorske politike i sudske i policijske prakse. Ne bi smio postojati nijedan pravni izuzetak niti privilegija koji dopuštaju bilo kakav vid nasilja ili prijetnji nasiljem u obitelji i partnerskim odnosima.
- Napraviti i usvojiti sveobuhvatne i učinkovite akcijske planove i strategije u cilju prevencije nasilja u obitelji, uključujući nasilje uz upotrebu oružja, i zaštite žrtava na nacionalnoj i lokalnoj razini. Osigurati sustavno nadgledanje i reviziju usvojenih planova i strategija. Osigurati sustavne postupke izvještavanja i periodičnu reviziju planova i strategija.
- Postaviti upotrebu oružja u slučajevima obiteljskoga nasilja kao jedan od prioriteta u okviru nacionalnih strategija i akcijskih planova za borbu protiv nasilja u obitelji. Povezati strategije i akcijske planove iz ovoga područja sa strategijama i planovima na polju kontrole lakoga i malokalibarskoga oružja.
- Napraviti reviziju nacionalnih strategija i akcijskih planova vezanih za lako i malokalibarsko oružje iz spolne perspektive. Uvesti spolno specifične i u nacionalne strategije o lakom i malokalibarskom oružju.
- Uvrstiti mjere usmjerene na prevenciju nasilja u obitelji u kojem je upotrebljeno oružje u nacionalne strategije i akcijske planove o lakom i malokalibarskom oružju.
- Osigurati da pitanje kontrole lakoga i malokalibarskoga oružja iz spolne perspektive bude na dnevnom redu mehanizama za spolnu ravnopravnost na nacionalnoj i lokalnoj razini.
- Osigurati posebne proračunske linije za provođenje nacionalnih strategija i akcijskih planova o lakom i malokalibarskom oružju i obiteljskom nasilju.
- Osnovati vladinu instituciju nadležnu za koordinaciju i nadgledanje provođenja politike i mjera borbe protiv nasilja u obitelji.
- Utvrditi državne strukture odgovorne za provođenje nacionalnih strategija i akcijskih planova o lakom i malokalibarskom oružju i obiteljskom nasilju na nacionalnoj i lokalnoj razini. Poduzeti mjere na jačanju njihove suradnje i koordinaciji njihovih aktivnosti. Odrediti jasne postupke izvještavanja.
- Podržati nevladine organizacije u njihovim međunarodnim, nacionalnim i lokalnim aktivnostima na ovom planu. Osigurati sustavnu suradnju i utvrditi odgovarajući financijski okvir za podršku.

Zakonski okvir

- Usvojiti holistički i međuresorni pristup u povezivanju različitih pravnih okvira i postupaka u području borbe protiv obiteljskoga nasilja i uredbe kontrole lakog i malokalibarskog oružja (kazneno pravo, pravni lijekovi i postupci, i građansko pravo, pravni lijekovi i postupci).
- Uskladiti definicije nasilja u obitelji dane u različitim zakonima (kazneni, obiteljski zakon, poseban zakon o nasilju u obitelji) i nacionalnim strategijama i akcijskim planovima iz ovoga područja. Usvojiti sveobuhvatnu definiciju nasilja u obitelji, uključujući i nasilje koje se događa u partnerskim odnosima i odnosima s bivšim partnerima.

- Preispitati učinkovitost postojećih mjera zaštite i policijskih i sudskih postupaka. Napraviti neophodne izmjene kako bi žrtvama obiteljskoga nasilja bio osiguran djelotvoran i učinkovit pristup pravdi.
- Pružiti žrtvama obiteljskoga nasilja mogućnost da traže mjere zaštite kako bi se zaustavilo nasilje, među kojima sprječavanje ulazak nasilnika u zajednički dom, prebivalište žrtve ili radno mjesto, i zahtjev da mu se oduzme vatreno oružje i poništi dozvola za oružje.
- Donijeti i usvojiti podzakonske i dopunske akte ili priručnike o načinu procjene, dostavljanja zahtjeva, izricanja i praćenja mjera zabrane posjedovanja vatrenoga ili nekoga drugog oružja i njegovog oduzimanja.
- Propisati obvezno oduzimanje oružja kao hitnu mjeru koju izriču sudovi radi zaštite žrtava u slučajevima nasilja praćenog upotrebom oružja.
- Uvesti privremenu mjeru zabrane posjedovanja ili oduzimanja vatrenoga ili nekoga drugog oružja kao kriterija za odbijanje zahtjeva za dozvolu i kao osnove za neprodužavanje dozvole i oduzimanje iste.
- Propisati strožije uvjete za dobivanje dozvole za vatreno oružje. Podnositelj zahtjeva za dozvolu treba prvo proći test sposobnosti za držanje oružja, uključujući i obavezan pregled mentalnog zdravlja i psihološkog stanja, i test ovisnosti o alkoholu i/ili drogi. Uvjerjenje o zdravstvenoj sposobnosti ne bi trebalo izdati osobi koja je sklona nasilničkom ponašanju ili je osuđivana za kazneno djelo ili prekršaj koje uključuje fizičko ili seksualno nasilje. Dozvolu ne bi trebalo izdati osobi protiv koje je izrečena mjera zaštite. Uvesti iscrpne rutinske provjere okolnosti koje ukazuju na nasilje u obitelji, prilikom odobravanja zahtjeva za dobivanje dozvole. Rutinske provjere trebalo bi biti obvezne i podrazumijevati istraživanje o povijesti ili eventualnim narušenim odnosima odnosima. Sadašnji i bivši bračni partneri trebali bi biti obaviješteni o namjeri neke osobe da nabavi dozvolu za oružje. Osigurati da dozvola bude odbijena ako je to neophodno radi osobne sigurnosti nekoga člana obitelji ili onoga članova obitelji koji u prošlosti bio žrtva nasilja.
- Uvesti razdoblje od mjesec dana 'čekanja' na nabavku oružja nakon dobivanja dozvole.
- Osigurati da prijave nasilja u obitelji i drugih kaznenih djela automatski pokrenu preispitivanje dozvole za oružje.
- Uvesti istragu o prisustvu vatrenoga oružja u kući kao standardnu praksu u svim slučajevima obiteljskoga nasilja i hitnu primjenu mjera za uklanjanje oružja tamo gdje se uoči rizik. Nasilnike treba posebno evidentirati i ozbiljno razmotriti mogućnost oduzimanja dozvola i donošenja zabrana ako se procijeni da predstavljaju prijetnju za javnu sigurnost.

Zaštita žrtava nasilja u obitelji

- Osigurati da se nasilje u obitelji kazneno goni i kažnjava kao kazneno djelo.
- Olakšati žrtvama pristup pravdi, pravnim lijekovima i programima rehabilitacije, uključujući i zdravstvene usluge. Štititi prava djece i maloljetnika. Osigurati da u svim fazama postupka žrtve mogu dobiti liječničku i psihološku pomoć, i zaštitu od nasilnika. Pružati besplatnu pravnu pomoć žrtvama. Osigurati naloge o zabrani prilaska i uznemiravanja za počinitelje.
- Uvesti mogućnost da sud odredi dodatne uvjete (kao što je stanje svijesti i mentalno stanje, sklonost nasilju, i upotreba ili ovisnost o alkoholu ili drogi) koje smatra za neophodne radi zaštite i osiguranja sigurnosti, zdravlja ili dobrobiti tužitelja, uključujući i nalog za oduzimanjem oružja u posjedu počinitelja.
- Usvojiti protokole postupanja policije u slučajevima obiteljskoga nasilja koji zahtijevaju obveznu provjeru prisutnosti oružja i obavještanje žrtve o mogućnostima zahtjevanja privremene mjere zabrane posjedovanja ili oduzimanja vatrenoga ili nekoga drugog oružja, kao i o pravu podnošenja kaznene prijave.
- Osigurati sredstva iz proračuna za sigurne kuće/skloništa, savjetovanje, pravnu pomoć, programe rehabilitacije, zdravstvene i druge usluge u cilju zaštite žrtava od obiteljskoga nasilja.
- Osigurati u potpunosti upoznavanje djelatnih osoba, naročito policijskog kadra, pravosudnih, zdravstvenih i socijalnih djelatnika s primjenljivim zakonskim odredbama i senzibilizirati ih kako bi mogli adekvatno

reagirati na sve vidove obiteljskoga nasilja. Za sve djelatnosti uvesti obvezu prijavljivanja slučajeva obiteljskoga nasilja u kojemu je upotrebljeno oružje.

- Uvesti hitne mjere zaštite u Zakon o kaznenom postupku i Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, uključujući i zabranu uhođenja ili uznemiravanja žrtve, isključivanje nasilnika iz obiteljskoga doma i oduzimanje oružja.
- Osigurati sustavnu međusektorsku suradnju, specijalne policijske jedinice i obučene stručnjake radi učinkovitih i brzih intervencija i 24-satnu zaštitu žrtava.
- Napraviti strategije i protokole intervencija na lokalnoj razini.

Preventivne mjere

- Provoditi mjere podizanja svijesti, među kojima kampanje o nultoj toleranciji, kako bi se privukla pozornost javnosti na ozbiljnost ove problematike, a upotreba oružja i nasilje u obitelji učinili socijalno i moralno neprihvatljivim.
- Uvesti obrazovanje o spolnoj ravnopravnosti i nenasilnom ponašanju u ranom uzrastu; uvrstiti ga u nastavne programe i obučiti nastavno osoblje.
- Uvesti institucionalizirane programe podrške za počinitelje, kao što je rehabilitacija, kako bi se spriječilo ponovno nasilje i upotreba oružja kada se vrate obitelji.
- Uvesti sveobuhvatno obrazovanje i sustavnu obuku za policiju i sve sudionike u pravosudnom sustavu. Potrebno je poboljšati razumijevanje rizika vezanih za vatreno oružje. Svi sudionici moraju razumjeti ulogu koju vatreno oružje ima u ciklusu obiteljskoga nasilja.
- Uvesti programe prerastanja stresa za određena zanimanja i osobe koje su sudjelovale u ratu i konfliktima 1990-ih godina, jer se taj stres može očitovati kao nasilje.
- Poticati i organizirati obuku za udruženja građana o značenju i posljedicama upotrebe oružja u kontekstu obiteljskoga nasilja; ohrabriti ih na aktivno sudjelovanje u preventivnim aktivnostima na lokalnoj razini.
- Osigurati pravilno medijsko tretiranje nasilja u obitelji i upotrebe oružja.

Statistika, prikupljanje podataka i praćenje/monitoring

- Osigurati financije i institucionalnu podršku za prikupljanje podataka, ankete i istraživanja o razmjerima, uzrocima i posljedicama upotrebe lakoga i malokalibarskoga oružja u kontekstu obiteljskoga nasilja, i o učinkovitosti politike i mjera zaštite i borbe protiv oružanoga nasilja u obitelji.
- Procijeniti troškove obiteljskoga nasilja, podržavati istraživanja na tu temu, razviti indikatore za procjenu i prikupljati podatke na sustavan i jednoobrazan način.
- Provesti istraživanja o rasprostranjenosti nasilja u obitelji među policajcima, vojnim časnicima i drugim državnim djelatnicima koji su po svojoj djelatnosti ovlašteni nositi vatreno oružje. Poduzeti odgovarajuće mjere u cilju sankcioniranja nasilnika i razviti preventivne programe za ovu specifičnu ciljnu skupinu.
- Razviti i financirati mehanizme praćenja provođenja zakona i politike u području oružanoga nasilja u obitelji.
- Voditi jedinstven sustav statistike, evidencije i podataka o slučajevima oružanoga nasilja u obitelji; upotrebi vatrenog oružja u kontekstu obiteljskoga nasilja; žrtvama i nasilnicima na svim razinama i u svim relevantnim državnim institucijama (policija, sudovi, tužilaštva, centri za socijalni rad, zdravstvene ustanove, sigurne kuće/skloništa itd). U prikupljanju podataka surađivati s nevladinim organizacijama koje rade sa žrtvama obiteljskoga nasilja.
- Uvesti obvezno vođenje evidencije o slučajevima oružanoga nasilja u obitelji uz pomoć parametara na osnovu kojih se utvrđuje stupanj upotrebe oružja, uzroci nasilja, njegove posljedice, troškovi vezani za nasilje itd, u svim relevantnim institucijama (Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo rada i socijalne skrbi, Ministarstvo zdravlja i pravosuđe).

8 Nove aktivnosti i strategije: mogućnosti angažiranja civilnoga društva

Širom regije nevladine organizacije, a naročito ženske skupine, imaju središnju ulogu u zalaganju za odbacivanje nasilja u obitelji i zaštitu žrtava. Pozitivni pomaci na polju uvođenja zakonodavstva usmjerenog na borbu protiv nasilja u obitelji, rezultat su dugoročnog angažiranja ženskog pokreta. On je doprinio da ovaj problem postane vidljiv u javnosti i odigrao je značajnu ulogu na planu zaštite i podrške za žrtve, prikupljanja podataka i praćenja, kao i podizanja javne svijesti. Uz to, ženski pokret imaju važnu ulogu u obrazovanju i obuci policajaca, sudaca, tužitelja, socijalnih radnika i drugih državnih djelatnika u cilju njihovog adekvatnog reagiranja na slučajeve obiteljskoga nasilja.

Međutim, ženske skupine i nevladine organizacije ni dan danas ne obraćaju dovoljnu pozornost na upotrebu vatrenoga oružja u slučajevima nasilja u obitelji, niti na pitanja kontrole lakoga i malokalibarskoga oružja. Očigledna povezanost ova dva problema, otvara nove mogućnosti angažiranja nevladinih organizacija.

Nacionalne strategije i opća politika

- Uvrstiti pitanje oružanog nasilja u obitelji prilikom izrade i revizije nacionalnih strategija i akcijskih planova za borbu protiv nasilja u obitelji; uvrstiti posebne mjere usmjerene na pooštavanje uvjeta za nabavu i posjedovanje lakoga i malokalibarskoga oružja i na smanjenje njegove dostupnosti.
- Zalagati se i lobirati vlade da uvrste pitanje odbacivanja nasilja u obitelji u nacionalne strategije i akcijske planove za borbu protiv nasilja i u nacionalne uredbe kontrole lakoga i malokalibarskoga oružja.

Zakonski okvir

- Uvrstiti pitanje oružanog nasilja u obitelji prilikom izrade i predlaganja inicijativa i izmjena u aktualnom zakonskom okviru u pogledu povezanosti nasilja u obitelji i upotrebe vatrenoga oružja.
- Koristiti ratificirane međunarodne dokumente iz ovoga područja kao sredstvo lobiranja.
- Lobirati za strožiju kontrolu nad lakim i malokalibarskim oružjem u svojstvu predstavnika civilnoga društva i ženskih skupina u mehanizmima za spolnu ravnopravnost.
- Koristiti medije u zalaganju za strožije uvjete za nabavu i posjedovanje lakoga i malokalibarskoga oružja.

Zaštita žrtava nasilja u obitelji

- Uvrstiti pitanje oružanog nasilja u obitelji u relevantne programe obuke za državne djelatnike.
- Kreirati programe podrške žrtvama oružanoga nasilja u obitelji.
- Pružati usluge u partnerstvu s državnim sustavom zaštite u cilju koordinacije usluga i podmirivanja potreba žrtava.

Preventivne mjere

- Provoditi kampanje podizanja svijesti o oružanom nasilju u obitelji u cilju privlačenja pozornosti javnosti na ozbiljnost ovog problema, o dostupnosti oružja i potrebi za većom kontrolom lakoga i malokalibarskoga oružja.
- Širiti informacije o zakonima vezanim za nasilje u obitelji i kontrolu oružja u javnosti.
- Surađivati i osnivati partnerstva s nevladinim organizacijama koje se posebno bave pitanjem kontrole lakoga i malokalibarskoga oružja radi izvođenja zajedničkih kampanja i aktivnosti.
- Povećati utjecaj na medije kako bi prepoznali potrebu povezivanja regulative nasilja u obitelji s uredbom kontrole lakoga i malokalibarskoga oružja.

Statistika, prikupljanje podataka i praćenje/monitoring

- Uvrstiti u istraživanja i studiju problematike vatrenoga oružja kao faktora rizika u kontekstu nasilja u obitelji.
- Prikupljati i širiti sveobuhvatne nezavisne podatke o nasilju u obitelji, detaljno opisujući prirodu i stupanj nasilja, statistiku podignutih optužnica i osuda, i prirodu izrečenih kazni na pravovremen i transparentan način.
- Prilikom pružanja usluga žrtvama, kao što su sigurne kuće/skloništa, SOS linije i savjetovanja, uvesti bilježenje i prikupljanje podataka o slučajevima nasilja u obitelji u kojima je upotrebjeno vatreno oružje kao sredstvo prijetnje, vršenja pritiska i nanošenja povreda žrtvama; uključiti podatke o reakciji policije, zdravstvenih djelatnika, socijalnih djelatnika itd.

9 Bit glavnih zaključaka i preporuka vladama zemalja obuhvaćenih nacionalnim istraživanjima⁶²

Albanija

1. Nacionalne strategije i opća politika

Zaključak:

Nacrt Nacionalne strategije i akcijskog plana za spolnu ravnopravnost i iskorjenjivanje obiteljskoga nasilja (2007. – 2010.) je pripremljen; njime je utvrđeno da se sve oružje koje policija pronađe za vrijeme pretresa, a koje pripada nasilniku, mora oduzeti ili narediti nasilniku da preda oružje. Šira problematika kontrole vatrenoga oružja, međutim, nije obuhvaćena.

Preporuka:

Odobriti i provesti Nacionalnu strategiju za spolnu ravnopravnost i iskorjenjivanje obiteljskoga nasilja. Pojačati veze s kontrolom oružja i odrediti poseban proračun za njeno provođenje.

2. Zakonski okvir

Zaključak:

Zakonski okvir vezan za nasilje u obitelji je posljednjih godina poboljšán donošenjem posebnog Zakona o nasilju u obitelji 2006. godine. Albanija je potpisnica svih glavnih međunarodnih konvencija i instrumenata iz oblasti ljudskih prava, no još uvijek postoji prostor za daljni napredak u smislu usklađivanja s CEDAW-om i drugim međunarodnim dokumentima koji se odnose na nasilje u obitelji. Razina poznavanja ovih instrumenata i njihova primjena od strane sudaca, tužitelja i odvjetnika su trenutačno ograničeni. Zakon predviđa poništenje dozvole za oružje ako se ono upotrijebi za vršenje kaznenog djela, međutim činjenica da je neka osoba osuđivana za nasilje u obitelji, nije automatski osnova za odbijanje zahtjeva za dozvolom, jer se ona prema Kaznenom zakonu ne smatra kaznenim djelom.

Preporuka:

Uskladiti zakonodavstvo s CEDAW-om i drugim međunarodnim preporukama i obvezama i osigurati obuku i senzibilizaciju relevantnih profesionalaca i pružatelja usluga. Priznati nasilje u obitelji kao kazneno djelo u Kaznenom zakonu i osigurati da osuda bude prepreka za dobivanje dozvole za oružje.

3. Zaštita žrtava nasilja u obitelji

Zaključak:

Albanska vlada podržava jednu sigurnu kuću/sklonište za žrtve obiteljskoga nasilja, dok sve druge usluge pružaju nevladine organizacije koje financiraju međunarodni donatori. Zakon o nasilju u obitelji predviđa mjere zaštite za žrtve koje može izreći policija, uključujući i mjeru oduzimanja vatrenoga oružja. Praksa policije je izricanje ove mjere zaštite tijekom kaznenog postupka.

Preporuka:

Podržavati nevladine organizacije koje pružaju usluge prihvatilišta žrtvama i povećati odgovornost vlade za druge mjere zaštite, kao što su savjetovanje, pravna pomoć i programi rehabilitacije, predviđene Zakonom o nasilju u obitelji i u Nacrtu nacionalne strategije.

⁶² Ovo poglavlje sadrži bit glavnih zaključaka i preporuka za vlade, izvedenih iz nacionalnih istraživanja koja su provedena u svakoj zemlji pojedinačno. Opće preporuke o mogućnostima daljeg angažiranja civilnoga društva koje se nalaze u poglavlju 8 primjenjive su na sve zemlje.

4. Preventivne mjere

Zaključak:

Mjere prevencije nasilja u obitelji su do sada bile vrlo ograničene. Ne postoji gotovo nijedan nastavni program koji se bavi ovom problematikom; povjerenje javnosti u pravosudni sustav je nizak zbog stalnog neuspjeha u kažnjavanju počinitelja ili blagih kazni; zdravstveni djelatnici nisu u obvezi pitati pacijente o uzrocima njihovih povreda, a podizanje svijesti o ovoj temi praktično ne postoji.

Preporuka:

Proširiti školske nastavne programe u cilju borbe protiv nasilja u obitelji. Uvesti protokole za zdravstvene djelatnike kako bi bilježili i prijavljivali uzroke nasilja, uključujući i specifične kategorije obiteljskoga nasilja i povreda vatrenim oružjem. Podizati svijest javnosti o problemima obiteljskoga nasilja i zloupotrebi vatrenoga oružja i učiniti dostupnim svima informacije o pravima žrtava.

5. Statistika, prikupljanje podataka i praćenje/monitoring

Zaključak:

Na postoji nacionalna baza podataka o obiteljskom nasilju i oružanom nasilju u obitelji. Nevladine organizacije bilježe podatke, ali oni nisu usporedivi niti se prikupljaju na nacionalnoj razini. U planu je, međutim, nacionalno istraživanje o nasilju u obitelji koje će procijeniti učinkovitost vladine politike i pružiti osnovne informacije. Ovo istraživanje obuhvatit će analizu povezanosti prisustva vatrenoga oružja u kući i rasprostranjenosti nasilja nad ženama i djecom.

Preporuka:

Osnovati usklađeni i središnji nacionalni i lokalni sustav prikupljanja podataka od strane policije, sudova, tužitelja i zdravstvenih ustanova. Osigurati da se u izradi odgovarajuće politike i zakonodavstva na polju borbe protiv obiteljskoga nasilja i oružanoga nasilja u obitelji, koriste rezultati nacionalnog istraživanja o obiteljskom nasilju.

Bosna i Hercegovina

1. Nacionalne strategije i opća politika

Zaključak:

Bosna i Hercegovina nema nacionalnu strategiju o nasilju u obitelji niti strategije na razini entiteta. Samo sarajevski kanton ima poseban akcijski plan na ovu temu. Nacionalna strategija o kontroli lakoga i malokalibarskoga oružja ne bavi se pitanjima oružanog nasilja u obitelji.

Preporuka:

Donijeti i usvojiti nacionalnu strategiju i akcijski plan za borbu protiv obiteljskoga nasilja i oružanoga nasilja u obitelji, kao i akcijske planove na razini entiteta. Uvesti pitanje spola u Nacionalnu strategiju kontrole lakoga i malokalibarskoga oružja.

2. Zakonski okvir

Zaključak:

Premda su uvedene pozitivne izmjene u propisima na području nasilja u obitelji unazad nekoliko godina, dualistička priroda zakonodavstva Bosne i Hercegovine ograničava korištenje međunarodnih dokumenata na području ljudskih prava i provođenje zakona je još uvek neadekvatno. Zakoni kojima se uređuje nabava oružja i

dobivanje dozvola su puni rupa, zbog čega je vrlo lako nabaviti vatreno oružje i počiniteljima obiteljskoga nasilja, jer ne moraju pokazati 'valjan razlog'.

Preporuka:

Uskladiti zakone i podzakonske akte vezane za provođenje Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (FBiH i RS) i Kaznenoga zakona (BiH, RS, FBiH i Brčko Distrikt). Usvojiti usklađen zakon na državnoj razini o nabavi, nošenju i posjedovanju oružja od strane fizičkih osoba i osigurati da se nelegalno posjedovanje oružja klasificira kao kazneno djelo u cijeloj državi.

3. Zaštita žrtava obiteljskoga nasilja

Zaključak:

Zakoni o zaštiti od nasilja u obitelji iz 2005. godine predviđaju zaštitne mjere zaštite, ali u praksi se one rijetko primjenjuju zbog ograničenih resursa i nedovoljnog znanja pružatelja usluga. Ženske nevladine organizacije pružaju najveći dio usluga žrtvama, ali imaju ozbiljna financijska ograničenja bavljenja ovim problemima. Zaštitne mjere oduzimanje oružja ili poništenje dozvole ne postoje.

Preporuka:

Pružiti veću financijsku podršku institucijama koje pružaju usluge žrtvama obiteljskoga nasilja. Osnovati još sigurnih kuća/skloništa u suradnji s nevladinim organizacijama na osnovi procijenjenih potreba. Osigurati odgovarajuću infrastrukturu za provođenje odredbi Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. Osigurati uvođenje i provođenje mjera zaštite vezanih za oduzimanje vatrenoga oružja.

4. Preventivne mjere

Zaključak:

Samo sarajevski kanton ima poseban akcijski plan za borbu protiv obiteljskoga nasilja, ali u njemu se ne spominje pitanje oružanoga nasilja u obitelji. Iako Zakon o spolnoj ravnopravnosti predviđa uvođenje spolno osjetljivih nastavnih programa u obrazovni sustav i osiguranje spolne ravnopravnosti u predstavljanju u medijima, problematika nasilja nad ženama se ne spominje.

Preporuka:

Uvesti akcijske planove za borbu protiv nasilja u obitelji širom države. Podizati svijest javnosti o nasilju u obitelji, uključujući i ono uz upotrebu oružja. Uvesti preventivne mjere kao što su programi rehabilitacije i savjetovanja za nasilnike, kao i bračna savjetovišta. Uvrstiti problem nasilja nad ženama u nastavne programe i druge obrazovne institucije, kao što je predviđeno Zakonom o spolnoj ravnopravnosti.

5. Statistika, prikupljanje podataka i praćenje/monitoring

Zaključak:

Zavod za statistiku Bosne i Hercegovine ne prikuplja podatke o nasilju nad ženama ili o upotrebi vatrenoga oružja u kontekstu nasilja u obitelji (ili drugih kaznenih djela). Vođenje evidencije o dozvolama za oružje nije usredišteno, stoga ne postoji podatak o broju dozvola izdanih širom države.

Preporuka:

Uvesti koordinirano i sustavno vođenje evidencije o nasilju u obitelji, kao i o upotrebi oružja, u svim relevantnim institucijama. Formirati središnju bazu podataka radi upravljanja sustavom izdavanja dozvola na državnoj razini.

Hrvatska

1. Nacionalne strategije i opća politika

Zaključak:

Procjenjuje se da je svaka treća žena u Hrvatskoj doživjela nasilje u obitelji. Vlada je priznala ovaj široko rasprostranjen problem i donijela Nacionalnu strategiju zaštite protiv nasilja u obitelji (2005. – 2007.), koja predviđa nekoliko kratkoročnih i dugoročnih mjera prevencije nasilja i zaštite žrtava. U Strategiji se, međutim, ne spominje upotreba vatrenoga oružja u kontekstu obiteljskoga nasilja, niti se predviđaju proračunska sredstva za provođenje Strategije, što ozbiljno ograničava njenu učinkovitost. Nacionalnu strategiju o lakom i malokalibarskom oružju uradilo je Nacionalno povjerenstvo za lako i malokalibarsko oružje i dostavila ministarstvima, očekujući njihovu reakciju.

Preporuka:

Produžiti vremenski okvir Nacionalne strategije zaštite protiv nasilja u obitelji i osigurati sredstva iz proračuna za njenu implementaciju. Napraviti veze između nacionalnih strategija o nasilju u obitelji i o kontroli lakoga i malokalibarskoga oružja u cilju borbe protiv oružanog nasilja u obitelji iz obje ove perspektive.

2. Zakonski okvir

Zaključak:

lako je na snazi zakonodavstvo koje se odnosi na borbu protiv obiteljskoga nasilja, trenutno postoji veliki jaz između zakona i prakse i nedovoljna koordinacija učesnika. Problem oružanoga nasilja u obitelji se ne priznaje niti zakonski određuje i zbog toga ga sudovi procesuiraju kao dva odvojena kaznena djela. Novi Zakon o oružju stupio je na snagu u rujnu 2007. godine, uvodeći pozitivne promjene u smislu strožijih kriterija za dobivanje dozvole za oružje.

Preporuka:

Poboljšati provođenje postojećih zakona organiziranjem obuke o primjeni zakonskih odredbi za javne djelatnike koji se bave problemom nasilja u obitelji, i senzibiliziranjem za sve vidove nasilja nad ženama, uključujući i upotrebu vatrenoga oružja.

3. Zaštita žrtava nasilja u obitelji

Zaključak:

Najveći dio usluga zaštite u Hrvatskoj pružaju nevladine organizacije koje se djelimično (otprilike 30 posto) financiraju iz nacionalnog i lokalnog proračuna. Postoji Protokol o postupanju u slučajevima nasilja u obitelji koji uvodi jasna pravila za policiju i pružatelje usluga ove vrste. Zakon predviđa privremene zaštitne mjere, uključujući i oduzimanje oružja, ali ih sudovi rijetko izriču.

Preporuka:

Preuzeti veću odgovornost za financiranje sustava zaštite žrtava obiteljskoga nasilja. Organizirati obuku i senzibilizaciju na području borbe protiv ustaljenog patrijarhalnog mentaliteta koji vlada među pripadnicima policije i pravosudnih tijela i doprinosi neadekvatnom provođenju mjera zaštite.

4. Preventivne mere

Zaključak:

Nacionalna strategija ističe nekoliko preventivnih mjera borbe protiv nasilja u obitelji, ali ne obuhvaća i oružano nasilje u obitelji. Vlada pruža određenu podršku nevladinim organizacijama na polju aktivnosti podizanja svijesti o obiteljskom nasilju, ali ova podrška je neadekvatna i nesvakidašnja.

Preporuka:

Provoditi i poboljšati preventivne mjere iz Nacionalne strategije i dodati preventivne mjere koje se odnose na oružano nasilje u obitelji. Podržati aktivnosti obrazovanja i podizanja svijesti o obiteljskom nasilju i oružanom nasilju u obitelji.

5. Statistika, prikupljanje podataka i praćenje/monitoring

Zaključak:

Informativni sustav hrvatske policije pokazuje neobičnu razinu detaljnosti kada je u pitanju oružano nasilje, što omogućava analizu različitih parametara kao što su spol, godine starosti i nacionalnost počinitelja i žrtve, tip upotrijebljenog oružja, lokacija zločina itd. Ipak, nema dovoljno pouzdanih informacija, o obiteljskom nasilju, uključujući i oružano nasilje u obitelji, a mnoge institucije trenutno ne objavljuju raspoložive informacije o obiteljskom nasilju.

Preporuka:

Uvesti nasilje u obitelji i vrstu upotrebljenog oružja ili vatrenog oružja među parametre u policijski informacijski sustav. Učiniti dostupnim javnosti sve podatke o različitim oblicima nasilja.

Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija

1. Nacionalne strategije i opća politika

Zaključak:

Makedonska vlada je prepoznala probleme obiteljskoga nasilja i velike količine i zloupotrebe lakoga i malokalibarskoga oružja, te je donijela nacionalne strategije iz oba ova područja kako bi osigurala sustavan i održiv pristup.

Preporuka:

Uskladiti i koordinirati aktivnosti i mjere predviđene ovim dvjema strategijama, dajući time prioritet pitanju oružanoga nasilja u obitelji u okviru Nacionalne strategije borbe protiv obiteljskoga nasilja i uvodeći spolno specifične aktivnosti unutar Nacionalne strategije o lakom i malokalibarskom oružju.

2. Zakonski okvir

Zaključak:

Bilo je pokušaja da se izmijeni nacionalno zakonodavstvo vezano za nasilje u obitelji, koje je priznato za kazneno djelo 2004. godine, kao i zakonodavstvo o posjedovanju i nabavi oružja, i da se ona usklade s međunarodnim standardima. Potrebne su daljne reforme na ovom planu, što ističu obje nacionalne strategije, kao i poboljšanja u domenu provođenja zakona.

Preporuka:

Donijeti i usvojiti podzakonske i dopunske zakonske akte ili priručnike o standardima procjene, dostavljanja zahtjeva, izricanja i praćenja mjera zabrane posjedovanja vatrenoga ili nekoga drugog oružja i njegovog oduzimanja. Usvojiti protokole postupanja policije u slučajevima obiteljskoga nasilja, koji zahtijevaju obveznu provjeru prisutnosti oružja. Pooštriti zakone na polju izdavanja dozvola za oružje, uvođenjem detaljnijih rutinskih provjera vezanih za eventualnu povijest obiteljskoga nasilja.

3. Zaštita žrtava nasilja u obitelji

Zaključak:

Trenutno se radi na poboljšanju sustava zaštite za žrtve obiteljskoga nasilja, a vlada u ovom trenutku podržava šest sigurnih kuća/skloništa i nacionalnu SOS liniju. Privremene mjere zaštite odgovaraju na potrebe žrtava obiteljskoga nasilja, ali se trenutno ne koriste na odgovarajući ili adekvatan način kao mjera zaštite žrtava već više kao kaznena mjera za počinitelja, i zbog čega ih centri za socijalni rad rijetko zahtijevaju. Privremene mjere oduzimanja oružja se vrlo rijetko zahtijevaju ili izriču.

Preporuka:

Osigurati da relevantne profesionalne strukture pravilno tumače i primjenjuju privremene mjere zaštite, uključujući i oduzimanje ili zabranu posjedovanja oružja.

4. Preventivne mjere

Zaključak:

Nacionalna strategija borbe protiv obiteljskoga nasilja, koja će stupiti na snagu 2008. godine, predviđa ključne preventivne mjere. Izvode se kampanje podizanja svijesti o obiteljskom nasilju, uglavnom u organizaciji civilnoga društva, ali i uz sve veću podršku vlade.

Preporuka:

Uvrstiti pitanje oružanoga nasilja u obitelji i kontrole oružja u strategije i kampanje podizanja svijesti o nasilju u obitelji.

5. Statistika, prikupljanje podataka i praćenje/monitoring

Zaključak:

Nema dovoljno podataka na osnovu kojih bi se procijenio utjecaj oružja u slučajevima obiteljskoga nasilja. Mehanizmi prijavljivanja i unošenja podataka u raznim relevantnim institucijama su trenutno neusklađeni i neadekvatni.

Preporuka:

Provesti kvalitativna istraživanja o rasprostranjenosti upotrebe oružja u kontekstu obiteljskoga nasilja. Uvesti obvezno vođenje evidencije u relevantnim ustanovama (MUP, MoLSP, MZ, pravosuđe) o nasilju u obitelji, kao i o upotrebi oružja, uzrocima nasilja, posljedicama i troškovima. Uvesti obvezno bilježenje uzroka povreda u zdravstvenim ustanovama.

Crna Gora

1. Nacionalne strategije i opća politika

Zaključak:

Nacionalna strategija za prevenciju nasilja usvojena je 2003. godine, ali je malo aktivnosti provedeno u praksi zbog nedostatka resursa i neispunjavanja obveza od strane učesnika. Nacrt akcijskog plana o spolnoj ravnopravnosti sadrži odjeljak o prevenciji nasilja, ali njegovo provođenje ovisi o usvajanju Zakona o spolnoj ravnopravnosti. Ne postoje veze između ove dvije strategije i Nacionalne strategije kontrole lakoga i malokalibarskoga oružja.

Preporuka:

Provoditi prioritete ustanovljene Nacionalnom strategijom za prevenciju nasilja (2003. – 2006.) s naglaskom na aktivnosti vezane za prevenciju nasilja u obitelji. Usvajati Zakon o spolnoj ravnopravnosti i započeti s provođenjem

Akcijskog plana za spolnu ravnopravnost, izdvajajući odgovarajuće resurse i integrirajući mjere usmjerene na borbu protiv oružanoga nasilja u obitelji.

2. Zakonski okvir

Zaključak:

Nasilje u obitelji je kazneno djelo koje se goni *ex officio*. Nacrt Zakona o prevenciji nasilja u obitelji trebao bi biti usvojen tijekom 2007. godine, ali u njemu se ne spominje oduzimanje oružja. Zakoni su još uvijek daleko od ispunjavanja svih preporuka Povjerenstva CEDAW-a. Bilo je pokušaja da se ubrza proces pokretanja sudskog postupka protiv počinitelja obiteljskoga nasilja tako što se ono propisalo kao prekršaj, ali je to dovelo do još blažih kazni za nasilnike.

Preporuka:

Usvojiti zakonske mehanizme koji će uskladiti crnogorsko zakonodavstvo o nasilju u obitelji s međunarodnim standardima i ratificiranim konvencijama.

3. Zaštita žrtava nasilja u obitelji

Zaključak:

Na snazi su posebne mjere zaštite žrtava seksualnoga nasilja za vrijeme sudskog postupka. Zakon o kaznenom postupku predviđa mjere zaštite za žrtve obiteljskoga nasilja, ali se one u praksi ne primijenjuju. Oduzimanje oružja ne propisuje se kao mjera zaštite, već kao mjera sigurnosti tek nakon donošenja presude. Država ne osigurava nikakve usluge zaštite kao što su sigurne kuće/skloništa, SOS linije, pravna pomoć i slično i ne postoje protokoli u vezi s postupanjem tijela vlasti prilikom rješavanja slučajeva obiteljskoga nasilja.

Preporuka:

Provoditi mjere zaštite kao što nalaže novi Zakon o prevenciji nasilja u obitelji i uvrstiti oduzimanje oružja kao obveznu mjeru zaštite. Preuzeti odgovornost za pružanje usluga žrtvama obiteljskoga nasilja, kao što su besplatna pravna pomoć, zaštita suda, sigurne kuće/skloništa, SOS linije i zdravstvene usluge. Razviti protokole za sva relevantna tijela o postupanju u slučajevima obiteljskoga nasilja i oružanoga nasilja u obitelji.

4. Preventivne mjere

Zaključak:

Država je vrlo malo uradila na provođenju preventivnih mjera na području obiteljskoga nasilja ili na smanjenju utjecaja vatrenoga oružja na nasilje u obitelji. Ne postoji nikakav proračun u ove svrhe. Nevladine organizacije su učinile izvjestan napor na obrazovanju državnih djelatnika i medija, podizanju svijesti javnosti i nadgledanju zakonodavstva. O kontroli oružja nisu provedene nikakve aktivnosti.

Preporuka:

Preuzeti veću odgovornost za prevenciju obiteljskoga nasilja i oružanoga nasilja u obitelji, što podrazumijeva obuku za pružatelje usluga i profesionalce koji se bave obiteljskim nasiljem, ističući problem upotrebe vatrenoga oružja. Izdvojiti odgovarajuća financijska sredstva za provođenje preventivnih aktivnosti, kao i za kampanje podizanja svijesti o nasilju u obitelji i upotrebi malokalibarskoga oružja.

5. Statistika, prikupljanje podataka i praćenje/monitoring

Zaključak:

Crna Gora nema službenu statistiku o nasilju nad ženama ili nasilju u obitelji. Nevladine organizacije bilježe podatke o obiteljskom nasilju, ali oni nisu usredotočeni niti usklađeni.

Preporuka:

Utvrđiti metode prikupljanja podataka o obiteljskom nasilju koji će sadržati podatke o prijetnjama ili povredama oružjem i vrsti oružja.

Srbija

1. Nacionalne strategije i opća politika

Zaključak:

Srbija nema nacionalnu strategiju o nasilju u obitelji, a prednacrt nacionalne strategije za borbu protiv nasilja iz 2005. godine ne uključuje nasilje nad ženama, premda je ovo pitanje prepoznato u Nacionalnom akcijskom planu za poboljšanje položaja žena. Autonomna pokrajina Vojvodina započela je izradu pokrajinske Strategije za borbu protiv nasilja u obitelji i ostvarila pozitivne pomake na ovom području. Nacrt Nacionalne strategije za kontrolu lakoga i malokalibarskoga oružja Državne zajednice Srbija i Crna Gora iz 2004. godine Srbija nije ratificirana.

Preporuka:

Uraditi i usvojiti Nacionalnu strategiju borbe protiv nasilja u obitelji i uvrstiti pitanje nasilja nad ženama u Nacionalnu strategiju za borbu protiv nasilja. Ratificirati Nacionalnu strategiju kontrole lakoga i malokalibarskoga oružja i pobrinuti se da se u njoj spominje smanjenje oružanoga nasilja u obitelji.

2. Zakonski okvir

Zaključak:

U Srbiji ne postoji poseban zakon o nasilju u obitelji, ali se prema Kaznenom zakonu ono smatra kaznenim djelom. Izmjenama Kaznenog zakona iz 2005. godine smanjene su kazne za nasilje u obitelji. Nasilje u obitelji nije uvršteno među kriterije za odbijanje zahtjeva za odobrenjem dozvole za oružje u Zakonu o oružju i strjeljivu, ali policija u praksi obično oduzima oružje u slučajevima kada bi držanje oružja moglo dovesti do kaznenoga djela ili prekršaja, ili ako je to neophodno za javnu sigurnost. Liječnički pregled za dobivanje dozvole za oružje trenutno nije obavezan, ali su predložene izmjene u zakonu kako bi se uveo obavezan psihološki test, zbog nedavnoga masovnog ubojstva počinjenog vatrenim oružjem u istočnoj Srbiji.

Preporuka:

Usvojiti Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji koji bi učvrstio određene elemente iz Kaznenog zakona i Obiteljskoga zakona. Povećati minimalne i maksimalne kazne za kazneno djelo nasilja u obitelji u Kaznenom zakonu. Izmijeniti Zakon o oružju i strjeljivu u pravcu pooštavanja uvjeta za nabavu i posjedovanje vatrenoga oružja, uključujući i obavezan liječnički pregled i psihološki test. Uvrstiti nasilje u obitelji u listu kaznenih djela koja predstavljaju razlog za odbijanje zahtjeva za dobivanje dozvole za vatreno oružje.

3. Zaštita žrtava nasilja u obitelji

Zaključak:

Postoje opće mjere zaštite u okviru Obiteljskoga zakona za slučajeve nasilja u obitelji, ali se rijetko primjenjuju. Civilno društvo je razvilo protokole za policiju, socijalne radnike i zdravstvene službe, ali oni još nisu službeno usvojeni. Pokrajina Vojvodina je inicirala i financijski podržava sigurnu kuću/sklonište za žrtve nasilja; ostala prihvatilišta te vrste financiraju međunarodni donatori.

Preporuka:

Jamčiti brze i učinkovite mjere zaštite za žrtve nasilja u obitelji, uključujući i oduzimanje oružja. U Pokrajini Vojvodini usvojiti protokole za profesionalce i pružatelje usluga i uvesti na državnoj razini protokole i obrasce izvještavanja za policiju, socijalne službe i zdravstvene radnike. Osigurati financijsku podršku za SOS linije za žrtve, sigurne kuće/skloništa, savjetovanja i pravna savjetovaništa.

4. Preventivne mjere

Zaključak:

Ne postoje kampanje podizanja svijesti koje organizira država ili nastavni programi o nasilju u obitelji ili zloupotrebi oružja. Pokrajinska tajništva u Vojvodini osnovali su fond za obrazovanje socijalnih radnika i dobrovoljaca za borbu protiv nasilja u obitelji i podržavali su kampanju nevladinih organizacija '16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama' 2005. i 2006. godine. Trenutno se razmatraju postupci za dobivanje dozvole za oružje u smislu pooštavanja uvjeta za nabavu oružja.

Preporuka:

Uvesti kampanje podizanja svijesti, a u nastavne planove u školama i na fakultetima pitanje obiteljskoga nasilja, te jasno povezati ovaj problem s držanjem oružja. Uvesti strožije kriterije za nabavu vatrenoga oružja, kao što je predviđeno planiranim izmjenama.

5. Statistika, prikupljanje podataka i praćenje/monitoring

Zaključak:

Republički Zavod za statistiku prikuplja, analizira i distribuira podatke i nedavno je počeo razvijati spolno razvrstanu bazu podataka. Ne postoji, međutim, državna ustanova koja prikuplja podatke o nasilju u kojemu je upotrijebljeno oružje, uključujući i obiteljsko nasilje. Ministarstvo unutrašnjih poslova prikuplja podatke o obiteljskom nasilju, količini oduzetoga oružja i broju smrtnih slučajeva koji su posljedica oružanoga nasilja. Evidencija o obiteljskom nasilju u zdravstvenim ustanovama, centrima za socijalni rad i u policiji je nepotpuna i loše koordinirana. Nevladine organizacije koje rade na problemu obiteljskoga nasilja obično ne bilježe podatke vezane za upotrebu vatrenoga oružja.

Preporuka:

Uspostaviti formalni sustav prikupljanja podataka između državnih institucija koje se bave pitanjem obiteljskoga nasilja i osigurati prikupljanje spolno razvrstanih podataka o učestalosti upotrebe oružja u slučajevima obiteljskoga nasilja. Uvesti obrasce podnošenja izvještaja za policiju i zdravstveno osoblje koje radi sa žrtvama obiteljskoga nasilja.

Područje pod privremenom upravom UN-a - Kosovo⁶³

1. Nacionalne strategije i opća politika

Zaključak:

Kosovo nema strategiju niti u domenu obiteljskoga nasilja ni kontrole lakoga i malokalibarskoga oružja..

Preporuka:

Usvojiti i provoditi strategije zaštite protiv obiteljskoga nasilja i za kontrolu lakoga i malokalibarskoga oružja. Osigurati da strategije budu povezane i da se obje bave pitanjem oružanoga nasilja u obitelji, te da predviđaju aktivnosti vlade na prevenciji i zaštiti.

2. Zakonski okvir

Zaključak:

Pitanjem obiteljskoga nasilja bavi se posebna UNMIK-ova uredba, kao i zakonske odredbe nekoliko drugih zakonskih akata. Uredba UNMIK-a br. 2001/7 predviđa da se Odobrenje za nabavu oružja ne smije izdati nikome koji ima 'dosije ili povijest nasilničkog ponašanja', uključujući i nasilje u obitelji. Međutim, aktualni zakonski okvir je nepotpun i ne osigurava učinkovite mjere borbe protiv obiteljskoga nasilja.

⁶³ Zbog administrativnih teškoća i zakašnjenja, istraživanje provedeno na Kosovu nije toliko detaljno kao istraživanja u ostalim zemljama i stoga se ne mogu dati zaključci i preporuke o svim aspektima ove tematike.

Preporuka:

Usvojiti sveobuhvatno zakonodavstvo koje sadrži mjere za odbacivanje oružanoga nasilja u obitelji, kažnjavanje počinitelja i zaštitu žrtava. Usvojiti poseban zakon o zaštiti od obiteljskoga nasilja, koji bi sadržao mjere zaštite žrtava od oružanog nasilja, te osigurao brz pristup pravosudnom sustavu, oštre kazne za počinitelje i obvezno oduzimanje oružja od nasilnika.

3. Zaštita žrtava nasilja u obitelji

Zaključak:

Zahtjeve za izricanje mjera zaštite mogu uložiti same žrtve ili sudovi. Kazneni zakon propisuje opće mjere zaštite koje se mogu primijeniti na žrtve oružanoga nasilja u obitelji, kao što je odbijanje zahtjeva za odobrenjem za nabavljanje oružja svakoj osobi koja ima povijest nasilnog ponašanja i oduzimanje oružja osobi koja ga koristi u cilju prijetnji, zastrašivanja ili na druge nedopuštene načine.

Preporuka:

Pratiti provođenje mjera zaštite i analizirati njihovu učinkovitost. Uvesti izmjene u zakonu ako je to neophodno radi povećanja učinkovitosti mjera zaštite. Obavještavati žrtve o mogućnosti da zahtijevaju mjere zaštite. Povećati osjetljivost sudaca i tužitelja prema spolnoj problematici, potičući ih da češće izriču mjere zaštite, naročito u slučajevima kada je u okviru obiteljskoga nasilja postoji prijetnja da će biti upotrijebljeno oružje. Stvarati mogućnosti za osnivanje novih sigurnih kuća/skloništa.

4. Preventivne mjere

Zaključak:

Nacionalno istraživanje nije pružilo informacije o aktivnostima na podizanju svijesti ili edukaciji na Kosovu. Kosovska policijska služba, međutim, organizira obveznu obuku za sve svoje djelatnike kako postupati u slučajevima obiteljskoga nasilja. Trenutno je u toku kampanja podizanja svijesti o opasnostima zloupotrebe malokalibarskoga oružja širom Pokrajine.

Preporuka:

Napraviti i usvojiti Akcijski plan za borbu protiv nasilja nad ženama. Osnovati fond za njegovo provođenje i posebne proračunske linije za aktivnosti na borbi protiv nasilja nad ženama u postojećim vladinim institucijama. Osigurati financijsku podršku za nevladine organizacije koje rade sa žrtvama obiteljskoga nasilja. Uključiti civilno društvo u sve nacionalne mehanizme koji se bave pitanjem nasilja nad ženama i kontrole lakoga i malokalibarskoga oružja.

5. Statistika, prikupljanje podataka i praćenje/monitoring

Zaključak:

Na Kosovu nema dostupnih informacija o oružanom nasilju u obitelji, ali podaci koje pružaju tijela reda i mira su prilično detaljni prema regionalnim standardima⁶⁴.

Preporuka:

Osnovati međuministarsku radnu skupinu koja će se baviti pitanjem obiteljskoga nasilja i nabave i posjedovanja lakoga i malokalibarskoga oružja. Razviti pravilne mehanizme prikupljanja podataka koji bi uključili sve relevantne sudionike i institucije.

⁶⁴ SEESAC, Strateški pregled mehanizama za prikupljanje i analizu podataka o oružanom nasilju (jugoistočna Europa), Beograd, 2006. str. 79.

Dodatak A – pregled najboljih praksi u svijetu

Počevši od kraja devedesetih godina prošloga vijeka, jedan broj država je razmotrio poboljšanje nacionalnih propisa o vatrenom oružju kao ključni aspekt prevencije oružanog nasilja u obitelji. Nekoliko zemalja je izvršilo reformu nacionalnih zakona o oružju s naglaskom na poboljšanju kontrole nad nabavom vatrenoga oružja, njegovom sigurnom skladištenju i razoružavanju nasilnika.

Vlade 27 država članica EU-a usvojile su minimalne standarde o posjedovanju oružja u formi Uputstva EU-a o vatrenom oružju. Između ostalog, države su se složile da je za određene kategorije vatrenoga oružja neophodno odobrenje za posjedovanje i da podnositelji zahtjeva moraju imati 'valjan razlog', više od 18 godina i ne smiju predstavljati 'opasnost za sebe, po javni red i javnu sigurnost'.⁶⁵

Od 2001. godine jedan broj zemalja, uključujući Brazil, Kambodžu, Belorusiju i Veliku Britaniju, izmijenilo je svoje nacionalne propise. Kada je u pitanju prevencija oružanoga nasilja u obitelji, Južnoafrička Republika, Kanada i Australija su primjeri dobre prakse na koju se mogu ugledati i zemlje zapadnoga Balkana.

Južnoafrička Republika

Stopa ubojstava žena u Južnoj Africi je najviša na svijetu. Najnovija istraživanja pokazuju da je jedna od pet žena stradala od ruke muža koji legalno posjeduje oružje.⁶⁶ Ova statistika ukazuje na potrebu za boljom kontrolom oružja i za poboljšanjem zakonodavstva i politike usmjerene na odbacivanje oružanoga nasilja nad ženama. Rasprostranjenost ovoga oblika nasilja potakla je javne rasprave i intervencije kako vlade tako i nevladinih organizacija.

U prosincu 2002. godine, organizacija *Gun Free South Africa* i *Technikon SA* proveli su istraživanje o ulozi kaznenopravnog sustava u isključivanju nesposobnih osoba da posjeduju vatreno oružje.⁶⁷ Jedan od njihovih zaključaka bio je da djelatne osobe za poslove oružja ne provjeravaju redovno u Registru podataka o obiteljskom nasilju prethodnu evidenciju o slučajevima obiteljskoga nasilja, a neki to uopće ne čine. Također, jedan od problema zbog kojega se oružje u legalnom posjedu ne oduzima od potencijalno neadekvatnih vlasnika je to što se ispadi obiteljskoga nasilja često prijavljuju mjesecima ili godinama nakon savjetovanja s Registrom ili se događaju na lokaciji neke druge policijske postaje. Ovo istraživanje također je otkrilo da sudovi ne dostavljaju uvijek pravovremeno informacije o mjerama zaštite.

Među zakonske reforme provedene s ciljem rješavanja ovoga problema u Južnoafričkoj Republici, spadaju donošenje novoga Zakona o nasilju u obitelji i novoga Zakona o kontroli vatrenoga oružja. Glavni cilj Zakona o nasilju u obitelji (br. 116 iz 1998.)⁶⁸ je da se žene zaštite od obiteljskoga nasilja obvezivanjem tijela reda i mira da štite žrtve što je više moguće. Ovaj Zakon je primjenjiv na niz obiteljskih odnosa i obuhvaća kako heteroseksualne tako i homoseksualne odnose. Prema ovom Zakonu, žrtva nasilja u obitelji može zatražiti mjeru zaštite kako bi se okončalo zlostavljanje i kako bi se nasilniku onemogućio pristup zajedničkom domu, prebivalištu žrtve ili njenom radnom mjestu.

Jedna od glavnih inovacija ovoga Zakona vezana je za mjere zaštite koje podrazumijevaju oduzimanje oružja i opasnih ubojnih sredstava od počinitelja. Prema članu 7(2a), sud može narediti bilo koji dodatni uvjet koji smatra neophodnim u cilju zaštite i očuvanja sigurnosti, zdravlja ili dobrobiti tužitelja, uključujući i nalog za oduzimanje oružja ili ubojnog sredstva u posjedu ili pod kontrolom počinitelja.

⁶⁵ 'IANSa dokument: Nacionalni propisi o malokalibarskom oružju' <http://www.iansa.org/un/review2006/National-regulation-of-small-arms.pdf>, 29. srpnja 2007.

⁶⁶ Ellis, Estelle, 'Umrijeti na rukama voljenog', 28. lipnja 2004, <http://www.capeargus.co.za/index.php?fSectionId=49&fArticleId=2130110>, 20. srpnja 2007.

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Južnoafrička Republika, 'Zakon o nasilju u obitelji', Državni glasnik, svezak 402, br. 116, Cape Town, 2. prosinca 1998.

Prema članu 9, sud mora narediti policiji da oduzme svako oružje u posjedu ili pod kontrolom počinitelja ako:

- (a) *Optuženi prijeti ili izrazi namjeru da se ubije ili povrijedi samoga sebe, ili bilo kojega člana obitelji, bilo uz pomoć takvog oružja ili ubojnog sredstva ili bez njega; ili*
- (b) *Posjedovanje takvog oružja ili ubojnog sredstva nije u najboljem interesu optuženoga ili bilo koje druge osobe s kojom je u obiteljskom odnosu, zbog*
 - (i) *stanja svijesti ili psihičkog stanja;*
 - (ii) *sklonosti nasilju; ili*
 - (iii) *upotrebe ili ovisnosti o alkoholu ili drogi.*

Ova odredba pruža žrtvi obiteljskoga nasilja hitnu i učinkovitu zaštitu od nasilnika koji posjeduje oružje, legalno ili nelegalno. Na taj način žrtva se od početka postupka štiti od nasilnika. Ovo je bitna mjera zaštite, jer su žrtve nasilja u obitelji naročito ugrožene za vrijeme kaznenoga postupka. Sud određuje ovu mjeru na osnovu vlastitog mišljenja, bez podnošenja zahtjeva od strane tužitelja. Sud neposredno naređuje policiji da oduzme oružje u cilju poduzimanja trenutnih koraka radi zaštite žrtve od moguće upotrebe oružja od strane nasilnika.

Svako opasno oružje koje se oduzme mora biti pod policijskim nadzorom u razdoblju koje odredi sud. Oružje će biti vraćeno optuženom ili, ako optuženi nije vlasnik tog ubojnog sredstva, pravom vlasniku, samo na osnovu naredbe suda (čl. 9.3a i 9.3b). Sud može narediti da se oružje preda državi ako je to u interesu sigurnosti bilo koje osobe u datom slučaju (čl. 9.3iii).

Druga ključna novina Zakona o nasilju u obitelji je pokušaj uvođenja službenog praćenja i nadzora nad provođenjem zakona od strane policije. Zakonodavci su povjerali određene obveze policiji u pokušajima da se izbore s dugom poviješću zanemarivanja nasilja u obitelji.⁶⁹

Zakon uvodi obvezu policiji da pomogne tužitelju i obavijesti njega/nju o pravima koja mu/joj pripadaju (čl. 2). Shodno ovoj odredbi, policija mora postupati u cilju pomoći i zaštite žrtve na uviđaju u slučaju obiteljskoga nasilja ili čim to bude realno moguće ili nakon prijave čina obiteljskoga nasilja. Od policije se očekuje da objasni oštećenoj strani da joj stoji na raspolaganju u smislu svakog vida pomoći u datim okolnostima, što može podrazumijevati i to da pomogne žrtvi da nađe odgovarajuće prihvatilište ili dobije liječničku pomoć. Policija treba obavijestiti oštećenu stranu o njenim/njegovim pravima traženja mjere zaštite i pokretanja kaznenog postupka. Policijski djelatnik može bez naloga uhititi optuženoga na uviđaju u slučaju čina obiteljskoga nasilja ako sumnja da je počinio kazneno djelo s elementima nasilja (čl.3). Policija je dužna uhititi nasilnika ako ne poštuje mjeru zaštite.

Neizvršavanje navedenih obveza koje proizlaze iz Zakona o nasilju u obitelji predstavlja disciplinski prekršaj. Nacionalni pročelnik južnoafričke policijske službe dužan je dostavljati šestomjesečna izvješća parlamentu, kao i Nezavisnoj upravi za žalbe, koja je civilno nadzorno tijelo.

Donošenje Zakona o nasilju u obitelji praćeno je izmjenama Zakona o vatrenom oružju. Novi Zakon o kontroli vatrenoga oružja (2000.)⁷⁰ uvodi dvostupanjski sustav izdavanja dozvola. Osoba koje želi podnijeti zahtjev za dozvolu mora prvo proći test sposobnosti. Uvjerjenje o sposobnosti ne može se izdati osobi koja je sklona nasilju, ili je osuđivana, bilo u Južnoj Africi, bilo van nje, za kazneno djelo s elementima fizičkog ili seksualnog nasilja u okviru obiteljskih odnosa, shodno Zakonu o nasilju u obitelji (čl. 9.2h(ii)). Djelatnik nadležan za Registar nasilja u obitelji može proglasiti neku osobu nesposobnom za posjedovanje oružja ako je protiv njega izrečena mjera zaštite u smislu Zakona o nasilju u obitelji (čl. 102.1a). Sud također može proglasiti neku osobu nesposobnom ako je optuženo ili osuđivano za bilo kakvo djelo fizičkog ili seksualnog nasilja u okviru obiteljskih odnosa (čl. 103.1(i) i (l)).

⁶⁹ Vetten, Lisa, 'Borba protiv nasilja u obitelji u Južnoj Africi: razmišljanja o strategiji i praksi', sastanak ekspertne skupine: Nasilje nad ženama: dobra praksa na planu borbe i odbacivanja nasilja nad ženama, Beč: Odjeljenje UN-a za poboljšanje položaja žena, 17 - 20. svibnja 2005., str. 5.

⁷⁰ Južnoafrička Republika, 'Zakon o kontroli vatrenoga oružja', "Službeni glasnik", 2000.

Ovaj Zakon sadrži uredbe vezane za proglašavanje neke osobe nesposobnom za držanje oružja, što omogućuje policiji da oduzmu oružje nasilniku i da ga onemoguće da dobije naknadne dozvole za oružje u narednih pet godina. Uvjerenje o sposobnosti istječe nakon pet godina od izdavanja (čl. 10.2), tako da svatko tko želi produžiti dozvolu za posjedovanje oružja mora ponovo proći test sposobnosti.

Ove zakonske promjene podržane su razvijanjem politike borbe protiv obiteljskoga nasilja. Nacionalna strategija prevencije kriminala postavlja kaznena djela nasilja nad ženama i djecom za nacionalni prioritet, koji status će ova kaznena djela nastaviti imati u svim narednim nacionalnim strateškim dokumentima policije.⁷¹

Kanada

U Kanadi, u prosjeku 40 posto žena ubijenih od ruke svojih muževa, usmrćene su vatrenim oružjem; najveći dio toga (80 posto) su puške i sačmarice u legalnom posjedu,⁷² što ukazuje na hitnu potrebu reforme zakonodavstva o kontroli naoružanja. Kanada je 1995. godine je donijela Zakon o vatrenom oružju, koji je obuhvatio, između ostalog, sljedeće odredbe:

- a) registracija svog vatrenog oružja do 2003. godine u nacionalni informacijski sustav;
- b) stroga provjera svih vlasnika oružja koji posjeduju vatreno oružje (koja se ponavlja na svakih pet godina) zaključno s 2001. godinom i kontinuirane provjere podobnosti;
- c) kontrole nad prodajom strjeljiva;
- d) strožije kazne za zloupotrebu oružja.

Zakon o vatrenom oružju uvodi mjere vezane za izdavanje dozvole vlasnicima oružja i registraciju oružja. Zajedno s odgovarajućom obukom i implementacijom, ove mjere su presudne za uklanjanje oružja iz situacija u kojima su žene ugrožene. Prema novom Zakonu⁷³ neophodna je dozvola za posjedovanje oružja, a prijave vezane za obiteljsko nasilje i druga kaznena djela automatski pokreću reviziju dozvole vlasnika oružja. Ovo je napredak u usporedbi s prethodnom situacijom, kada je za nabavu oružja bilo potrebno samo odobrenje za nabavu oružja, te dvije trećine vlasnika oružja nisu imali valjanu dozvolu.⁷⁴ Izdavanje dozvola vlasnicima oružja je vrlo bitno kako bi ono bilo van dohvata potencijalno nasilnih bračnih partnera ili osoba s poviješću nasilja. Novi zakon zahtijeva detaljne rutinske provjere svake osobe koja uloži zahtjev za dozvolu.

Prema ovom Zakonu, sadašnji i bivši (u posljednje dvije godine) bračni partneri moraju biti obaviješteni o namjeri neke osobe da dobije dozvolu za oružje. Za nabavu oružja ne traži se suglasnost partnera, ali ako je ovaj zabrinut, to će pokrenuti dodatnu reviziju zahtjeva. Zajedno s obveznim obavješćavanjem partnera, uspostavljena je besplatna telefonska linija (1-800-731-4000) za bračne partnere podnositelja zahtjeva za dozvolu ili druge osobe koje mogu biti zabrinute za svoju sigurnost.⁷⁵

Ova zakonska reforma naišla je na snažnu podršku kanadskog civilnog sektora koji je zahtijevao izradu sveobuhvatne Nacionalne strategije prevencije koja bi se odnosila na kontrolu vatrenoga oružja i borbu protiv nasilja u obitelji. Kanadska Koalicija za kontrolu oružja donijela je niz preporuka vezanih za provođenje postojećeg Zakona i izmjene pratećih propisa.⁷⁶ Neke od ovih preporuka su:

⁷¹ Vetten, Lisa, 'Borba protiv nasilja u obitelji u Južnoj Africi: razmišljanja o strategiji i praksi', sastanak ekspertne skupine: Nasilje nad ženama: dobra praksa na planu borbe i odbacivanja nasilja nad ženama, Beč: Odjeljenje UN-a za poboljšanje položaja žena, 17 – 20. svibnja 2005., str. 2.

⁷² Izvor: Oružje i nasilje u obitelji, <http://www.guncontrol.ca/Content/DomesticViolence.html>, 12. kolovoza 2007.

⁷³ Od listopada 2001. širom Kanade odbijeno je ili poništeno više od 4.000 zahtjeva za dozvolom od stupanja na snagu novoga zakona, 1. prosinca 1998. To je za 32 više poništenih dozvola potencijalno opasnim osobama u odnosu na posljednjih pet godina kada je vrijedio stari zakon. Uz to, 90.400 potencijalno opasnih prodaja oružja je predloženo za dalju istragu (Oružje i nasilje u obitelji).

⁷⁴ Izvor: Oružje i nasilje u obitelji, <http://www.guncontrol.ca/Content/DomesticViolence.html>, 12. kolovoza 2007.

⁷⁵ Od prosinca 1998. i listopada 2001. ova linija primila je preko 26.000 poziva (Kanadski centar za vatreno oružje, Ima razlike: Zakon o vatrenom oružju: <http://www.cfc-ccaf.gc.ca/en/legal/act/default.asp>).

⁷⁶ Izvor: Oružje i nasilje u obitelji, <http://www.guncontrol.ca/Content/DomesticViolence.html>, 12. kolovoza 2007.

- a) Pristup izdavanju dozvola za vatreno oružje treba biti sljedeći: 'kada si u nedoumici, reci ne';
- b) Rutinsko obavještanje sadašnjih i bivših bračnih partnera o zahtjevu za dobivanje odobrenja za nabavu oružja i dozvole;
- c) Policija mora provesti detaljnu istragu u lokalnoj zajednici ako je bivšeg partnera nemoguće locirati: (Pritom se mora jamčiti privatnost i sigurnost svih onih koji sudjeluju u toj istrazi);
- d) Prihvatanje činjenice da većina žrtava obiteljskoga nasilja zlostavljana 30 puta prije nego što se podnese formalna tužba. Usprkos tome, istraživanja pokazuju da je ovaj problem opće poznat.
- e) Proširenje istrage i van lokalnih baza podataka. Ovo je od presudnog značaja kako bi provjera bila cjelovita. Kandidati za dozvolu su dužni dati podatke o prethodnim prebivalištima u posljednjih pet godina, a policija ih mora provjeriti kod nadležnih tijela na tim lokacijama;
- f) Standardna praksa kada je u pitanju nasilje u obitelji mora podrazumijevati i provjeru prisustva vatrenoga oružja i hitne mjere u cilju uklanjanja istoga ako se procijeni da je situacija rizična. Nasilnike treba posebno evidentirati i ozbiljno razmotriti mogućnost oduzimanja dozvola i donošenja zabrana ako se procijeni da je neka osoba opasna po sigurnost bilo koje druge osobe;
- g) Na polju obiteljskoga nasilja još uvijek je hitno potrebna sveobuhvatna edukacija policije i svih sudionika u pravosudnom sustavu. Potrebno je poboljšati razumijevanje rizika koji se vezuju za vatreno oružje. Svi sudionici moraju razumjeti ulogu koju vatreno oružje ima u ciklusu obiteljskoga nasilja, naročito u seoskim područjima. Oni moraju poznavati i primjenjivati sve mjere koje im stoje na raspolaganju u cilju smanjenja ovih rizika;
- h) Da bi se postigla veća odgovornost, potrebno je više istraživanja i bolje praćenje učinka aktivnosti.

Australija

Kontrola oružja je već dugo problem s kojim se suočavaju svi oni koji rade na smanjenju nasilja u obitelji u Australiji.⁷⁷ Hoće li se neka epizoda obiteljskoga nasilja završiti kobnim ishodom ili ne, može u potpunosti ovisiti od prisustva ubojnog sredstva u kući, kao što je puška ili pištolj.⁷⁸ Reforme zakona o oružju iz 1990-ih⁷⁹ uvele su mjere usmjerene na rješavanje problema upotrebe oružja u obiteljskom okruženju.⁸⁰

Prema novom zakonu, za držanje oružja potrebna je dozvola, koja se može dobiti pod uvjetom da podnositelj zahtijeva ispunjava niz kriterija, među kojima: da ima najmanje 18 godina, da nije u kaznenoj evidenciji, da je 'sposobna i ispravna' osoba, da je prošao obuku iz sigurnog rukovanja oružjem i da ima 'valjan razlog'. 'Valjan razlog' mora se dokazati za svaki komad oružja pojedinačno, što predstavlja djelotvorno ograničenje broja komada oružja koje neka osoba može posjedovati.

Prilikom odlučivanja o izdavanju ili obnovi dozvole, policija može uzeti u obzir sve relevantne okolnosti. Nasilje u obitelji je moguć razlog za odbijanje ili poništenje dozvole. Zakonske odredbe s tim u vezi su vrlo slične u svim australijskim državama. U New South Walesu odbijanje zahtjeva za dozvolom ili poništenje dozvole su obvezni ako je prema odnosnoj osobi u posljednjih deset godina izrečena sudska zabrana, a na području Australian Capital Territory u posljednjih osam godina. U Victorii se dozvola može poništiti na osnovu naloga za intervencijom, a prilikom razmatranja novih zahtjeva uzima se u obzir povijest obiteljskoga nasilja. U New South Walesu policija je dužna oduzeti oružje u slučajevima nasilja u obitelji. U Victorii i Queenslandu, policija ima moć oduzeti oružje na osnovu sudske zabrane zbog nasilja u obitelji ako se oružje može koristiti kao sredstvo obiteljskoga nasilja.

⁷⁷ Utjecaj oružja na život žena, Amnesty International, IANSA i Oxfam International, Oxford, 2005. str 17.

⁷⁸ 'Oružje u zapadnoj Australiji', web site policije zapadne Australije, <http://police.wa.gov.au/Services/pdf/schoolprojects.pdf>, 25. srpnja 2007.

⁷⁹ Zakon o vatrenom oružju iz 1996. (New South Wales), Zakon o vatrenom oružju iz 1996. (Victoria), Zakon o vatrenom oružju iz 1977. (Južna Australija) (s izmjenama i dopunama iz 1996.). Godine 1996. i 1997. sve države i područja Australije izmijenile su svoje zakone o oružju u skladu s Nacionalnim sporazumom o vatrenom oružju, usvojenom u svibnju 1996.

⁸⁰ Australijska vlada, 'Reforma - australijski obrazac otkupa oružja', web site Državnog tužitelja, http://www.familyrelationships.gov.au/www/agd/agd.nsf/Page/Firearmsregulation_Reform-theaustralianfirearmsbuybackscheme, 02. kolovoza 2007.

Ostale mjere uključuju⁸¹:

- a) Osobama osuđenim za kazneno djelo napada, zabranjeno je imati dozvolu za oružje najmanje pet godina;
- b) Osobama koje su predmet sudske zabrane zbog nasilja u obitelji, neće se izdati dozvola za oružje pet godina;
- c) Osobama protiv kojih je izrečena sudska zabrana zbog nasilja u obitelji, bit će obvezno oduzeto sve njihovo oružje;
- d) Sve se oružje mora popisati u trenutku prodaje i nakon obnavljanja dozvole;
- e) Razdoblje čekanja na nabavu oružja je 28 dana.

Ocjene australijskih reformi pokazale su da su novi zakoni doveli do drastičnog smanjenja smrtnih slučajeva uzrokovanih upotrebom oružja.⁸²

Pored Australije, Forum 15 drugih otočnih država Pacifika usuglasio se oko Modela zakona o oružju 2003. godine koji sadrži širok raspon sličnih odredbi kojima se uređuje posjedovanje oružja.⁸³ Prema tim odredbama, osobama protiv kojih su donesene sudske zabrane zbog obiteljskoga nasilja, zabranjuje se imati dozvolu za oružje u narednih pet godina. Osobama protiv kojih je izrečena sudska zabrana zbog nasilja u obitelji, oduzima se sve njihovo oružje. Sve vatreno oružje mora se registrirati u trenutku prodaje i nakon obnavljanja dozvole. Razdoblje čekanja na kupovinu oružja je 28 dana. Vatreno oružje ne može se privatno kupovati i prodavati, već jedino preko ovlaštenih prodavača ili policije. Postoje strogi uvjeti za skladištenje vatrenoga oružja.

⁸¹ Utjecaj oružja na život žena, Amnesty International, IANSA i Oxfam International, Oxford, 2005. str 17.

⁸² Chapman, s. et al., 'Reforme australijskog Zakona o oružju iz 1996: veliki pad broja ubojstava vatrenim oružjem, samoubojstava počinjenih vatrenim oružjem, i desetljeće bez masovnih ubojstava', 6. studenoga 2006., <http://injuryprevention.bmj.com/cgi/content/full/12/6/365>, 1. kolovoza 2007.

⁸³ 'IANSA dokument: Nacionalni propisi o malokalibarskom oružju', str.2, <http://www.iansa.org/un/review2006/National-regulation-of-small-arms.pdf>, 29. srpnja 2007.

Dodatak B – Bibliografija

Za potrebe ovog istraživanja konsultirane su sljedeće publikacije, dokumenti, izvješća i radovi:

- Albanian National Association of Social Workers in collaboration with the Ministry of Health, 'Assessment of health care workers' capacities to address gender-based violence problems' ['Procjena kapaciteta zdravstvenih radnika za rješavanje problema spolno-zasnovanog nasilja'], supported by UNICEF under the project 'Building health workers' capacities to develop effective responses toward gender-based violence survivors, Tirana, 2006.
- 'Alternative Report to the CEDAW Committee, Serbia' Belgrade, 30 March 2007, www.womenngo.org.yu, 1 pristupljeno 4. kolovoza 2007.
- Amnesty International, *Albania: Violence against women in the family, it's not her shame* [Nasilje nad ženama u obiteljskom okruženju: to nije njena sramota], March 2006.
- Amnesty International, Oxfam International i IANSA, *The Impact of Guns on Women's Lives* [Utjecaj oružja na život žena], Control Arms Campaign, 2005.
- Association for Emancipation, Solidarity and Equality of Women of RM – ESE, *Domestic Violence*, [Nasilje u obitelji], Skopje, 2007.
- Association for Emancipation, Solidarity and Equality of Women of RM, Database of the Centres for Legal Aid, 2002 – 2007 [Baza podataka centara pravne pomoći, 2002. – 2007.], Skopje
- Autonomna pokrajina Vojvodina, Pokrajinski pučki pravobranitelj, 'Izvešće pokrajinskog pučkog pravobranitelja za 2005.', Novi Sad, 2006.
- Autonomni ženski centar, dvogodišnje izvješće 2003.-2004.
- Autonomni ženski centar, www.womenngo.org.yu, pristupljeno 22. kolovoza 2007.
- Baban, 'Domestic Violence in Albania: An exploratory Study' [Nasilje u obitelji u Albaniji: istraživačka studija], UNICEF, 2003.
- Bjelanović, Saša i Charles David Tauber, M.D., *Obiteljsko nasilje u istočnoj Hrvatskoj*, Koalicija za rad s psihološkim traumama i mir, 2004.
- Bonn International Centre for Conversion, 'Small Arms and Light Weapons Survey (SAS)' ['Istraživanje o lakom i malokalibarskom oružju Bosna i Hercegovina'], 2004.
- Borić R. i Jelavić Z, 'Između repatrijarhalizacije i standarda Europske unije o ljudskim pravima žena', Centar za ženske studije, Hrvatska, <http://www.newr.bham.ac.uk/pdfs/Political/Croatia.pol.pdf>, pristupljeno 15. kolovoza 2007.
- Boyd Neil, *A Statistical Analysis of the Impacts of the 1977 Firearms Control Legislation: Critique and Discussion* [Statistička analiza utjecaja zakona o kontroli vatrenoga oružja iz 1977: kritika i diskusija], Department of Justice Canada, 1996.
- Cazin RTV vijesti, www.rtvcazin.ba/arhiva_radiotv_cazin_53.html, pristupljeno 4. kolovoza 2007.
- CEDAW Committee, Concluding Comments: Serbia [Završni komentari: Srbija], 1. srpnja 2007.
- CEDAW Committee, Consideration of Reports submitted by Bosnia and Herzegovina, [Razmatranje izvješća koje je dostavila Bosna i Hercegovina], 18. travnja 2005., www.arsbih.gov.ba
- CEDAW Committee, Consideration of Reports submitted by Croatia, [Razmatranje izvješća koje je dostavila Hrvatska], 19. siječnja 2005., <http://www.unis.unvienna.org/unis/pressrels/2005/wom1478.html>, pristupljeno 4. rujna 2007.
- CEDAW Committee, Thirty-second Session, 10 – 28 January 2005, Concluding Comments: Croatia [Završni komentari: Hrvatska], http://www.ured-ravnopravnost.hr/dokumenti/Concluding_comments.pdf, pristupljeno 4. rujna 2007.

Centre for Legal Civic Initiatives and EU, *For better implementation of the law by the justice system in order to better protect victims of domestic violence*, [*Za bolje provođenje zakona od strane pravosudnog sustava u cilju bolje zaštite žrtava obiteljskoga nasilja*], Tirana, 2005.

Centre for Peace and Disarmament Education and Saferworld, *Turning the page: Small Arms and Light Weapons in Albania*, [*Okrenuti novi list: Iako i malokalibarsko oružje u Albaniji*], 2005.

Chapman, S. et al., 'Australia's 1996 gun law reforms: Faster falls in firearm deaths, firearm suicides, and a decade without mass shootings' ['Reforme australijskog Zakona o oružju iz 1996.: veliki pad broja ubojstava vatrenim oružjem, samoubojstava počinjenih vatrenim oružjem, i desetljeće bez masovnih ubojstava'], 6. studenog 2006., <http://injuryprevention.bmj.com/cgi/content/full/12/6/365>, pristupljeno 1. kolovoza 2007.

Concluding observations of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights: Bosnia and Herzegovina. 24/01/2006. E/C.12/BIH/CO/1 (Concluding Observations/Comments)

Coomaraswamy, Radhika, 'Violence Against Women in the Family' ['Nasilje nad ženama u obitelji'] Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, submitted in accordance with Commission on Human Rights resolution 1995/85, E/CN.4/1999/68 10 March 1999.

Council of Europe, Combatting violence against women, 'Stocktaking Study on the Measures and Actions Taken in Council of Europe Member States' ['Inventar mjera i aktivnosti poduzetih u zemljama članicama Savjeta Europe'], 2006., [http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/Equality/PDF_CDEG\(2006\)3_E.pdf](http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/Equality/PDF_CDEG(2006)3_E.pdf), pristupljeno 5. rujna 2007.

Council of Europe, Directorate Generale on Human Rights, 'Legislation in the Member States of the Council of Europe in the field of Violence against Women' ['Zakonodavstvo zemalja članica Savjeta Europe na polju nasilja nad ženama'], January 2007, http://www.coe.int/t/e/human_rights/equality, pristupljeno 1. listopada 2007.

Cukier, Kooistra, Anto, *Gender perspectives on Small Arms Proliferation and Misuse: Effects and Policies* [*Rasprostranjenost i zloupotreba malokalibarskog oružja iz spolne perspektive: učinci i politika*], <http://www.seesac.org/docum/Gender%20Perspectives%20on%20Small%20Arms%20and%20Light%20Weapons.pdf>, 16. kolovoza 2007.

Danas, dnevne novine, Srbija, 'Svako drugo domaćinstvo je naoružano', Irena Radisavljević, 5. kolovoza 2007.

Daytonski mirovni sporazum, Dodatak IV.

Department of Justice, Canada, 'Firearms Act' ['Zakon o vatrenom oružju'], 1995., <http://laws.justice.gc.ca/en/showtdm/cs/F-11.6//en>, pristupljeno 29. srpnja 2007.

Ellis, Estelle, 'Dying at the hands of their lovers' ['Umrijeti na rukama voljenog'], 28. lipnja 2004., <http://www.capeargus.co.za/index.php?fSectionId=49&fArticleId=2130110>, pristupljeno 20. srpnja 2007.

'Firearms Western Australia' ['Vatreno oružje zapadne Australije']

Gender Alliance for Development Centre and Ministry of Labour, Social Affairs and Equal Opportunities, Albania, *Domestic Violence. A presentation of the existing situation in Albania* [*Nasilje u obitelji. Prikaz postojeće situacije u Albaniji*], Tirana, listopada 2006.

Gender BiH 2007, BiH Agencija za statistiku 2007., <http://www.bhas.ba/>, pristupljeno 15. srpnja 2007.

Gjermeni, E. i M. Bregu, *Monitoring media on domestic violence 2001 and 2002*, [*Praćenje medija na temu obiteljskoga nasilja u 2001. i 2002. godini*], Women's Centre, 2003.

Gjipali, S and L. Ruci, *Albanian women: Hesitations and perspective. Gains and Losses: Women in transition in Eastern Central Europe*, [*Albanske žene: neodlučnost i perspektiva. Dobitak i gubitak: žene u tranziciji u istočnoj i središnjoj Europi*], Bucharest, 1994.

Government of USA, the Bureau of Democracy, Human Rights and Labour, 'Country reports on Human Rights practices Montenegro 2006' ['Nacionalna izvješća o praksi na području ljudskih prava, Crna Gora 2006.'], USA, 2006.

'Guns and Domestic Violence' ['Oružje i nasilje u obitelji'], <http://www.guncontrol.ca/Content/DomesticViolence.html>, pristupljeno 12. kolovoza 2007.

Hartley, Aziz, *Guns often used in domestic violence – Study [Oružje koje se često koristi u kontekstu obiteljskoga nasilja – istraživanje]*, 26. srpnja 2007. http://www.int.iol.co.za/index.php?set_id=1&click_id=15&art_id=vn20070726002805286C612219, pristupljeno 3. kolovoza 2007.

Haxhiymeri, Edlira, 'Juvenile delinquency in Albania' ['Maloletnička delikvencija u Albaniji'], June 2007 (Draft report prepared under supervision of UNICEF and CRCA)

Helsinški parlament građana Banja Luka, Organizacija žena 'Lara', Bijeljina i udruženje 'Žene ženama', 'Studija o nasilju u obitelji u Bosni i Hercegovini – sažetak', Sarajevo, svibanj 2006.

HINA/Metro, 'Strožije kazne za nelegalno oružje', <http://www.undp.hr/upload/file/109/54702/filename/eusac%203%20july.doc> pristupljeno 30. lipnja 2006.

<http://police.wa.gov.au/Services/pdf/schoolprojects.pdf>, pristupljeno 25. srpnja 2007.

IANSA, 'IANSA position paper: National regulation of small arms' ['IANSA dokument: Nacionalni propisi o malokalibarskom oružju'], <http://www.iansa.org/un/review2006/National-regulation-of-small-arms.pdf>, pristupljeno 29. srpnja 2007.

IANSA, 'South Africa: Women, violence and guns', *Women at Work: Preventing Gun Violence* Bulletin No. 11, Edition 4, 2007.

Ivana, Vidaković, 'Rasprostranjenost nasilja u obitelji', *Obiteljsko nasilje u Srbiji*, izd. Vesna Nikolić-Ristanović, Beograd: Viktimološko društvo Srbije i Prometej, Beograd, 2002.

'Izvešće o ljudskim pravima žena u Republici Hrvatskoj za 2006.', <http://www.zenska-mreza.hr>, pristupljeno 5. rujna 2007.

'Izvešće o provođenju Nacionalnog programa za povećanje opće sigurnosti dobrovoljnom predajom', Hrvatska, 2006., <http://www.mup.hr>, pristupljeno 28. kolovoza 2006.

'Izvešće o zaštiti ljudskih prava u Hrvatskoj za 2006.', http://croatia.usembassy.gov/policy/global/human_rights/2006.htm, pristupljeno 6. ožujka 2007.

Jutarnji list, dnevne novine, Hrvatska, 23. i 25. ožujka 2005.

Kabinet Ministra, Odjsek za analitiku i razvoj, www.mup.hr, pristupljeno 1. rujna 2007.

Kancelarija za ravnopravnost spolova u Crnoj Gori u suradnji s deset ženskih NVO-a, 'Nacrt nacionalnog akcijskog plana', Podgorica, 2005.

Kancelarija za ravnopravnost spolova Vlade Republike Crne Gore, 'Nacionalni plan za spolnu ravnopravnost', Podgorica, Nacrt 1. kolovoza 2005.

Kancelarija za ravnopravnost spolova Vlade Republike Crne Gore, *Istraživanje spolnih uloga*, Podgorica, 2003.

Konstantinović-Vilić, Petrušić, *Kazneno djelo obiteljskoga nasilja: zakonska praksa u Republici Srbiji*, Niš, 2005.

Krkeljić, Ljiljana, *Oružje u spolno zasnovanom nasilju u Crnoj Gori*, UNDP Crna Gora, Podgorica, 2006.

'Legal and Social Treaties on Protection from Domestic Violence: An analysis of the findings of judicial decisions in Tirana, Shkodra and Vlora' ['Zakonski i socijalni sporazumi o zaštiti od obiteljskoga nasilja: analiza nalaza sudskih odluka u Tirani, Skodri i Vlora'], Tirana, 2005.

'Long-Term Strategy for Health System Development', ['Dugoročna strategija razvoja zdravstvenog sustava'], Albanija, 2004.

Lukić, Jovanović, *Obitelj je nešto drugo*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2001.

Mandro, Arta, 'Juvenile justice in Albania: An analysis of the juvenile justice system and the situation of juveniles in Albania' ['Maloljetnička pravda u Albaniji: analiza pravosudnog sustava i situacije u zemlji vezane za maloljetnike'], lipanj 2007. (Draft report prepared under supervision of UNICEF and CRCA Albania)

Medical Research Centre South Africa, 'Every six hours a woman is killed by her intimate partner: A National Study of female homicide in South Africa' ['Svakih šest sati jedna žena strada od ruke svoga partnera: nacionalno istraživanje ubojstva žena u Južnoj Africi'], *MRC Policy brief*, 5. lipnja 2004.

Ministarstvo unutrašnjih poslova BJR Makedonije, 'Situacija u vezi s nelegalnom trgovinom oružjem u prvoj polovici 2007.', web site MUP-a, www.mvr.gov.mk, pristupljeno 6. kolovoza 2007.

Ministarstvo unutrašnjih poslova BJR Makedonije, Informacija br. 152-54038/1, 24. kolovoza 2007.

Ministarstvo veterana, obitelji i međugeneracijske solidarnosti, Hrvatska, 'Nacionalna strategija zaštite od obiteljskog nasilja 2005. – 2007.'

Ministarstvo zdravlja Crne Gore, 'Nacionalni plan prevencije nasilja', Podgorica, studenoga 2003.

Ministry of Justice Albania and INSTAT, 'Children in conflict with the law: Albania', ['Djeca u sukobu sa zakonom: Albanija'], Analytical Report, October 2006.

Ministry of Justice Albania, 'MJ Annual Statistical Bulletin 2004' Tirana, 2005.

Ministry of Justice Albania, 'MJ Annual Statistical Bulletin 2005' Tirana, 2006.

'Nacionalni akcijski plan za poboljšanje položaja žena i poticanje spolne ravnopravnosti 2007. – 2010.', <http://www.awin.org.yu/NAP/indexN.htm>, pristupljeno 20. kolovoza 2007.

'Nacionalno izvješće Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2006. godinu', Hrvatska, <http://www.prs.hr>, pristupljeno 12. kolovoza 2007.

Neovisne Novine, "Tragedija koja se mogla izbjeći", 30. srpnja 2006., www.nezavisne.com/revija/tekst060730-02.php, 7. kolovoza 2007.

'NGOs in the Former Yugoslav Republics Focus on Education of Youth to Change Post-War Culture of Violence', 09 June 2007), ['NVO u bivšim jugoslavenskim republikama bave se edukacijom mladih kako bi promijenili poslijeratnu kulturu nasilja'], 9. lipnja 2007. http://www.stopvaw.org/NGOs_in_the_Former_Yugoslav_Republics_Focus_on_Education_Youth_to_Change_Post-War_Culture_of_Violence.html, pristupljeno 4. listopada 2007.

Nikolić-Ristanović, Vesna i Mirjana Dokmanović, *Međunarodni standardi u oblasti nasilja u obitelji i njihova primjena na zapadnom Balkanu*, Beograd, 2006.

Nikolić-Ristanović, Vesna, 'Nasilje u obitelji nad ženama u uvjetima rata i ekonomske krize', <http://aic.gov.au/publications/proceedings/27/nikolic.pdf>, pristupljeno 15. kolovoza 2007.

Nikolić-Ristanović, Vesna, *Obiteljsko nasilje u Srbiji*, Beograd, 2002.

Organizacija žena 'Lara', *Studija o nasilju u obitelji u BiH*, Banja Luka, prosinca 2005. www.zenskiforum.com

Otašević, [*Nasilje u partnerskim odnosima i zdravlje*, Autonomni ženski centar i Svjetska zdravstvena organizacija, Beograd, 2005.

'Položaj hrvatske ženske mreže u pogledu utjecaja Katoličke crkve na ženska prava', http://www.zenska-mreza.hr/Izjave/stav_kcrkva.htm, pristupljeno 29. srpnja 2007.

Popa, Raluca Maria, *Ending Domestic Violence in Southeast Europe and Turkey: Towards a Regional Strategy for Action [Odbacivanje nasilja u obitelji u jugoistočnoj Europi i Turskoj: Ka regionalnoj strategiji akcije]*, (Bratislava, UNIFEM CEE, 10. lipnja 2007., <http://www.unifem.sk/uploads/doc/UNIFEM%20Analysis%20DV1.pdf>, pristupljeno 25. srpnja 2007.

Radačić, Ivana, 'Hrvatski spolno-osjetljivi zakoni', 2006, www.zenska-mreza.hr/nasilje.htm, pristupljeno 12. srpnja 2007.

Radulović, Jelena, *Nasilje nad ženama*, Podgorica, SOS linija za žene i djecu žrtve nasilja, 2000.

'Reform - the Australian firearms buyback scheme', ['Reforma – australijski obrazac otkupa oružja'], http://www.familyrelationships.gov.au/www/agd/agd.nsf/Page/Firearmsregulation_Reform-theaustralianfirearmsbuybackscheme, pristupljeno 2. kolovoza 2007.

Republic of Macedonia, 2006 UN Programme of Action Report [Izješće o Akcijskom programu UN-a za 2006. godinu], <http://disarmament.un.org/cab/nationalreports/2006/The%20Yugoslav%20Republic%20of%20Macedonia.pdf> pristupljeno 13. kolovoza 2007.

Republic of South Africa, 'Domestic Violence Act' ['Zakon o nasilju u obitelji'], *Government Gazette*, Vol. 402, No. 116, Cape Town, 02 December 1998.

- Republic of South Africa, 'Firearms Control Act' ['Zakon o kontroli oružja'], *Government Gazette*, 2000.
- Republički zavod za statistiku Srbije, <http://webrzs.statserb.sr.gov.yu/axd/dokumenti/MuZe.pdf>, pristupljeno 4. rujna 2007.
- Republika Srbija, Odluka o osnivanju Savjeta za spolnu ravnopravnost, „Službeni glasnik RS br.3/05
- Roos, Marie Ann, 'Analysis of the criminal justice system in Albania. Report by the Fair trial development project' ['Analiza kaznenog sustava u Albaniji. Izvješće razvojnog projekta 'Pošteno suđenje'] OSCE, 2006.
- SEESAC and BICC, *SALW Survey of Croatia [Istraživanje o SALW-u u Hrvatskoj]*, Belgrade, 2006.
- SEESAC and Small Arms Survey, *SALW Survey Republic of Montenegro [Istraživanje o SALW-u Republike Crne Gore]*, Belgrade, 2004.
- SEESAC i UNDP BJR Makedonija, *SALW Survey: Assessing Demand for SALW in FYR Macedonia [Istraživanje o SALW: procjena potražnje za SALW-om u BJR Makedoniji]*, Belgrade, 2005.
- SEESAC, 'SEESAC Strategy for Gender Issues in SALW Control and AVPP Activities' ['SEESAC-ova strategija za spolna pitanja u okviru kontrole SALW-a i aktivnosti AVPP'], 01 June 2007, <http://www.seesac.org/resources>, pristupljeno 30. lipnja 2007.
- SEESAC, *Analysis of National Legislation on Arms Export and Transfers in the Western Balkans [Analiza nacionalnog zakonodavstva o izvozu i prometu oružja na zapadnom Balkanu]*, Belgrade, 2006.
- SEESAC, *Fragile Peace [Mir na klimavim nogama]*, Belgrade, 2004.
- SEESAC, *Gun Culture in South Eastern Europe [Kult oružja u jugoistočnoj Europi]*, Belgrade, 2006.
- SEESAC, *SALW Parliamentary Handbook [Priručnik za SALW za članove parlamenta]*, Belgrade, 2006.
- SEESAC, *South Eastern Europe SALW Monitor 2006*, Belgrade, 2006.
- SEESAC, *Strategic overview of armed violence data collection and analysis mechanisms, South Eastern Europe [Strateški prikaz mehanizama za prikupljanje i analizu podataka o oružanom nasilju, jugoistočna Europa]*, Belgrade, 2006.
- Slobodna Dalmacija, 'Sve veći broj slučajeva obiteljskoga nasilja', Hrvatska, <http://www.slobodnaevropa.org/article/2007/09/02/30b7a670-d59e-44db-bc3e-4844f97650.html>, pristupljeno 2. rujna 2007.
- Slobodna Dalmacija, *Promijeniti nastavni program osnovnih škola*, Hrvatska, http://www.zenska-mreza.hr/press/SD_280603_skola.htm, pristupljeno 2. kolovoza 2007.
- SOS telefon, 'Praćenje primjene člana 220 Kaznenog zakona Republike Crne Gore', Podgorica, 2005.
- SOS telefon, 'Pravilnik o postupku prevencije i detekcije kaznenih djela nasilja u obitelji i o zaštiti žrtava nasilja u obitelji', Podgorica, 2003.
- 'State Union of Serbia and Montenegro Strategy for the Control of SALW' ['Strategija za kontrolu SALW-a Državne zajednice Srbije i Crne Gore'], 2004.
- Stop Violence against Women, <http://stopvaw.org/Montenegro.html>, pristupljeno 15. srpnja 2007.
- The Albanian Institution for the protection of women against domestic violence*, publication prepared in the framework of the regional project 'Support to women's human Rights in the Western Balkans', [*Albanska institucija za zaštitu žena od obiteljskoga nasilja*, publikacija pripremljena u okviru regionalnog projekta 'Podrška ljudskim pravima žena na zapadnom Balkanu'], Tirana, 2006.
- Udruženje javnih tužitelja i zamjenika tužitelja u Srbiji i CIDA, materijal s okruglog stola 'Odnosi između tužitelja i žrtava', Beograd, 3. rujna 2007.
- UN Mission in Kosovo website, <http://www.unmikonline.org/>, pristupljeno 30. srpnja 2007.
- UN Programme of Action to Prevent, Combat and Eradicate the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects (UN Document A/CONF.192/15), <http://disarmament.un.org/cab/poa.html>, 1 pristupljeno 2. srpnja 2001.

UNIFEM, UNIFEM Gender Fact Sheet No. .5, 'Masculinity and Gender-Based Violence' ['Muškost i spolno zasnovano nasilje'], <http://www.unifem-eseasia.org/resources/factsheets/unifemsheet5.pdf>, pristupljeno 27. kolovoza 2007.

United Nations Division for the Advancement of Women, 'Good practices in combatting and eliminating violence against women: Report of the expert group meeting' ['Primjeri dobre prakse na polju borbe protiv i odbacivanja nasilja nad ženama: izvješće sa sastanka ekspertne skupine'], Vienna, 17 – 20 May 2005.

Večernji List, dnevne novine, Hrvatska, 25. siječanj 2007.

Viktimološko društvo Srbije, www.vds.org.yu, pristupljeno 2. kolovoza 2007.

'Violence against Women: Does the Government Care in Albania? Fact sheet', 2006, ['Nasilje nad ženama: Brine li Vlada Albanije? Prikaz, 2006.'], http://www.stopvaw.org/sites/3f6d15f4-c12d-4515-8544-26b7a3a5a41e/uploads/ALBANIA_VAW_FACT_SHEET_2006_3.pdf, pristupljeno 12. srpnja 2007.

'Violence against Women: Does the Government Care in Bosnia and Herzegovina? Fact Sheet', 2006, ['Nasilje nad ženama: Brine li Vlada Bosne i Hercegovine? Prikaz, 2006.'], http://www.stopvaw.org/sites/3f6d15f4-c12d-4515-8544-26b7a3a5a41e/uploads/BOSNIA_VAW_FACT_SHEET_2006_3.pdf, pristupljeno 15. srpnja 2007.

'Violence against Women: Does the Government care in Croatia? Fact sheet' 2006 ['Nasilje nad ženama: Brine li Vlada Hrvatske? Prikaz, 2006.'], http://www.stopvaw.org/sites/3f6d15f4-c12d-4515-8544-26b7a3a5a41e/uploads/CROATIA_VAW_FACT_SHEET_2006_2.pdf, pristupljeno 15. srpnja 2007.

'Violence against Women: Does the Government Care in Kosovo? Fact sheet' 2006 ['Nasilje nad ženama: Brine li Vlada na Kosovu? Prikaz, 2006.'], http://www.stopvaw.org/sites/3f6d15f4-c12d-4515-8544-26b7a3a5a41e/uploads/KOSOVO_VAW_FACT_SHEET_2006_3.pdf, pristupljeno 21. rujna 2007.

'Violence against Women: Does the Government Care in Serbia? Fact sheet', 2006 ['Nasilje nad ženama: Brine li Vlada Srbije? Prikaz, 2006.'], http://www.stopvaw.org/sites/3f6d15f4-c12d-4515-8544-26b7a3a5a41e/uploads/SERBIA_VAW_FACT_SHEET_2006_3.pdf, pristupljeno 12. srpnja 2007.

Vlada Republike Crne Gore, 'Nacionalna strategija za kontrolu lakoga i malokalibarskoga oružja', Podgorica, srpnja 2005.

World Health Organisation, 'WHO Multi-country study on Women's Health and Domestic Violence against Women: Serbia and Montenegro Fact Sheet' ['Komparativna studija Svjetske zdravstvene organizacije o ženskom zdravlju i nasilju nad ženama u obitelji: prikaz situacije u Srbiji i Crnoj Gori], 2005., http://www.who.int/gender/violence/who_multicountry_study/fact_sheet/SerbiaandMontenegro.pdf, pristupljeno 21. rujna 2007.

World Health Organisation, 'World report on violence and health' ['Svjetsko izvješće o nasilju i zdravlju'], Geneva, 2002.

Županijsko državno odvjetništvo, Hrvatska, <http://www.dorh.hr/default.asp?ru=181&sid=&akcija=&jezik=1>, pristupljeno 3. rujna 2007.

Zakoni i podzakonski akti:

Albanija

Zakon o mjerama borbe protiv nasilja u obiteljskim odnosima br. 9669/18.12.2006.

Odluka Savjeta ministara (OSM), br. 275/ 25.06.1992. 'O reguliranju rukovanja i držanja vatrenoga oružja za fizičke i pravne osobe' (izmjenjena i dopunjena na osnovu OSM 389/ 6.8.1993.)

Kazneni zakon Republike Albanije, br. 7895/27.1.1995. i potonje izmjene i dopune

Zakon o upotrebi vatenoga oružja, br. 8290/24.2.1998.

Zakon o prikupljanju lakoga i malokalibarskoga oružja, br. 8388/05.08.1998.

Ustav Republike Albanije, Zakon br. 8417/21.10.1998.

OSM br.53/4.2.1999. 'O određivanju graničnih pojasa, vrsta oružja, količine strjeljiva, kriterija za izdavanje dozvola za legalno držanje oružja i tarife s tim u vezi'

OSM br. 56/ 4.2.1999. 'O izdavanju dozvola za legalno oružje upraviteljima i partnerima privatnih poduzeća'
Smjernice Ministra unutrašnjih poslova br.1288/ 09.08.2000. 'O izdavanju, oduzimanju, administraciji i sigurnom čuvanju vojnog, sportskog i lovačkog oružja i strjeljiva'
Zakon o prikupljanju lakoga i malokalibarskoga oružja i strjeljiva, br. 9018/6.3.2003.
Obiteljski zakon Republike Albanije, br. 9062/ 8.5.2003.
Zakon o službenoj statistici, br. 9180/5.02.2004.
Zakon o državnoj policiji, br. 9749/04.06.2007.
Zakon o oružju, br. 7566/ 25.5.1992. s dopunama (7604/10.9.1992; 7809/30.3.1994.; 8011/11.10.1995.)

Bosna i Hercegovina

Krivični zakon Brčko Distrikta, "Službeni glasnik" Brčko Distrikta, br.10/03, 28. maj 2003.
Prijedlog Krivičnog zakona Federacije BiH, "Službeni glasnik" FBiH, br. 36/03
Krivični zakon RS, "Službeni glasnik" RS, br. 29/03, 25. lipnja 2003.
Prijedlog obiteljskoga zakona Federacije BiH, "Službeni glasnik" FBiH, br. 35/05
Zakon o izmjenama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, nacrt Vlade Republike Srpske, Banja Luka, svibnja 2007.
Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH, "Službeni glasnik" BiH, br. 16/03
Prijedlog zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, FBiH, "Službeni glasnik" FBiH, br. 22/05, 51/06
Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, "Službeni glasnik" RS, br. 118/05, 21. prosinca 2005.
Zakon o osnovnim principima socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i obitelji s djecom, FBiH, "Službeni glasnik" FBiH, br. 39/06, 21. prosinca 2005;
Pravna analiza Centralnog Registra za SALW, UNDP SEESAC Sarajevo interni dokument

Hrvatska

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, "Narodne novine", br. 116, 2003.
Obiteljski zakon, "Narodne novine", br. 116, 2003.
Zakon o ravnopravnosti spolova, "Narodne novine", br. 116, 2003.
Zakon o oružju, "Narodne novine", br. 63, 2007.
Uredba o izmjeni Zakona o prekršajima, "Narodne novine", br. 187, 2003.
Zakon o zaštiti osobnih podataka, "Narodne novine", br. 103, 2003.
Zakon o istospolnim zajednicama, "Narodne novine", br. 116, 2003.

Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija

Kazneni zakon Republike Makedonije, "Službeni glasnik" br.19/04, 81/05, 60/06 i 73/06
Obiteljski zakon, "Službeni glasnik" br. 83/04 i 33/06
Zakon o kaznenom postupku, "Službeni glasnik" br.15/05
Zakon o socijalnoj zaštiti, "Službeni glasnik" br. 21/06 i 40/07
Zakon o narušavanju javnog reda i mira, "Službeni glasnik", br. 66/07
Zakon o oružju, "Službeni glasnik", br. 7/2005, 47/2006 i 42/2007

Crna Gora

Ustav Republike Crne Gore, "Službeni glasnik", br. 48/1992

Krivični Zakonik, "Službeni glasnik", br. 70/2003

Nacrt Zakona o zaštiti od obiteljskoga nasilja, Ministarstvo pravde, Pravni fakultet, profesor Radoje Korać i program UK u Crnoj Gori 'Save the Children', Podgorica, 2006.-2007.

Zakon o krivičnom postupku, "Službeni glasnik", br. 71/2003.

Zakon o izvršnom postupku, "Službeni glasnik", br. 23/2004.

Zakon o vatrenom oružju, "Službeni glasnik", br. 54/2004.

Zakon o parničnom postupku, "Službeni glasnik", br. 22/2004.

Zakon o policiji, "Službeni glasnik", br. 28/2005.

Zakon o socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti, "Službeni glasnik", br. 78/2005.

Zakon o vojsci Crne Gore, usvojen krajem srpnja, ali još uvijek neobjavljen u "Službenom glasniku"

Zakon o zaštiti svjedoka, "Službeni glasnik", br. 65/2004.

Pravila ponašanja policije, "Službeni glasnik", br. 01/2006.

Zakon o obligacionim odnosima, "Službeni glasnik" SFR Jugoslavije, br.29/1978.

Srbija

Zakon o obligacionim odnosima, „Službeni list SRJ”, br. 31/93 i “Službeni list SCG”, br. 1/03

Zakon o oružju i municiji, "Službeni glasnik RS", br. 9/92, 44/98 i 39/03

Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakona, "Službeni glasnik RS", br. 10/02, od 26.02.2002.

Porodični zakon, "Službeni glasnik RS" br. 18/05, od 24.02.2005.

Zakon o policiji, "Službeni glasnik RS", br. 101/05, od 14.11.2005.

Zakon o krivičnom postupku "Službeni glasnik RS", br. 46/06 i 49/07

Krivični zakonik, "Službeni glasnik RS", br. 85/05. od 29.09.2005.

Zakon o prekršajima, "Službeni glasnik RS", br. 101/05, od 14.11.2005.

Područje pod privremenom upravom UN-a - Kosovo

Uredba o zaštiti od nasilja u obitelji, UNMIK/REG/2003/12

Zakon o socijalnoj zaštiti, "Službeni glasnik", br. 18/76

Zakon o bračnim i obiteljskim odnosima, "Službeni glasnik", br. 10/84

Zakon o spolnoj ravnopravnosti, br. 2004/2, UNMIK/REG/2004/18

Zakon protiv diskriminacije, br.2004/3, UNMIK/REG/2004/32

Kazneni zakon, UNMIK/REG/2003/25, izmijenjen i dopunjen 2004/19

Zakonik o kaznenom postupku, UN/REG/2003/26

Propisi o izdavanju dozvola za držanje oružja na Kosovu, UNMIK/REG/2001/7

Zakon o nabavi, držanju i nošenju oružja i strjeljiva, Kosovo, 1980.

Zakon o oružju i strjeljivu, "Službeni glasnik" Srbije, br.9/1992

Lista intervjuiranih osoba i kontaktiranih organizacija:

Albanija

Marsida Xhafellari, sudac, kazneni odsjek, Okružni sud, 18. srpnja 2007.

Elda Vrioni, sudac, odsjek za obiteljske odnose, Fieri, Okružni sud, 18. srpnja 2007.

Adelina Boga, sudac, kazneni odsjek u Fieriju, Okružni sud, 18. srpnja 2007.

Ervin Metalla, sudac, predsjednik suda u gradu Durres, Okružni sud, 15. avgust 2007.

Dritan Broci, sudac, krivični odsek, Tirana, Okružni sud, 12. srpnja 2007.

Maksim Sota, tužitelj, okružno tužilaštvo, Vlora, 17. srpnja 2007.

Artur Selmani, tužitelj, državno javno tužilaštvo, Tirana, 23. kolovoza 2007 .

Henrik Ligori, tužitelj, apelacijsko tužilaštvo, Tirana

Ermira Tafani, tužitelj, okružno tužilaštvo, Elbasani

Alma Gjurgji, Generalno ravnateljstvo policije, 20. srpnja 2007.

Sadri Ramcaj, Generalno ravnateljstvo policije

Doda Skender, načelnik odsjeka za analizu, planiranje i strateške studije, Generalno ravnateljstvo policije

Besnik Ahmetaj, Generalno ravnateljstvo policije, 13. srpnja 2007.

Arben Nasufi, načelnik odsjeka za javni red, sigurnost i policiju u zajednici, Tirana, Regionalna uprava policije, 23. srpnja 2007 .

Qose Stavri, šef odsjeka za koordinaciju i analizu, Regionalna uprava policije u Tirani

Edmond Rizaj, zamjenik direktora, Regionalna uprava policije u Tirani, 13. srpnja 2007.

Gazvinda Fili, Eliona Kulluri, Centri za socijalni rad

Alfred Agastra, Ilirjan Mandro, Policijska akademija

Armando Mandro, PAMECA

Ariana Fullani, Mariana Semini, V. Rakipi, Fakultet za suce osnovnog suda

Daklea Shtylla, općina Tirana

Albana Shtylla, Bunilda Dervishi, Ministarstvo za rad, socijalna pitanja i jednake mogućnosti, 26. srpnja 2007.

Sajmir Repishti, Ministarstvo vanjskih poslova

Viktor Gumi, Matilda Hoxha, Diana Kasapi, Ministarstvo pravosuđa

Lutfi Balili, Bedri Mihaj, Myzafer Brati, M. Kerrci, zdravstvene ustanove, Vojna bolnica, 14. kolovoza 2007.

Emira Shkurti, UNDP Albanija

Aurela Anastasi, Aurela Bozo, Besa Saraçi, Centar za pravne građanske inicijative, 3. kolovoza 2007.

Eglantina Gjermeni, izvršna direktorica, Spolna alijansa za razvoj, 23. srpnja 2007.

Edlira Haxhiymeri, Eliona Kulluri, Sigurna kuća/sklonište za zlostavljane žene, 13. srpnja 2007.

Altin Hazizaj, izvršni direktor, Centar za ljudska prava djece u Albaniji, 27. srpnja 2007.

Shpresa Banja, Dhoksi Gjoka, Evis Garunja, savjetovanište Elbasan

Afroviti Gusho, izvršni direktor, "Ja, žena", Pogradec

Bosna i Hercegovina

Nasiha Omanović, upravnica sigurne kuće/skloništa, Sarajevo, 17. srpnja 2007.

Dženana Lepirica, psihologinja, Centar za socijalni rad Novo, Sarajevo, 18. srpnja 2007.

Samija Omerefendić, psihologinja, kantonski Centar za socijalni rad, Sarajevo, 16. srpnja 2007.

Škrba Boro, direktor, Centar za socijalni rad, istočno Sarajevo, 26. srpnja 2007.

Enes Kamenica, zamjenik javnog tužitelja, kanton Sarajevo, 24. srpnja 2007.

Zvezdana Borojević, policijska inspektorica, Policija Banja Luka, 25. srpnja 2007.

Suvada Kuldija, policijska inspektorica, Policija kantona Sarajevo, 6. kolovoza 2007.

Bojana Jovanović, "Lara", Bijeljina, 17. srpnja 2007 (telefonski razgovor)

Zoran Hadžiahmetović, direktor, Centar za hitnu medicinsku pomoć u Sarajevu, 6. kolovoza 2007 (telefonski razgovor)

Siniša Zubić, direktor, Bolnica Kasindol, istočno Sarajevo, 6. kolovoza 2007 (telefonski razgovor)

Sigurna Kuća/sklonište Sarajevo

'Budućnost' Modriča, sklonište

Hrvatska

Gojko Marković, šef uprave kriminalističke policije, odjeljenje za opći kriminal, odsjek za maloljetničku delikvenciju, Ministarstvo unutrašnjih poslova, 28. kolovoza 2007.

Neva Tolle, Autonomna ženska kuća, 3. rujna 2007.

Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija

Stojan Mihov, kazneni sudac, Osnovni sud u Štipu, 16. kolovoza 2007.

Predstavnik Ministarstva unutrašnjih poslova, odjeljenje za maloljetničku delikvenciju, 17. kolovoza 2007.

Alain Lapon, menadžer projekta UNDP-a BJR Makedonija – Parterstvo za osiguranje i sigurnost zajednice, 13. kolovoza 2007.

Suzana Velkovska, upraviteljica odjeljenja za socijalno isključene osobe, Ministarstvo za rad i socijalnu politiku, 15. kolovoza 2007.

Organizacija žena, Nacionalna SOS linija 15700

Ministarstvo za rad i socijalnu politiku

Ministarstvo unutrašnjih poslova

Ministarstvo pravosuđa, pravosudna tijela

Crna Gora

Ana Vuković, sudac Osnovnog suda u Podgorici, 12. srpnja 2007.

Aida Petrović, predsjednica Crnogorskog ženskog lobija, 17. srpnja 2007.

Rajko Raičević, Direktor odjeljenja za hitne slučajeve Kliničkog centra u Kruševcu, 19. srpnja 2007.

Ministarstvo unutrašnjih poslova

Policija

Osnovni sud u Podgorici

Drugostupanjski sud u Podgorici

KBC Crna Gora, odjeljenje za hitne slučajeve
Socijalne službe, Podgorica
Kancelarija za ravnopravnost spolova, Podgorica
Crnogorski ženski lobi, Podgorica
SOS linija za žrtve nasilja, Podgorica

Srbija

Djordje Alimpijević, specijalist sudske medicine i sudski vještak, Zavod za sudsku medicinu, Beograd, srpnja 2007.

Olivera Mladenović, liječnica, Dom zdravja, Lazarevac, kolovoza 2007.

Milena Živanović, policijska savjetnica, služba za seksualno nasilje, Ministarstvo unutrašnjih poslova Beograd, srpnja 2007.

Milena Vukašinović, zamjenica javnog tužitelja, okružno javno tužilaštvo, Beograd, 25. srpnja 2007.

Irena Bjelaš, zamjenica javnog tužitelja, Prvo općinsko tužilaštvo, Beograd

Aleksandra Zlatić, sudac, Okružni sud, Beograd

Vladan Ivanković, kazneni sudac, Prvi općinski sud, Beograd, kolovoza 2007.

Sadija Gičić, socijalna radnica, Centar za socijalni rad, Vračar, Beograd

Lepa Mladjenović, savjetnica, Autonomni ženski centar, Beograd

Ljiljana Vuletić, predsjednica Skloništa za žene i djecu žrtve nasilja, Beograd

Jelena Planojević, volonterka, SOS linija za žene i djecu, Novi Sad

Gordana Jezdirović, odvjetnica, SOS linija za žene i djecu, Smederevo

Tatjana Divolić, članica 'Hore' – grupe za žensku emancipaciju i volonterka na SOS liniji, Valjevo

Danica Todorov, zamjenica pučkog pravobranitelja za spolnu ravnopravnost, Ured pokrajinskog pučkog pravobranitelja, Novi Sad, Autonomna pokrajina Vojvodina, 13. rujna 2007.

Marina Ileš, stručna suradnica, pokrajinski Sekretarijat za rad, zapošljavanje i spolnu ravnopravnost, Autonomna pokrajina Vojvodina, 29. kolovoza 2007.

Dodatak C – kontakt detalji istraživača

Glavna istraživačica
dr Mirjana Dokmanović
Viktimološko društvo Srbije
Subotica
Srbija
Tel.:+381 24 571 336
E-mail: mirad@eunet.yu

Albanija

Arta Mandro - Balili
Fakultet za suce osnovnog suda i albanski Centar za pravne studije
Tirana
Tel.:+ 355 68 205 8477
E-mail: artamandro@yahoo.com

Bosna i Hercegovina

Nikolina Obradović
Sarajevo
Tel.:+387 63 311 686
E-mail: nikoliona.obradovic@tel.net.ba

Hrvatska

Snježana Vasiljević
Zagreb
Tel.:+385 91 501 8554
E-mail: svasilje@pravo.hr

Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija

Jasminka Friščik
Udruženje za emancipaciju, solidarnost i ravnopravnost žena u Republici Makedoniji (ESE)
St. Maksim Gorki 20-1/4, 1000 Skoplje
Tel.:++ 389 (0)2 3298 295; 3298 296
E-mail: jasminkafriscik@esem.org.mk

Crna Gora

Boban Šaranović

Podgorica

Tel.:+382 67 406 461

E-mail: b.saranovic@yahoo.com

Srbija

Diana Miladinović

Autonomni ženski centar

Tel.:+ 381 11 2656 178

E-mail: mdiana@eunet.yu

Područje pod privremenom upravom UN-a - Kosovo

Ferdane Osmani

Kosovo Pravni centar

Priština

Tel.:+377 44 710 004

E-mail: ferdane.osmani@yahoo.com

Dodatak D – Uzorak upitnika/ vodič za intervjuiranje⁸⁴

Pitanja za predstavnike policije

Glavna pitanja:

- U kojoj mjeri se posjedovanje i nošenje vatrenog oružja vezuje s rasprostranjenošću nasilja u obitelji?
- Na koji način se najbolje može povezati uredba vezana za nabavu i posjedovanje oružja i zakoni koji se odnose na nasilje u obitelji u cilju smanjenja ovog vida nasilja?

Kvantitativna pitanja:

	2007.	2006.	2005.
Broj fizičkih napada na žene uopće			
Koliko se srazmjeno incidenata dogodilo u žrtvinoj kući/ u kući počinioca/ van kuće?			
Kakav je odnos između nasilnika i žrtve / preživjelog u prijavljenim slučajevima fizičkog napada?			
Broj prijavljenih slučajeva nasilja u obitelji, uključujući seksualno nasilje u obitelji			
Broj prijavljenih slučajeva obiteljskoga nasilja u kojem je upotrijebljeno oružje kao sredstvo prijetnje, a ne povređivanja			
Broj slučajeva u kojima je oružje upotrijebljeno radi: <ul style="list-style-type: none"> ■ povređivanja žrtve ■ ispaljivanja metka ■ pucanja u kućnog ljubimca ili predmet koji je u vlasništvu žrtve ■ pucanja u žrtvu 			
Broj slučajeva u kojima je došlo do povrede vatrenim oružjem u okviru obiteljskoga nasilja			
Broj prijavljenih slučajeva u kojima je upotreba vatrenog oružja u kontekstu obiteljskoga nasilja imala kobni ishod			
Broj slučajeva u kojima nasilnik nije imao dozvolu za posjedovanje vatrenog oružja			

Potpitanja:

1. Obučava li se policija o tome kako reagirati na nasilje u obitelji ili seksualno nasilje?
2. Postoje li neke smjernice za policiju koje se odnose na upotrebu vatrenoga oružja u slučajevima nasilja u obitelji?
3. Provjerava li policija rutinski prisustvo oružja kada je pozovu zbog slučaja nasilja u obitelji? Ako je odgovor potvrđan, što radi kada pronađe oružje?
4. Zna li policija da vatreno oružje postoji prije nego što ode na uviđaj?

⁸⁴ Ovi upitnici/ vodiči za intervjuiranje pripremljeni su tijekom radionice o metodologiji radi usmjeravanja nacionalnog istraživanja u svakoj od zemalja regije. Nacionalni istraživači preveli su i prilagodili upitnike prema situaciji u svakoj zemlji. Kvantitativne informacije su prikupljane iz što je moguće više različitih izvora i nisu isključivo vezane za pitanja navedena u upitnicima.

5. Pita li policija postoji li oružje u kući/u posjedu počinitelja? Radi li to po dužnosti, na zahtjev ili po slobodnom nahođenju, ako misle da je to bitno?
6. Kako policijski djelatnici reagiraju kada nasilnik upotrijebi oružje u nasilničkom ponašanju prema supruzi, intimnom partneru, bivšoj supruzi, bivšem partneru ili drugim članovima obitelji ili domaćinstva?
7. Je li policija dužna oduzeti oružje ako je pozovu zbog ispada obiteljskoga nasilja ili ona to čini po vlastitom nahođenju?
8. Može li policija zahtijevati nalog za oduzimanje oružja ili njegovo premještanje na drugo mjesto (van kuće)?
9. Reagira li policija drugačije kada je oružje upotrijebljeno u kući ili van kuće?
10. Provjeravaju li policijski djelatnici posjedovanje dozvole za oružje? Šta se događa ako je oružje registrirano ili osoba ima dozvolu za njega?
11. Kakva je reakcija u slučaju da nasilnik nema dozvolu za vatreno oružje? A kakva ako ima dozvolu za oružje?
12. Može li policija oduzeti vatreno oružje ili poništiti dozvolu, ili zapisati u svoj zapisnik potrebu da se počinitelju zabrani kupovanje/posjedovanje drugoga oružja?
13. Prijavljuju li policijski službenici zloupotrebu oružja kao prekršaj ili kazneno djelo?
14. Hoće li počinitelj biti optužen za nelegalno posjedovanje oružja ako mu se sudi za kazneno djelo vezano za nasilje u obitelji? Ako protiv njega nije pokrenut postupak zbog obiteljskoga nasilja, hoće li činjenica da ima oružje biti zabilježena?
15. Kakav je postupak podnošenja zahtjeva za dobijanje odobrenja za nabavu oružja? Kada se podnese zahtjev, koje mjere se poduzimaju u cilju ispitivanja moguće povijesti nasilja u obitelji?
16. Očekuje li se od podnositelja zahtjeva da imaju odobrenje svog partnera (sadašnjeg ili bivšeg) ili njegovog liječnika za stjecanje dozvole za vatreno oružje?
17. Postoje li faktori odlaganja? Postoji li razdoblje čekanja na nabavu prvog oružja i / ili narednih komada oružja?
18. Na osnovu koje evidencije policija provjerava imaju li podnositelji zahtjeva oružje?
19. Šta se događa ako netko promijeni adresu?
20. Tko može prijaviti policiji zabrinutost zato što neka osoba ima vatreno oružje?
21. Tko može prijaviti nasilje u obitelji?
22. Je li policiji dopušteno nositi službeno oružje kući? Postoji li visoka stopa obiteljskoga nasilja u domovima policijskih djelatnika? Koristi li se pritom i oružje? Postoje li programi psihološke podrške za policijske djelatnike?
23. Na koji način se najbolje može povezati uredba vezana za nasilje u obitelji sa zakonima koji se odnose na kontrolu oružja u cilju zaštite obitelji od oružanog nasilja?
24. Postoje li primjeri dobre prakse? Koji su faktori uspjeha i neuspjeha?

Pitanja za suce i tužitelje

Glavna pitanja:

- U kojoj mjeri se posjedovanje i nošenje vatrenog oružja vezuje s rasprostranjenošću nasilja u obitelji?
- Na koji način se najbolje može povezati uredba vezana za nabavu i posjedovanje oružja i zakoni koji se odnose na nasilje u obitelji u cilju smanjenja ovog vida nasilja?

Potpitanja:

1. Smatra li se upotreba oružja otežavajućom okolnošću u kaznenom postupku u slučajevima nasilja u obitelji? Ako je odgovor potvrđan, kakva je prosječna reakcija u slučaju:
 - Povrjede;
 - Smrti?
2. Koja kazna se u prosjeku izriče za nasilje u obitelji s upotrebom vatrenoga oružja?
3. Postoje li razlika u donošenju presude u ovisnosti o tome je li žrtva, ili je bila, u partnerskom ili obiteljskom odnosu s počiniteljem (supruga, bivša supruga, intimna partnerica, kćer, sestra, majka itd)?
4. Postoji li praksa izricanja mjere zaštite oduzimanja vatrenoga oružja za vrijeme kaznenog postupka?
5. Na koji način se najbolje može povezati uredba vezana za nasilje u obitelji i zakoni koji se odnose kontrolu oružja u cilju zaštite obitelji od oružanog nasilja?
6. Postoje li primjeri dobre prakse? Koji su faktori uspjeha i neuspjeha?

Pitanja za predstavnike ženskih NVO-a

Glavna pitanja:

- U kojoj mjeri se posjedovanje i nošenje vatrenog oružja vezuje s rasprostranjenošću nasilja u obitelji?
- Na koji način se najbolje može povezati uredba vezana za nabavu i posjedovanje oružja i zakoni koji se odnose na nasilje u obitelji u cilju smanjenja ovog vida nasilja?

Kvantitativna pitanja:

	2007. (AKO IMA PODATAKA)	2006.	2005.
Broj žena koje su potražile pomoć/sklonište/ prijavile slučajeve nasilja u obitelji			
Broj slučajeva nasilja u obitelji u kojima je počinitelj upotrijebio oružje kao sredstvo prijetnje			
Broj slučajeva u kojima su žrtve povrijeđene vatrenim oružjem			
Broj slučajeva u kojima su žrtve umrle od povreda zadobijenih vatrenim oružjem			

Potpitanja:

1. Koja su iskustva žrtava kojima se prijetilo/ koje su povrijeđene/ napadnute vatrenim oružjem? Kako policijski djelatnici reaguju kada žrtve prijave slučaj ili zatraže zaštitu?
2. Dobiju li žrtve obično učinkovitu zaštitu od nasilnika koji su im prijetili/povrijedili ili ih vatrenim oružjem? Ako je odgovor potvrđan, od strane koga i kako?
3. Doprinosi li obavještanje javnosti i zalaganje na planu borbe protiv nasilja u obitelji promjeni zakonodavstva:
 - O posjedovanju i nabavi oružja;
 - O zaštiti žena od obiteljskoga nasilja?
4. Kako bi se moglo poboljšati prikupljanje podataka i praćenje?
5. Je li vaša organizacija ikada pokretala ili sudjelovala u kampanjama na temu uredbi o kontroli oružja? Koje su moguće polazne točke takve kampanje?
6. Zašto vlade nisu odgovornije i bolje ne reaguju na problem obiteljskoga nasilja, uključujući i oružano nasilje u obitelji?
7. Kako vlade mogu preuzeti veću odgovornost za ovaj problem?
8. Kako ženske nevladine organizacije ocjenjuju učinkovitost izvršnih mehanizama na ovom polju? Koje su jake strane, a koje slabosti?
9. Imaju li nevladine organizacije prijedloge za poboljšanje učinkovitosti mehanizama za primjenu? Ako imaju, koji su?
10. Šta bi trebalo uraditi na poboljšanju aktualnog zakonodavstva i prakse u cilju smanjenja upotrebe vatrenoga oružja u kontekstu obiteljskoga nasilja?

Pitanja za socijalne radnike/ centre za socijalni rad

Glavna pitanja:

- U kojoj mjeri se posjedovanje i nošenje vatrenog oružja vezuje s rasprostranjenošću nasilja u obitelji?
- Na koji način se najbolje može povezati uredba vezana za nabavu i posjedovanje oružja i zakoni koji se odnose na nasilje u obitelji u cilju smanjenja ovog vida nasilja?

Kvantitativna pitanja:

	2007. (AKO IMA PODATAKA)	2006.	2005.
Broj žena koje su potražile pomoć/sklonište/ prijavile slučajeve obiteljskoga nasilja			
Broj slučajeva obiteljskoga nasilja u kojima je počinitelj upotrijebio oružje kao sredstvo prijetnje			
Broj slučajeva u kojima su žrtve povrijeđene vatrenim oružjem			
Broj slučajeva u kojima su žrtve umrle od povreda zadobivenih vatrenim oružjem			

Potpitanja:

1. Koja su iskustva žrtava kojima se zaprijetilo/ koje su povrijeđene/ napadnute vatrenim oružjem? Kako policijski djelatnici reagiraju kada žrtve prijave slučaj ili zatraže zaštitu?
2. Dobiju li žrtve obično učinkovitu zaštitu od nasilnika koji su im prijetili/ povrijedili ih vatrenim oružjem? Ako je odgovor potvrđan, od strane koga i kako?
3. Postoje li protokoli vezani za bilježenje, reagiranja i prijavljivanja slučajeva nasilja u obitelji?
11. Doprinosi li obavještavanje javnosti i zalaganje na planu borbe protiv obiteljskoga nasilja izmjeni zakonodavstva:
 - O posjedovanju i nabavi oružja;
 - O zaštiti žena od obiteljskoga nasilja?
4. Šta bi trebalo uraditi na poboljšanju aktualnog zakonodavstva i prakse u cilju smanjenja upotrebe vatrenoga oružja u kontekstu obiteljskoga nasilja?

Pitanja za predstavnike zdravstvenih ustanova

Glavna pitanja:

- U kojoj mjeri se posjedovanje i nošenje vatrenog oružja vezuje s rasprostranjenošću nasilja u obitelji?
- Na koji način se najbolje može povezati uredba vezana za nabavu i posjedovanje oružja i zakoni koji se odnose na nasilje u obitelji u cilju smanjenja ovog vida nasilja?

Kvantitativna pitanja:

	2007. (AKO IMA PODATAKA)	2006.	2005.
Broj slučajeva povrijeđenih vatrenim oružjem			
Broj žrtava povrijeđenih vatrenim oružjem kao posljedica nasilja u obitelji			

Potpitanja:

1. Koji mehanizmi izvještavanja postoje u okviru sustava javnoga zdravstva? Koje su njihove jake strane/ slabosti? Kako bi se mogao poboljšati sustav prijavljivanja?
2. Koja su iskustva žrtava kojima se prijetilo/ koje su povrijeđene/ napadnute vatrenim oružjem?
3. Prijavljuju li zdravstveni radnici policiji povrijeđene nanijete vatrenim oružjem? Jesu li po zakonu dužni to činiti? Koji je postupak? Koji se obrasci izvještavanja koriste kod slučajeva obiteljskoga nasilja? Je li ovaj postupak učinkovit?
4. Šta bi trebalo uraditi radi poboljšanja sustava prijavljivanja i prikupljanja podataka?

ISBN 86-7728-087-1

9 788677 280871

SEESAC

South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse
for the Control of Small Arms and Light Weapons

Hadži Milentijeva 30, 11 000 Beograd, Srbija
Tel. (+381) (11) 344 6353 / Fax. (+381) (11) 344 6356
URL: www.seesac.org / Email: info@seesac.org